



Van crisis naar kans?

Naar een wendbaar volwassenenonderwijs,
klaar voor de uitdagingen van de toekomst

Juni 2021

ONDERWIJSINSPECTIE



COLOFON

Samenstelling
Onderwijsinspectie

Verantwoordelijke uitgever
Lieven Viaene, inspecteur-generaal
Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Wettelijk depot
D/2021/3241/179

Copyright
© Niets uit deze publicatie mag worden gekopieerd
of op een andere wijze worden verspreid zonder bronvermelding.

Van crisis naar kans?

Naar een wendbaar volwassenenonderwijs,
klaar voor de uitdagingen van de toekomst

EEN ONDERZOEK NAAR:

DE IMPACT VAN VERANDERENDE CONTEXTEN (SCHAALVERGROTING,
FINANCIERINGSDECREET, CORONACRISIS) OP DE CURSISTEN
EN HOE HET CENTRUM VOOR VOLWASSENENONDERWIJS (CVO) OF HET CENTRUM VOOR
BASISEDUCATIE (CBE) ZIJN BELEID OP DE VERANDERENDE CONTEXTEN AFSTEMT.
DE NODEN VAN DE CENTRA TEN AANZIEN VAN DE OVERHEID.

Inhoud

Dankwoord	2
I. AANLEIDING EN DOEL VAN HET ONDERZOEK	3
II. ONDERZOEKSVRAGEN	5
Welke impact hebben de veranderende contexten op de cursisten en hoe stemt het centrum zijn beleid daarop af?	5
I. Deelonderzoeksvragen die peilen naar de impact op beleidsniveau	5
II. Deelonderzoeksvragen die peilen naar de doeltreffendheid van het gevoerde beleid	6
Wat zijn de noden van de centra ten aanzien van de overheid?	7
III. DE DRIE VERANDERENDE CONTEXTEN	8
De schaalvergroting	8
Het financieringsdecreet	10
De coronacrisis	10
IV. ONDERZOEKSOPZET	12
Methodiek	12
Onderzoeksactiviteiten voor, tijdens en na het bezoek aan het centrum	12
Informatiebronnen	13
Tijdspad	17
V. RESULTATEN	18
Impactonderzoek	18
De impact op de lerenden	18
De impact op het beleid van de centra	29
Beleidsaanbevelingen van de centra voor de overheid	62
VI. CONCLUSIES	67
VII. AANBEVELINGEN VAN DE ONDERWIJSINSPECTIE	69
Aanbevelingen voor de centra	69
Beleidsaanbevelingen voor de overheid	70
VIII. REFERENTIES	71

DANKWOORD

Dit rapport kon enkel tot stand komen dankzij de medewerking van de centrumteams en de cursisten van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie. Zij maakten, ondanks de uitzonderlijke omstandigheden, tijd om met ons in gesprek te gaan en de vragenlijsten in te vullen. Zij deelden hun ervaringen en bekommernissen en namen ons zo mee in hun verhaal. De centra reikten ons ook uitgebreid beleidsaanbevelingen aan. Wij danken hen oprecht voor de open en constructieve dialoog.

Wij hopen dan ook met dit rapport te kunnen bijdragen aan een wendbaar volwassenenonderwijs dat de cursist centraal stelt en dat klaarstaat voor toekomstige uitdagingen.

I. AANLEIDING EN DOEL VAN HET ONDERZOEK

De coronapandemie betekende de start van een onzekere en verwarrende periode in het onderwijs. Tussen 21 april en 5 mei 2020 belde de Vlaamse onderwijsinspectie alle centra voor volwassenenonderwijs (CVO) en alle centra voor basiseducatie¹ (CBE) op met de bedoeling de minister en de beleidsmakers uitgebreid en correct te informeren over de werking van de centra tijdens de **coronacrisis**. Daarnaast wilde de onderwijsinspectie toen in de eerste plaats een luisterend oor zijn voor de centra, bezorgdheden capteren en in kaart brengen en als brugfiguur antwoorden op vragen en doorverwijzen waar nodig ...

Uit de belronde² bleek dat het voor centra tijdens de lockdown³ niet eenvoudig was om alle cursisten te bereiken en om in een opleidingsaanbod te voorzien via afstandsleren. Vaak botsten zij voor een aantal opleidingen op de grenzen van de mogelijkheden. Vooral voor opleidingen met een essentiële praktijkcomponent bleek een aanzienlijk deel van het curriculum niet te realiseren via afstandsonderwijs. Kwetsbare cursisten, onder andere in het tweedekansonderwijs en in intensieve trajecten van de beginnersmodules Nederlands als tweede taal (NT2), beschikten vaak niet over de mogelijkheden om digitaal te participeren en haakten af. Dat gold zeker voor de kortgeschoolde, laaggeletterde cursisten van de CBE. De centra maakten zich niet alleen zorgen over de impact van de crisis op de cursisten en op hun traject, maar ook over de toekomst van het personeel en van de centra zelf. Centra stonden namelijk voor extra uitdagingen: zij implementeerden datzelfde schooljaar het gewijzigde **financieringsdecreet** en een aantal CVO zetten in op een aanzienlijke **schaalvergroting**.

De onderwijsinspectie heeft dan ook beslist om in het schooljaar 2020-2021 geen doorlichtingen te organiseren binnen het volwassenenonderwijs. We kozen er in de plaats voor om door middel van een impactonderzoek een actueel en accuraat zicht te krijgen op de stand van zaken in het volwassenenonderwijs en om vast te stellen of er eventueel grote verschillen zijn tussen centra. Dit enerzijds met het oog op het formuleren van beleidsaanbevelingen aan de overheid en anderzijds met het oog op ons toekomstig kwaliteitstoezicht. We maakten de keuze om via verkennende onderzoeken na te gaan welke impact de veranderende contexten (**schaalvergroting**, **financieringsdecreet** en **coronacrisis**) hebben op de cursisten en hoe het centrum zijn beleid daarop afstemt. Vanzelfsprekend is er een sterke link tussen het financieringsdecreet en de schaalvergroting; toch opteerden we ervoor, omwille van indicaties uit de belronde, om de schaalvergroting als een aparte context te beschouwen. Hoewel de fusiebeweging in de CBE reeds plaatsvond naar aanleiding van het decreet volwassenenonderwijs van 2007, besloten we om de context schaalvergroting niet op voorhand buiten beschouwing te laten in de verkennende onderzoeken van de CBE. Uit de resultaten zou dan blijken of

¹ Op 6 mei 2021 kregen de dertien Centra voor Basiseducatie in Vlaanderen en Brussel een nieuwe naam, Ligo.

² zie rapport belronde vwo dd 06 mei 2020

³ Wanneer we verder in de tekst over lockdown spreken, gaat het expliciet over de periode 13 maart – 18 mei 2020.

en in welke mate de fusies daar eventueel nog een impact hebben op het centrumbeleid. De onderzoeken focussen zowel op de effecten bij de lerenden als op het beleid van de centra.

Tijdens het onderzoek voorzagen we ook in een moment waarop we aan de centra zelf vroegen wat ze van overheidswege nodig hadden om de uitdagingen van de coronacrisis het hoofd te bieden en wat die overheid op haar beurt kan doen teneinde de implementatie van de recente regelgeving (schaalvergroting en financieringsdecreet) te faciliteren. Daarom nodigden we elk centrum uit om aanbevelingen te formuleren voor de overheid, vanuit een toekomstgericht perspectief. Het zou ons binnen het kader van dit onderzoek te ver leiden om deze aanbevelingen door de centra in consensus te laten formuleren. De onderwijsinspectie wil hier echter wel een brug slaan tussen de individuele centra en de overheid en geeft daarom deze aanbevelingen door.

Op basis van de resultaten uit het onderzoek formuleert de onderwijsinspectie in dit rapport aanbevelingen voor de centra en de overheid.

II. ONDERZOEKSVRAGEN

Vanuit de onderzoeksvraag ‘Welke impact hebben de veranderende contexten op de cursisten en hoe stemt het centrum zijn beleid daarop af?’ formuleerden we concrete deelvragen die de leidraad vormden van elk verkennend onderzoek. Deze onderzoeksvragen kaderen binnen de kwaliteitsverwachtingen van het OK, het referentiekader voor onderwijskwaliteit. De laatste onderzoeksvraag betreft de noden van de centra ten aanzien van de overheid.

WELKE IMPACT HEBBEN DE VERANDERENDE CONTEXTEN OP DE CURSISTEN EN HOE STEMT HET CENTRUM ZIJN BELEID DAAROP AF?

I. Deelonderzoeksvragen die peilen naar de impact op beleidsniveau

Met deze onderzoeksvragen gaan we na welke doelgerichte en samenhangende maatregelen en afspraken het centrumbeleid al dan niet neemt in het kader van de veranderende contexten.

1. Welke impact hebben de schaalvergroting, het financieringsdecreet en de coronacrisis op **de visie en het strategisch beleid** van het centrum?
 - In welke mate hebben de veranderende contexten impact op de visie die het centrum heeft op onderwijskwaliteit?
 - In welke mate hebben de veranderende contexten impact op het strategisch beleid van het centrum?
 - In welke mate hebben de veranderende contexten impact op de inputkenmerken van cursisten en leraren? Heeft dit invloed op de visie en het strategisch beleid?
 - In welke mate hebben de veranderende contexten impact op de doelgroepen die het centrum beoogt? Heeft dit invloed op de visie en het strategisch beleid?
2. Welke impact hebben de schaalvergroting, het financieringsdecreet en de coronacrisis op **het organisatiebeleid** van het centrum?
 - In welke mate heeft het centrum hierbij aandacht voor een participatief beleid?
 - Welke samenwerkingsverbanden gaat het centrum aan om de onderwijsleerpraktijk en de eigen werking te versterken?
 - In hoeverre stemt het centrum het personeelsbeleid af op de veranderende contexten?
 - In hoeverre slaagt het centrum erin om transparant en doelgericht over de eigen werking te communiceren naar teamleden en cursisten?
3. Welke impact hebben de schaalvergroting, het financieringsdecreet en de coronacrisis op

het onderwijskundig beleid van het centrum? In welke mate beschikt het centrum over (al dan niet geactualiseerde) doelgerichte maatregelen en afspraken om het onderwijskundig beleid vorm te geven vanuit zijn visie?

- In hoeverre zijn die afspraken en maatregelen toegespitst op het bereiken of nastreven van de onderwijsdoelen, met aandacht voor de verticale en horizontale samenhang ervan?
 - In hoeverre zijn ze richtinggevend voor de lespraktijk en het digitaal afstandsleren?
 - In hoeverre zijn ze richtinggevend voor de cursistenevaluatie?
 - In hoeverre zijn ze toegespitst op cursistenbegeleiding? Hier besteden we bijzondere aandacht aan maatregelen omtrent de trajectbegeleiding.
4. Via welke doelgerichte maatregelen en afspraken stuurt het centrum **professionalisering** en **ondersteuning van leraren** aan?
- In welke mate stimuleert het centrum professionalisering, expertisedeling en teamwork gericht op de veranderende contexten?
 - In welke mate geeft het centrum het professionaliseringsbeleid vorm vanuit een analyse van de veranderende contexten en van de daaruit voortvloeiende behoeften van leraren?
5. In welke mate zet het centrum **kwaliteitszorg** in om het onderwijskundig beleid relevant te houden en te versterken in veranderende contexten?
- In welke mate heeft het centrum de onderwijsleerpraktijk gemonitord tijdens de coronaperiode?
 - In welke mate evalueert het centrum de effectiviteit van de (aangepaste) maatregelen en afspraken?
 - In hoeverre onderbouwt het centrum de evaluatie van de centrumwerking in veranderende contexten? In welke mate heeft het centrum daarbij aandacht voor de resultaten en (leer)effecten bij de cursisten?
 - In hoeverre bewaart en verspreidt het centrum daarbij wat kwaliteitsvol is?
 - In hoeverre stuurt het centrum de werking (op het vlak van visie, strategisch beleid, organisatiebeleid, onderwijskundig beleid, onderwijsleerpraktijk, cursistenbegeleiding, personeelsbeleid, professionalisering ...) bij waar nodig?

II. Deelonderzoeksvragen die peilen naar de doeltreffendheid van het gevoerde beleid

1. Welke impact hebben de veranderende contexten op **de resultaten en effecten** bij de lerenden?
 - Welke indicaties zijn er van positief cursistenwelbevinden?
 - In welke mate participeren cursisten aan de leeractiviteiten en welke is de invloed van de veranderende contexten?
 - In welke mate participeren cursisten aan de evaluatie en welke is de invloed van de veranderende contexten?

- In welke mate bereiken de cursisten de minimaal gewenste output en welke is de invloed van de veranderende contexten?
 - In welke mate haken cursisten af en voltooien ze hun module/opleiding/traject niet en welke is de invloed van de veranderende contexten?
2. In welke mate krijgen leraren **ondersteuning** bij het inspelen op veranderende contexten? In welke mate vormen die behoeften en noden van leraren de basis voor **professionalisering**?
 3. In welke mate **bewaken** leraren de **kwaliteit** van hun onderwijsleerpraktijk? In hoeverre doen ze dat vanuit de resultaten en effecten bij cursisten?

WAT ZIJN DE NODEN VAN DE CENTRA TEN AANZIEN VAN DE OVERHEID?

Welke beleidsaanbevelingen formuleren de centra zelf?

- Wat hebben de centra van overheidswege nodig om de uitdagingen van de coronacrisis het hoofd te bieden?
- Wat kan de overheid voor de centra doen teneinde de implementatie van de recente regelgeving (schaalvergroting en financieringsdecreet) te faciliteren?

III. DE DRIE VERANDERENDE CONTEXTEN

In dit rapport bespreken we de impact van drie veranderende contexten op het volwassenenonderwijs (zie Onderzoeksvragen). Hieronder lichten we die drie contexten afzonderlijk toe: de schaalvergroting, het financieringsdecreet en de coronacrisis. Nochtans bleek tijdens het onderzoek dat het niet altijd mogelijk was om de verschillende contexten los van elkaar te zien omdat ze op elkaar ingrijpen.

DE SCHAALVERGROTING

Vanaf 1 september 2019 gelden er nieuwe rationalisatienormen voor de centra voor volwassenenonderwijs. Met de nieuwe rationalisatienormen zet de overheid een volgende stap in de hervorming van het volwassenenonderwijs. Zij wil een schaalvergroting realiseren om tot een rationele aanwending van de middelen te komen. De overheid streeft ernaar het landschap zo te versterken om op een flexibele en kwalitatieve manier maximaal te kunnen inspelen op de noden en behoeften van (potentiële) cursisten. Ze zet daarbij in op meer zichtbare en slagkrachtige instellingen zodat die met meer autonomie beleid kunnen voeren en kunnen inspelen op regionale noden. Op het vlak van organisatie stimuleert ze instellingen om schaalvergroting te realiseren⁴. Deze rationalisatienorm is te behalen door eigen prestaties, door te fusioneren met andere CVO, door overheveling(en) van structuuronderdelen of door een combinatie van fusie en overheveling. Schaalgrootte blijft uitgedrukt in luc (lesurencursist). Standaard heeft een bestaand CVO minimaal 700.000 luc. Uitzonderingen zijn er voor centra in specifieke regio's, zoals Brussel, rand- en taalgrensgemeenten of de voormalige Limburgse mijngemeenten: 525.000 luc, voor centra in gebieden met een lage bevolkingsdichtheid: 360.000 luc en voor centra die één (uniek) studiegebied aanbieden: 200.000 luc.

Als een centrum deze norm niet behaalt, komt er automatisch een genadejaar, waarbij het centrum alsnog kan fusioneren met andere centra, of geleidelijk afbouwt binnen drie schooljaren of een afwijking van de rationalisatienorm aanvraagt bij de Vlaamse Regering.

Concreet werd er een gedoogperiode tot september 2020 toegekend om deze rationalisatienormen te bereiken. De verhoging van de normen veroorzaakte een fusiegolf in het volwassenenonderwijs de voorbije schooljaren.

⁴ Op 25 maart 2016 keurde de Vlaamse Regering de conceptnota 'Volwassenenonderwijs als kansonderwijs. Kansen op leren, integreren en kwalificeren, een leven lang' goed.

Met ingang van 1 september 2020 zijn er nog 33 Centra voor Volwassenenonderwijs (+ één centrum in afbouw dat niet opgenomen werd in het onderzoek). Ter info: de centra voor volwassenenonderwijs waren in 1999 met 241 en 20 jaar later in 2019 nog met 48.

In 1990 deden 29 Centra voor Basiseducatie voor het eerst hun intrede in het officiële volwassenenonderwijs. In 2007-2008 fuseerden ze tot de 13 Centra voor Basiseducatie in Vlaanderen en Brussel, zoals we ze nu kennen. Op 6 mei 2021 kregen de dertien Centra voor Basiseducatie in Vlaanderen en Brussel een nieuwe naam, Ligo.

HET FINANCIERINGSDECREET

Met ingang van 1 september 2019 wijzigde het financieringsdecreet⁵ grondig de berekening van de omkadering van de centra. In de memorie van toelichting bij dit decreet lezen we de drie hoofddoelstellingen van het nieuwe financieringssysteem: 1) het inzetten op kwetsbare doelgroepen, 2) het verhogen van de kwalificatiegerichtheid in het volwassenenonderwijs en 3) het stimuleren van schaalvergroting van de CVO zonder centralisatie van het aanbod.⁶

De belangrijkste principes van deze wijziging zijn:

- Gesloten enveloppe voor het volwassenenonderwijs (vwo): financiering hangt niet enkel af van de individuele realisaties van een centrum maar van de verhouding van de realisaties van het individuele centrum ten aanzien van de realisaties op Vlaams niveau.
- Input- én output-financiering in plaats van aanwezigheid in de les als basiscriterium.
- Gewogen en ongewogen financieringskenmerken: centrumkenmerken (bevolkingsdichtheid, gemiddelde klasgrootte) en opleidingskenmerken (penitentiare instelling, maatschappelijk belang, knelpuntenkarakter, behalen eindcertificaat/kwalificatiebonus) spelen een rol.
- Afschaffing 120% financiering voor gecombineerd onderwijs.
- Hoger inschrijvingsgeld voor cursisten die modules meer dan 3x volgen op 6 jaar tijd.
- Inschrijvingsgelden variëren op basis van cursistenkenmerken.
- Open-end financiering voor NT2.

DE CORONACRISIS

De lockdown gaat in op vrijdag 13 maart 2020 om middernacht. Alle fysieke lessen en stages (m.u.v. stages in de gezondheidszorgsector) worden geschorst.

Vanaf 18 mei 2020⁷ kunnen de centra beperkt gefaseerd heropstarten. In fase 1 kunnen centra die dat wensen starten met een individueel contact op afspraak voor cursisten met bijkomende ondersteuningsnaden. Deze individuele contactmomenten voor remediëring en ondersteuning beperken zich tot cursisten CBE en cursisten tweedekansonderwijs in de CVO. Vanaf 18 mei kunnen de

⁵ Op 16 maart 2018 ging de Vlaamse Regering over tot bekrachtiging en afkondiging van het decreet tot wijziging van de rechtspositie van het personeel van de centra voor volwassenenonderwijs en tot wijziging van het financieringsluik van het decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs.

⁶ Memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet tot wijziging van de rechtspositie van het personeel van de centra voor volwassenenonderwijs en tot wijziging van het financieringsluik van het decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs

⁷ Zie nieuwsbrief volwassenenonderwijs. Verduidelijking maximaal toegestane heropstart dd 15 mei 2020.

geschorste stages terug opstarten volgens het tempo waarop de betrokken sectoren opnieuw opstarten.

Vanaf 1 juni 2020 in fase 2 kunnen afstuderende cursisten in een opleiding met een essentiële praktijkcomponent in harde en zachte technieken, die een aanzienlijk deel van hun curriculum niet kunnen realiseren via afstandsonderwijs, terug les volgen in contactonderwijs in de CVO. Idem voor cursisten in de basismodules Nederlands tweede taal (NT2). In de CBE kunnen enkel NT2 en alfa NT2 (alfabetisering Nederlands tweede taal) heropstarten. Dit alles onder strikte voorwaarden conform de uitgewerkte draaiboeken. Het overige aanbod blijft in afstandsonderwijs.

Voor de periode van 22 juni 2020 tot en met 31 augustus 2020 gelden de bepalingen van een nieuwe omzendbrief⁸ om schooljaar 2019-2020 af te ronden en 2020-2021 goed te starten. Deze bepalingen maken onder andere 100% afstandsonderwijs mogelijk.

Het nieuwe schooljaar 2020-2021 start op 1 september op in code geel wat contactonderwijs voor 100% van de cursisten toelaat.

Na de herfstvakantie van 2020 moeten de centra schakelen van code geel naar code rood, wat max. 25% van de capaciteit per lesplaats op weekbasis mogelijk maakt voor de CVO, voor de CBE bedraagt de maximale capaciteit 50% per lesplaats op weekbasis. Prioriteit wordt gegeven aan vakken die niet online kunnen (praktijkvakken) en aan cursisten voor wie online onderwijs moeilijk/onmogelijk is. Maximaal zijn 10 cursisten en lesgever per lokaal toegelaten. De rest van de onderwijstijd gebeurt in afstandsonderwijs.

In tegenstelling tot het leerplichtonderwijs is er voor het volwassenenonderwijs geen afkoelingsweek voorafgaand aan de krokusvakantie. In de week voor de paasvakantie 2021 worden alle lessen geschorst (zowel fysiek als via afstandsonderwijs). Na de paasvakantie starten alle centra terug op in code rood, met enkele bijsturingen vanaf 10 mei.

⁸ Omzendbrief VWO/2020/01 'dringende en tijdelijke maatregelen voor de centra voor Volwassenenonderwijs en de centra voor Basiseducatie naar aanleiding van de coronacrisis'.

IV. ONDERZOEKSOPZET

METHODIEK

Om de impact van de veranderende contexten zo breed mogelijk in kaart te brengen, werden alle centra betrokken bij het onderzoek: 33 Centra voor Volwassenenonderwijs en 13 Centra voor Basiseducatie. De tweedaagse verkennende onderzoeken vonden plaats tussen begin oktober 2020 en eind maart 2021; een dag ter plaatse en een dag online of twee dagen online, afhankelijk van de pandemiefase. Vermits alle centra deelnamen aan het onderzoek, planden we geen try-outs. Na de eerste onderzoekswEEK werd wel tijd vrijgemaakt voor noodzakelijke evaluatie en eventuele bijstellingen zoals de optimalisatie van de vragenlijsten. Het onderzoek gebeurde meestal door een duo van inspecteurs.

Onderzoeksactiviteiten voor, tijdens en na het bezoek aan het centrum

Voorafgaand aan elk bezoek konden de cursisten, leraren, cursistenbegeleiders/trajectbegeleiders en coördinatoren een **online bevraging** invullen. Bij de aankondiging van het verkennend onderzoek, een drietal weken vooraf, kreeg elk centrum de linken naar de verschillende bevragingen. De respondenten kregen tijd tot één week voor het bezoek om de vragenlijst in te vullen. Voor cursisten NT2 en CBE waren er specifieke vragenlijsten. Bij de start van het onderzoek kreeg elk centrum een samenvattend rapport met de resultaten van de bevragingen, hoewel dat in het begin niet altijd of niet tijdig lukte.

Tijdens de **deskanalyse** ter voorbereiding van het verkennend onderzoek maakte het inspectieteam gebruik van verschillende informatiebronnen: de resultaten van de online bevragingen en data aangeleverd door AHOVOKS (Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties & Studietoelagen) en AgODi (Agentschap voor Onderwijsdiensten). Bovendien stelden de centra op onze vraag een week voor het geplande onderzoek relevante centrumeigen informatie digitaal ter beschikking. Wij vroegen hen uitdrukkelijk om alleen bestaande en functionele informatie aan te reiken en, met het oog op een beperkte planlast, geen nieuwe documenten aan te maken.

Vertrekkend van de resultaten van de online bevragingen en de deskanalyse, voerden we de eerste onderzoeksdag **gesprekken** met het beleidsteam van het centrum en met een representatieve groep leraren. We beperkten het aantal gesprekspartners tot 6, maximaal 7 personen om iedereen actief te laten deelnemen. Via de gesprekken beoogden we een accuraat zicht te krijgen op de centrumspecifieke context. Doorheen het onderzoek hanteerden we de ontwikkelingsgerichte dialoog als methodiek. Op de tweede dag vond een online synthesegesprek plaats waarbij het inspectieteam aan de hand van een beknopt **verslag** de sterke punten en aandachtspunten meedeelde aan het beleidsteam. Aansluitend gaven de beleidsverantwoordelijken toelichting bij hun noden ten aanzien van de overheid, die ze formuleerden in de vorm van **beleidsaanbevelingen**. In tegenstelling tot een doorlichting bevatte het verslag geen advies met juridische consequenties, werd het niet gepubliceerd en was het enkel bestemd voor intern gebruik in het kader van kwaliteitszorg van het betrokken centrum.

Voor, tijdens en na elk onderzoek hielden de betrokken inspecteurs onderling regelmatig **teamoverleg** om afspraken te maken, vaststellingen af te toetsen, gesprekken voor te bereiden, relevante informatie te selecteren voor het macrorapport ...

INFORMATIEBRONNEN

Om een onderbouwd antwoord te kunnen formuleren op alle deelonderzoeksvragen maakten we gebruik van een waaier aan informatiebronnen.

Data van AHOVOKS en AgODi

De agentschappen bezorgden ons begin oktober 2020 volgende overzichten per CVO/CBE:

- Instellingsgegevens: directie, adres, aantal lesplaatsen;
- Financiering: aantal luc (lesurencursist);
- Stand van zaken van de fusies per 1 september 2020 en overhevelingen;
- Aantal inschrijvingen en cursisten per opleiding;
- Aantal behaalde studiebewijzen (certificaten en deelcertificaten);
- Aantal inschrijvingen per evaluatieresultaat (geslaagd, niet geslaagd, niet deelgenomen, niet georganiseerd, niet van toepassing);
- Aantal ingerichte cursussen per organisatievorm (contactonderwijs, afstandsonderwijs, werkplekleren, gecombineerd onderwijs);
- Cursistenkenmerken (diplomatype, arbeidsstatuut en leeftijdscategorie) op opleidingsniveau;
- Personeel: lerarenaantallen.

Deze tussentijdse data leverden relevante informatie bij de voorbereiding van de bezoeken en tijdens de gesprekken.

Gelet op de timing van het onderzoek en het schrijven van dit rapport, was het niet altijd mogelijk om over de meest recente en geverifieerde data van 2021 te kunnen beschikken. Zie hiervoor de specificaties van de periodes in de gepubliceerde grafieken. We konden niet steeds alle gewenste informatie bekomen. In de data van AHOVOKS bevinden zich namelijk verschillende breuklijnen die het onmogelijk maken om gegevens over langere termijnen te kunnen vergelijken. Voorbeelden van breuklijnen: herindeling van de studiegebieden, andere registratie van de studiebewijzen, start opvolging van meervoudige inschrijvingen... Bovendien is AHOVOKS voor zijn data afhankelijk van de (correcte) registratie door de centra. In nauw overleg met de medewerkers van AHOVOKS hebben we ernaar gestreefd om data uit de meest zinvolle periodes te capteren. Uit de vele cijfers die we van hen mochten ontvangen, hebben we enkel die grafieken weerhouden die dit rapport helder ondersteunen.

Te bezorgen informatie

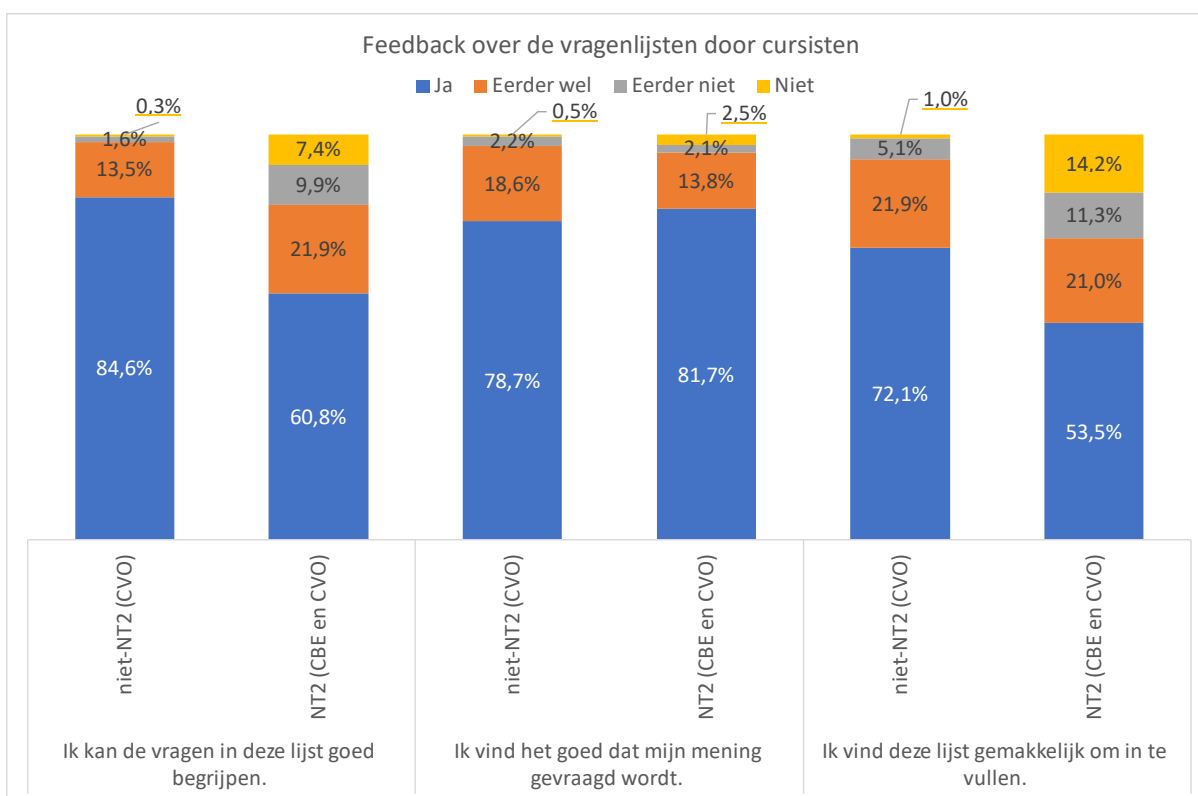
Een week voorafgaand aan het onderzoek stelde het centrum onderstaande informatie elektronisch ter beschikking van de onderwijsinspectie. Die documenten vormden een zeer uitgebreide en daardoor uiterst waardevolle input om een beeld te krijgen van de werking van het betrokken centrum ter voorbereiding van de gesprekken tijdens de twee onderzoeksdagen.

TE BEZORGEN INFORMATIE INDIEN NIET TE VINDEN OP DE WEBSITE
Organogram
Centrumreglement Informatiebrochure
Professionaliseringsplan, inclusief een overzicht van de gevolgde nascholingen, extern en intern (pedagogische studiedagen), van de voorbije twee schooljaren tot op heden.
Inschrijvingen - Participatie - Uitval per opleiding/leergebied van de vorige twee schooljaren.
Kwaliteitsontwikkeling: centrameigen informatie in functie van de coronacrisis, van de recente fusie (indien van toepassing) en van het financieringsdecreet (andere doelgroepen...).
Personeelsbeleid en professionalisering: centrameigen informatie in functie van de coronacrisis, van de recente fusie (indien van toepassing) en van het financieringsdecreet (andere doelgroepen...).

Bevragingen

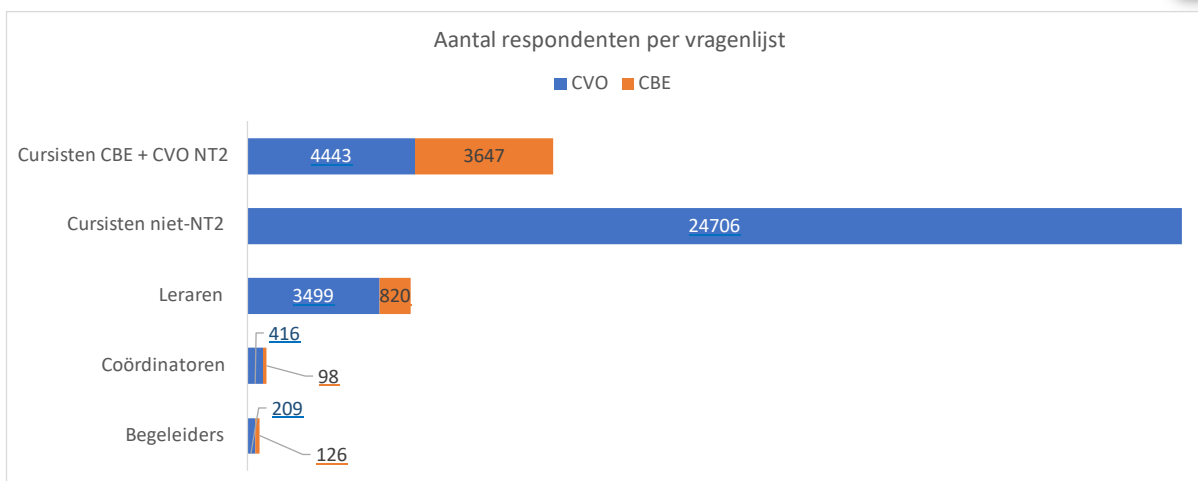
Om zo veel mogelijk betrokkenen een stem te geven in het onderzoek, kreeg elk centrum in de aankondigingsmail de linken naar de verschillende online bevragingen. Het was de bedoeling om ook respondenten te betrekken die al tijdens de coronacrisis vorig schooljaar in het centrum les volgden of werkten. De inhoud van de vragenlijsten bestond uit gesloten vragen gelinkt aan de onderzoeksvragen en open tekstvelden waar de respondenten hun antwoorden konden toelichten en verduidelijken. De respondenten maakten dankbaar – en soms heel uitvoerig – gebruik van deze mogelijkheid, wat een schat aan informatie opleverde. De open tekstvelden brachten relevante toelichtingen en nuanceringen. Opvallende en frequente vaststellingen bespraken we met de respectievelijke gesprekspartners in elk centrum. Om de anonimiteit van de respondenten niet te schaden, werden de antwoorden op de open vragen niet opgenomen in het samenvattend rapport dat elk centrum kort voor de start van het onderzoek kreeg toegestuurd.

Het was de eerste keer dat de onderwijsinspectie gebruikmaakte van dit soort informatiebron. Uiteraard zijn er beperkingen inherent aan de gebruikte vragenlijsten. Zo bestrijken de vragenlijsten geenszins de totale centrumwerking en geven ze enkel informatie over tijdelijke percepties bij slechts een deel van de teamleden en cursisten. Uitzonderlijk werd een vragenlijst in een centrum niet verspreid, werd een verkeerde vragenlijst ingevuld of was het moeilijk cursisten die vorig schooljaar les volgden te bereiken. Op zich vormde dit geen onoverkomelijk probleem, aangezien we de resultaten van de online bevragingen uitgebreid bespraken en aftoetsten met het beleidsteam en de leraren. Op die manier slaagden we erin de juiste interpretatie te geven aan de verzamelde data.



Figuur 1 - bron: online bevraging cursisten – weergave in percenten

Daarnaast was het voor cursisten NT2 en cursisten CBE geen evidentie om deel te nemen aan de bevraging, ondanks onze expliciete aandacht voor taalgebruik en vraagstelling. Omdat het voor ons geen optie was om hen niet het woord te geven, vroegen we van bij de start van de onderzoeken om deze doelgroep te begeleiden bij het invullen van de vragenlijst. Uit de feedback over de vragenlijsten, samengevat in figuur 1, blijkt dat ook meer dan de helft van de cursisten CBE en de cursisten NT2 in de CVO de vragen over het algemeen duidelijk en begrijpelijk vond. De overgrote meerderheid (81,7%) waardeerde dat hun mening gevraagd werd.



Figuur 2 - bron: online bevragingen – weergave in aantallen

Ondanks de vermelde beperkingen was de bereidheid om deel te nemen erg groot wat zich vertaalde in een hoge responsgraad voor de verschillende online bevragingen (zie figuur 2).

De identificatiegegevens van de respondenten tonen aan dat de studie- en de leergebieden waarbinnen cursisten les volgen of leraren, begeleiders en coördinatoren werken een representatieve weerspiegeling zijn van de reële situatie in de centra. In de bevragingen uit de CVO zijn vooral deelnemers uit de talenopleidingen en beroepsgerichte opleidingen sterk vertegenwoordigd. In de CBE gaat het in de eerste plaats om de opleidingen alfa NT2 en NT2.

Gegevens uit de gesprekken

In functie van het macrorapport registreerden we volgens een vast format na elk onderzoek in een intern digitaal systeem de antwoorden op de respectievelijke deelonderzoeksvragen op basis van wat we hoorden en optekenden tijdens de gesprekken. Bij alle deelonderzoeksvragen vinkten we in de lijst: JA/NEEN/niet van toepassing of ik weet het antwoord niet, aan. Bij de bespreking van de resultaten van het onderzoek in hoofdstuk V *Resultaten* verwijzen we naar deze data als ‘macroregistratie’. We noteerden ook centrumspecifieke duidingen zoals knipperlichten (belangrijke informatie die de centra aanreikten met het oog op de interpretatie van data en resultaten) en de beleidsaanbevelingen voor de overheid van elk centrum.

Focusgesprekken

Op 10 en 11 mei 2021 gaven we een korte toelichting bij de eerste resultaten van het macrorapport aan een representatieve vertegenwoordiging van beleidsverantwoordelijken uit de CVO en de CBE, en vertegenwoordigers van de pedagogische begeleidingsdiensten en de Federatie van de centra voor basiseducatie. Met het oog op een breed draagvlak in het werkveld en een accurate verwerking van de beleidsaanbevelingen van de individuele centra kregen zij via deelname aan een focusgesprek of via een online enquête de mogelijkheid hun beleidsaanbevelingen te prioriteren.

Op 11 juni 2021 organiseerden we een focusgesprek met AHOVOKS en het Departement Onderwijs, afdeling Hoger Onderwijs en Volwassenenonderwijs, teneinde hen te informeren over de tussentijdse resultaten en de beleidsaanbevelingen voor de overheid van de onderwijsinspectie af te toetsen.

TIJDSPAD

De evolutie van de coronacrisis had gevolgen voor de verkennende onderzoeken, zowel voor de onderwijsinspectie als voor de betrokken centra. Bij de start, begin oktober 2020, organiseerden we de eerste onderzoeksdag volledig ter plaatse; het synthesegebesprek op de tweede dag verliep online. Met een gemiddelde van een zestal te bezoeken centra om de twee weken zouden alle onderzoeken tegen eind januari afgerond zijn. De centra konden bij het begin van het schooljaar hun cursisten in code geel opnieuw contactonderwijs aanbieden zoals zij gewoon waren voor de coronacrisis.

De heropflakking van het virus gooide echter roet in het eten. De herfstvakantie werd verlengd en de centra zagen zich genoodzaakt vanaf 16 november terug op te starten in code rood met verplicht afstandsonderwijs. Om de centra de kans te geven zich voldoende voor te bereiden op een snelle omschakeling naar een ander pandemiescenario, stelden we tijdens deze periode een aantal onderzoeken uit. Daardoor kwamen de laatste centra pas einde maart 2021 aan de beurt voor het verkennend onderzoek. Na de herfstvakantie verliepen alle gesprekken met beleidsverantwoordelijken en leraren uitsluitend online.

De pandemiefase waarin centra zich bevonden tijdens het onderzoek, had soms ook een invloed op de vaststellingen. In een centrum dat in het voorjaar 2021 aan de beurt kwam, waren er dikwijls al meer efficiënte maatregelen en afspraken op het vlak van (digitaal) afstandslernen vanuit een duidelijke visie dan in een centrum dat we begin oktober 2020 bezochten. Ook de introductie van code rood in het najaar versnelde het proces van visievorming en vormgeving van de lespraktijk in de centra.

V. RESULTATEN

In dit deel presenteren we de resultaten van alle verkennende onderzoeken. In een tweeledige structuur beschrijven we enerzijds de impact van de veranderende contexten op de cursisten, anderzijds formuleren we welke impact op het beleid we vaststelden. Binnen elk hoofdstuk bespreken we concreet de antwoorden op de verschillende deelonderzoeksvragen (zie Onderzoeksvragen). Aangezien de cursist centraal staat in het onderzoek, bekijken we eerst welke impact de veranderende contexten hebben op de resultaten en effecten bij de lerenden. We voegen ten slotte de beleidsaanbevelingen van de centra toe.

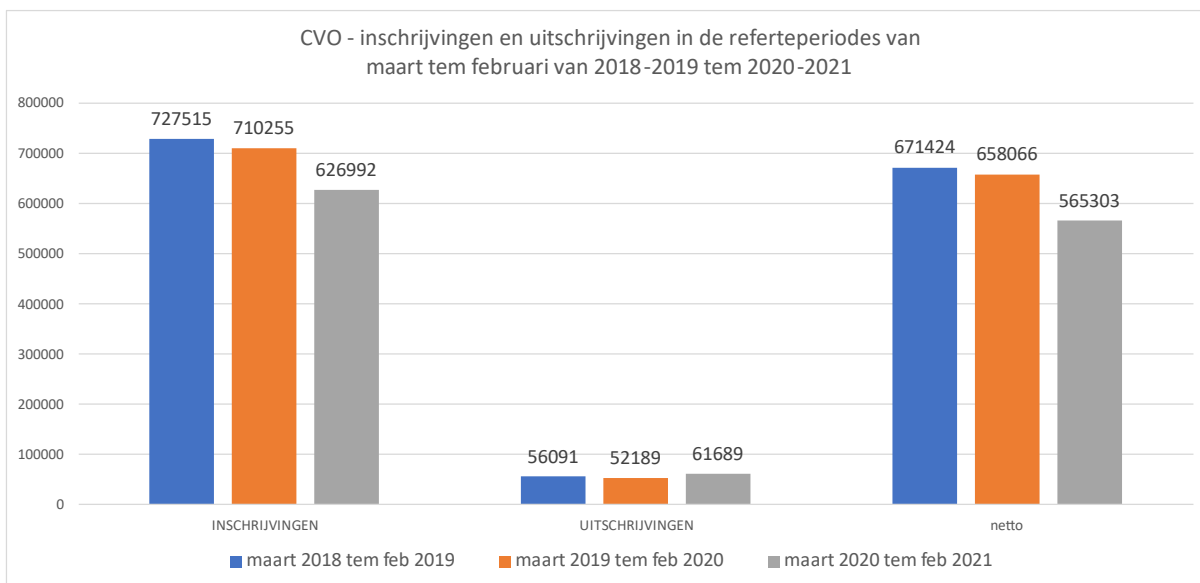
We hebben ervoor gekozen om in de analyse de overeenkomsten tussen de centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs samen te brengen. Wanneer we spreken over 'de centra', geldt de vaststelling voor beiden. Daar waar er verschillen zijn, noteren we expliciet CBE dan wel CVO. De opsomming van de verschillen is evenwel niet exhaustief; we vermelden ze enkel waar effectief vastgesteld en relevant.

IMPACTONDERZOEK

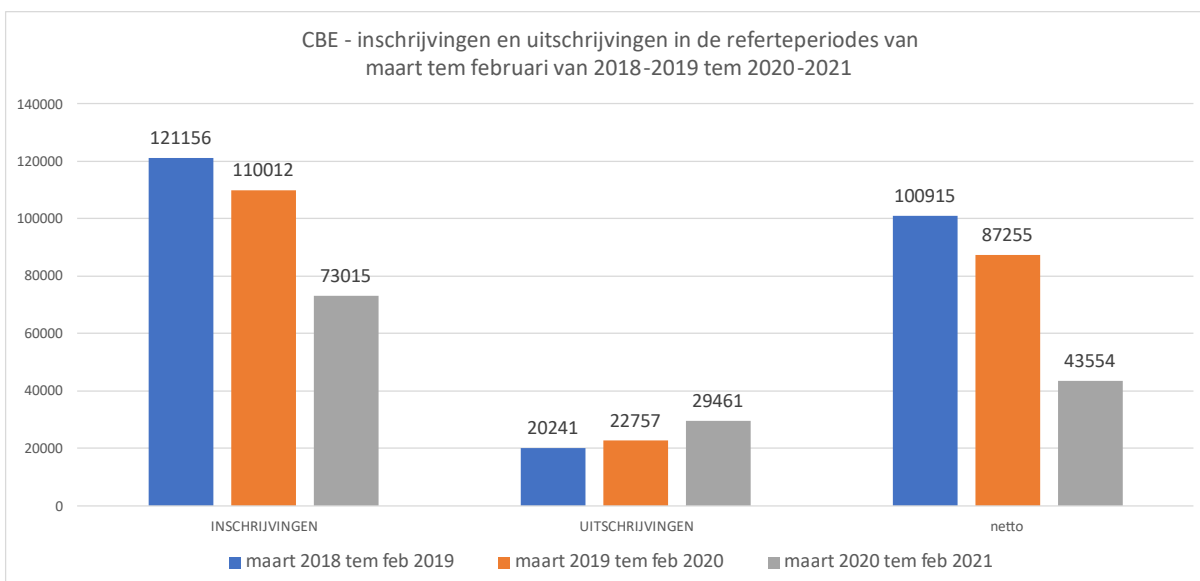
De impact op de lerenden

In dit hoofdstuk beschrijven we de impact van de veranderende contexten op **de resultaten en effecten** bij de lerenden. We behandelen achtereenvolgens welke indicaties er zijn van negatief **cursistenwelbevinden**. We bekijken in welke mate cursisten aan de **leeractiviteiten** en de **evaluaties** participeren en welke de invloed van de veranderende contexten daar is. We beschrijven ook in welke mate de cursisten de **minimaal gewenste output** bereiken, in welke mate cursisten **afhaken** en of ze hun **module/opleiding/traject voltooien** en de invloed van de veranderende contexten daarop.

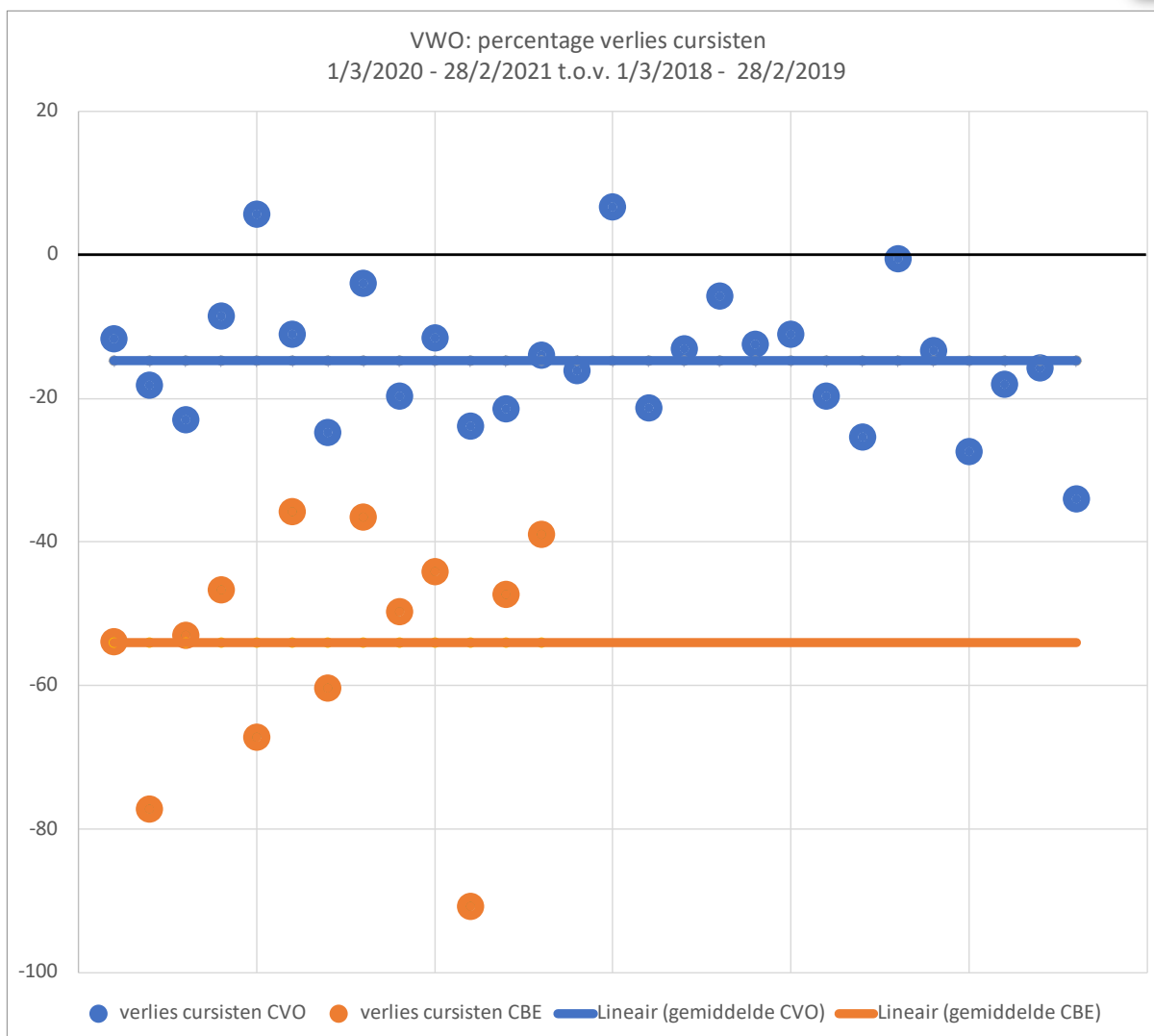
Het aantal inschrijvingen



Figuur 3 – bron: data AHOVOKS – weergave in aantallen



Figuur 4 – bron: data AHOVOKS – weergave in aantallen



Figuur 5 – bron: data AHOVOKS

De **coronacrisis** heeft een duidelijke negatieve impact op het aantal inschrijvingen en uitschrijvingen in het volwassenonderwijs. Uit figuren 3 en 4 blijkt dat zowel in de CVO als in de CBE het aantal inschrijvingen aanzienlijk daalde en het aantal uitschrijvingen toenam. De impact van de coronacrisis op de inschrijvingen in de CBE is groot (gemiddelde daling van 53,95 %). Ook in de CVO spreekt figuur 5 voor zich (gemiddelde daling van 14,74%). Er blijken ook duidelijk onderlinge verschillen tussen individuele centra.

Na de paasvakantie van 2020 planden de centra beperkt nieuwe modules. Het aanbod in het volwassenonderwijs bleef namelijk voor 100% in afstandsonderwijs zonder zicht op een einddatum. Inschrijvingen moesten volledig online verlopen, wat de drempel voor cursisten CBE en bepaalde doelgroepen in de CVO aanzienlijk verhoogde. Dit had ongeziene gevolgen voor de inschrijvingen. Tal van cursisten besloten te wachten met zich in te schrijven tot ze meer zekerheid hadden over al dan niet contactonderwijs. Sommige centra annuleerden geplande modules of beperkten het aantal inschrijvingen per cursistengroep. Een aantal CVO verlengden hun aanbod of tilden het over de zomervakantie heen met enkele extra les(inhaal)weken begin september 2020. In de CBE zette men in

die periode vooral in op het behouden van het contact met de cursisten en op het herhalen van de geziene leerstof.

Het schooljaar 2020-2021 startte op in code geel. Mits de nodige veiligheidsmaatregelen was bij de aanvang contactonderwijs mogelijk. De meeste centra leverden ongeziene inspanningen om cursisten doelgericht voor te bereiden op afstandsonderwijs. Ze startten ook met kleinere groepen, gaven voorrang aan bepaalde doelgroepen en opleidingen, of aan cursisten die sterk gehinderd waren in hun traject door de situatie in het derde trimester van het schooljaar 2019-2020.

Toch bleek het ook dan moeilijk om nieuwe cursisten aan te trekken. De onduidelijkheid van het einde van het schooljaar 2019-2020 was de aanleiding dat tal van cursisten besloten te wachten om zich in te schrijven. In de CVO beperkten de inschrijvingen zich voornamelijk tot de vervolgmodes. Opvallend was echter dat de inschrijvingen voor het tweedekansonderwijs standhielden of zelfs in een aantal CVO toenamen. In de meeste CBE schreven vooral cursisten die al in een traject zaten, zich opnieuw in.

Na de herfstvakantie van 2020 schakelde het volwassenenonderwijs verplicht naar code rood waardoor het aantal contactmomenten daalde of in de CVO soms resulteerde in 100% afstandsonderwijs. De impact op de inschrijvingen voor modules die daarna opstartten, was groot.

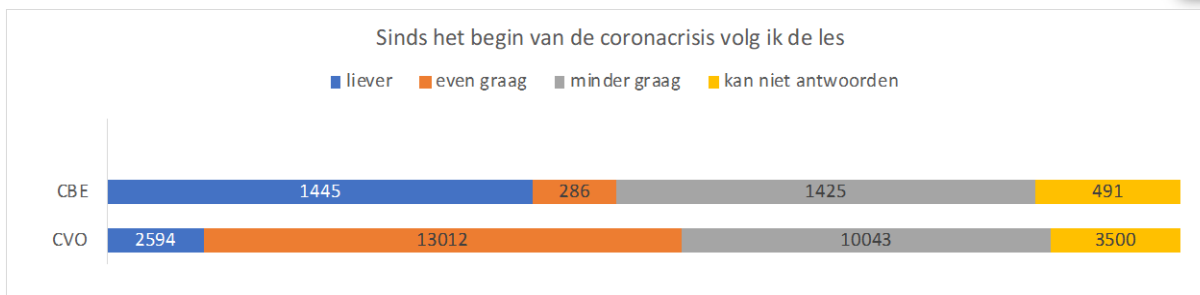
Bijkomend bleek dat voor de centra met een aanbod NT2 de toeleiding van NT2-cursisten door de Agentschappen voor Integratie en Inburgering (AgII) in de meeste regio's moeizaam verliep tijdens de coronacrisis. Ook dit had een impact op het aantal inschrijvingen.

Uit de data en de gesprekken met het beleidsteam en de leraren, blijkt dan ook duidelijk het effect van de coronacrisis op de inschrijvingen in de CVO en in het bijzonder op de inschrijvingen van de kwetsbare cursisten in de CBE. Ondanks alle inspanningen van de CBE, nemen zij dit schooljaar 2020-2021 veel minder deel aan de opleidingen, wat gezien hun veelal precaire situatie zorgwekkend is.

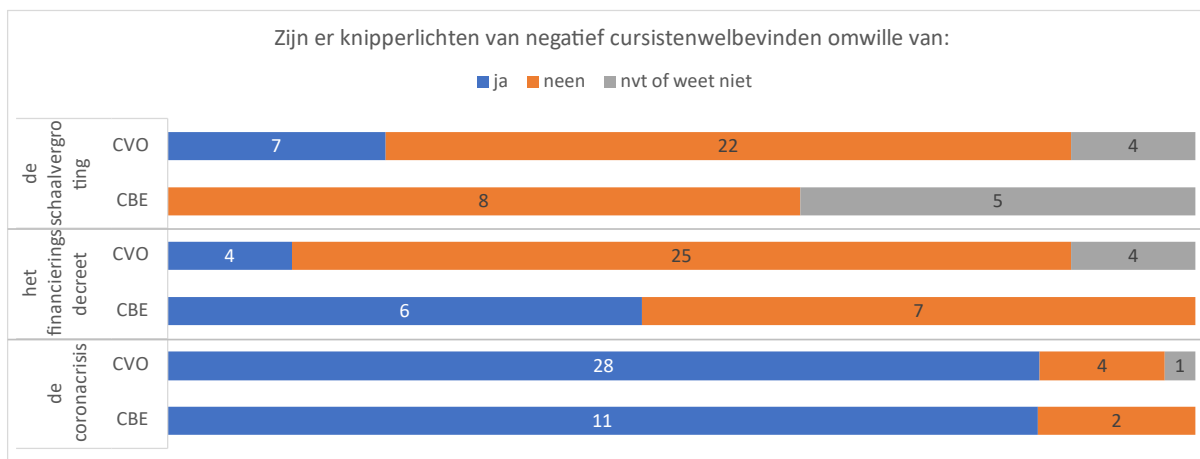
De toename van het aantal uitschrijvingen is in het volwassenenonderwijs ongetwijfeld te wijten aan de coronacrisis. Voor een aantal CBE blijkt uit de gesprekken dat dit ook te verklaren is door het feit dat sommigen een pro-actiever uitschrijvingsbeleid voerden naar aanleiding van het **financieringsdecreet**, om een vierde inschrijving te vermijden.

Het welbevinden van de cursisten

Vanuit de online bevragingen en de gesprekken met de leraren en het beleidsteam, krijgen we duidelijke signalen over de impact van de veranderende contexten op het welbevinden van de cursisten.



Figuur 6 - bron: online bevraging cursisten – weergave in aantallen



Figuur 7 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit de figuren 6 en 7 blijkt dat vooral **de coronacrisis** in de centra een negatieve impact heeft op het welbevinden van cursisten. In de CBE blijkt ook **het financieringsdecreet** een impact te hebben en in een aantal CVO **de schaalvergroting**.

Voor de CVO zijn het vooral de cursisten die voor de coronacrisis nog geen les volgden, die aangaven 'liever' of 'even graag' les te volgen. In de open tekstvelden lezen we dat vooral cursisten in praktijkgerichte opleidingen botsten op de grenzen van het afstandsonderwijs. Daarnaast geven een aantal cursisten aan dat zij bepaalde beslissingen vanuit de overheid niet begrijpen. Het niet (of slechts gedeeltelijk) terugbetalen van het inschrijvingsgeld omwille van de gemiste contactlessen in het derde trimester van schooljaar 2019-2020 en het schakelen naar code rood na de herfstvakantie van 2020 stuiten op veel onbegrip bij de cursisten.

Voor de cursisten CBE moeten we de data 'volgt minder graag les' nuanceren, mogelijks bereikten we enkel de meest gemotiveerde en minst kwetsbare cursist. Uit de bevragingen blijkt immers dat we cursisten CBE die vorig schooljaar les volgden, maar voor schooljaar 2020-2021 afhaakten, moeilijker bereikten.

Cursisten CVO en CBE noteren in de open tekstvelden dat zij een duidelijke voorkeur hebben voor contactonderwijs. Cursisten geven wel aan het moeilijk te hebben met het dragen van een mondkapje, de verplichte ventilatie, het maximum aantal toegelaten cursisten versus de lokaalgrootte, de strikte

klasopstelling, het gemis aan (normaal) sociaal contact tijdens de les en de pauzes, het ontbreken van catering, de schermmoeheid. Al deze aspecten hebben een negatieve impact op hun welbevinden.

Anderzijds blijkt uit figuur 6 dat meer dan de helft van de cursisten volwassenenonderwijs ook in deze moeilijke tijden wel nog 'even graag' les volgt en zelfs 'liever dan voor de coronacrisis'. Het gaat hier voornamelijk over cursisten die in het schooljaar 2020-2021 gestart zijn. In alle centra lazen we in de open tekstvelden van de bevestigingen van de cursisten een grote tevredenheid over het feit dat de lessen vanaf september 2020 wel opnieuw in contactonderwijs konden plaatsvinden. De centra waren veel beter voorbereid op mogelijke schakelscenario's. Cursisten voor wie contactonderwijs opnieuw mogelijk was, uiten hun waardering hiervoor. Zij appreciëren de geleverde inspanningen inzake veiligheid in de meeste centra. Vele leraren hadden grote inspanningen gedaan om degelijk lesmateriaal geschikt voor afstandsonderwijs te ontwikkelen op maat van de cursist. De leraren deden er alles aan om de lessen zo aangenaam mogelijk te laten verlopen en ze zo interessant mogelijk te maken. De cursisten werden doelgericht voorbereid op (digitaal) afstandsonderwijs. De meeste cursisten geven aan erg tevreden te zijn over de inzet, de bereikbaarheid, de ondersteuning en het persoonlijk contact met de leraren. Sommige cursisten zijn uitermate trots op hun digitale inspanningen en de resultaten ervan omwille van het verplichte afstandsonderwijs.

Uit figuur 7 blijkt dat het **financieringsdecreet** op dit ogenblik veel minder impact op het welbevinden van de cursist CVO heeft dan op het welbevinden van de CBE-cursist.

Uiteraard deelden de beleidsteams hun zorg over de enorme impact die het financieringsdecreet zal hebben op hun toekomstig beleid, gezien de dalende inschrijvingen door de coronacrisis.

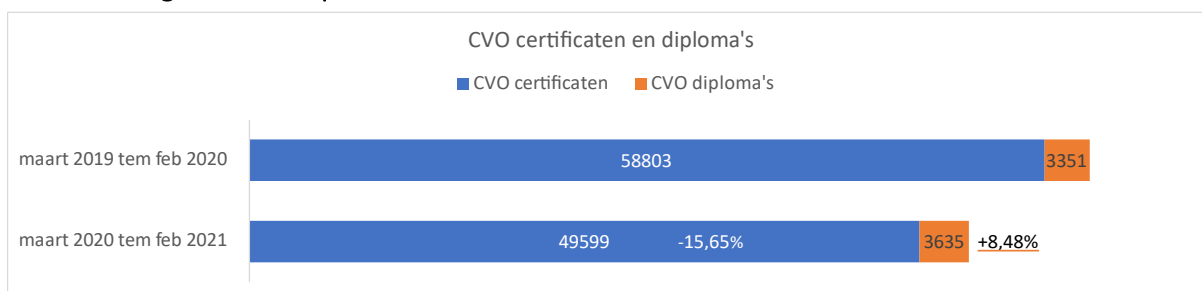
De CVO zullen nog meer doelgerichte keuzes moeten maken in hun onderwijsaanbod. Uit de gesprekken met de leraren en uit de open tekstvelden in de bevestigingen blijkt dat deze onzekerheid het welbevinden van leraren hypothekeert. Dit straalt sowieso af op de betrokken cursisten die hierover, uit bezorgdheid voor 'hun' leraren en 'hun' vervolgmodes, opmerkingen formuleerden in de open tekstvelden. Vooral de leraren binnen de opleidingen voor 'persoonlijke ontwikkeling' maken zich zorgen. Daarnaast zullen cursisten die een vierde keer inschrijven voor dezelfde module als gevolg van de regelgeving een hoger inschrijvingsgeld moeten betalen. Momenteel bleek de impact hiervan vrij beperkt, enkele cursisten uitten hierover hun bekommernissen in de open tekstvakken als gevolg van de stopzetting van modules naar aanleiding van de coronacrisis.

In tegenstelling tot de beperkte impact van het financieringsdecreet op het welbevinden van de cursist in de CVO stellen we in figuur 7 vast dat er wel een negatieve impact is op het welbevinden van de cursist in de CBE. De CBE formuleerden een zorg om cursisten die door het nieuwe financieringsdecreet mogelijks uit de boot vallen omwille van de nieuwe regeling met betrekking tot de inschrijvingen (het inschrijvingsgeld en de diplomavooraarden). De grootste zorg is dat er voor een aantal kwetsbare cursisten met een duidelijke leernood op het niveau basiseducatie, maar die in het bezit zijn van een diploma secundair onderwijs, onvoldoende alternatief aanbod bestaat binnen onderwijs. Niet alle CBE slagen erin deze cursisten adequaat door te verwijzen, onder meer omwille van beperkte doorverwijsmogelijkheden in hun werkingsgebied. Daardoor zetten deze cursisten hun traject betalend

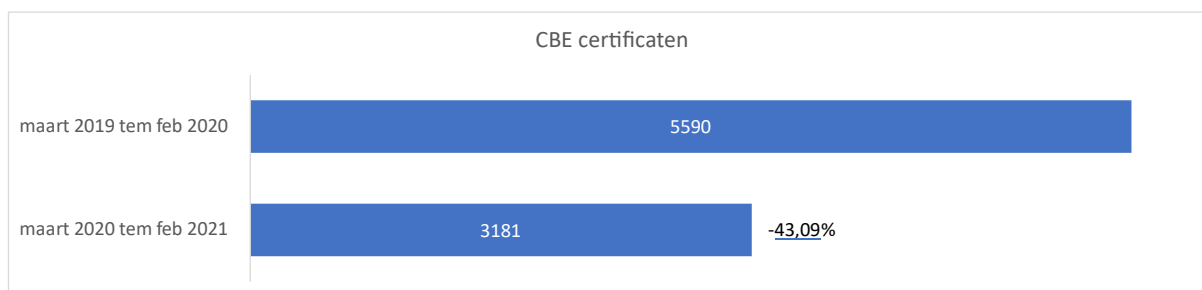
verder of zetten ze hun traject stop. Volgens een aantal CBE heeft dit een negatieve impact op het welbevinden van een aantal cursisten. Vooral de hoger opgeleide maar toch traaglerende senioren, de mensen in armoede en/of met een gezondheidsproblematiek en de cursisten met een diploma buitengewoon onderwijs vallen, zo stellen een aantal CBE, uit de boot.

De **schaalvergroting** heeft in de CBE geen merkbare impact op het welbevinden van de cursisten. In de CVO zijn er wel knipperlichten voor 20% van de cursisten. We moeten bij de verwerking van deze data uiteraard rekening houden met het feit dat op het moment waarop het onderzoek plaatsvond voor een aantal CVO de fusie op 1 september 2020 inging, andere CVO reeds verschillende fusies achter de rug hadden en nog andere CVO helemaal geen voorwerp zijn van een fusie. Wat wel opvalt, is dat de nieuw gefuseerde CVO meestal een groot aantal lesplaatsen hebben en (nieuwe) keuzes maken binnen het aanbod, waardoor vertrouwde locaties en leraren verdwijnen en de cursisten soms voor vervolgmodes van lesplaats moeten veranderen. Uit de open tekstvelden van de cursisten blijkt dat het lastig is om zich aan te passen aan nieuwe lesplaatsen, aan een grotere entiteit, aan nieuwe communicatiestijlen en -lijnen, aan nieuwe leerplatformen en andere administratieve systemen, aan nieuwe verantwoordelijken, aan een andere aanpak en visie. Het feit dat een fusie vaak nog niet verwerkt is door het oorspronkelijke lokale centrum is voelbaar voor de cursisten en heeft bijgevolg een impact op hun welbevinden.

De minimaal gewenste output



Figuur 8 – bron: data AHOVOKS – weergave in aantallen



Figuur 9 – bron: data AHOVOKS – weergave in aantallen

In bovenstaande figuren 8 en 9 is de impact op het aantal uitgereikte certificaten duidelijk zichtbaar.

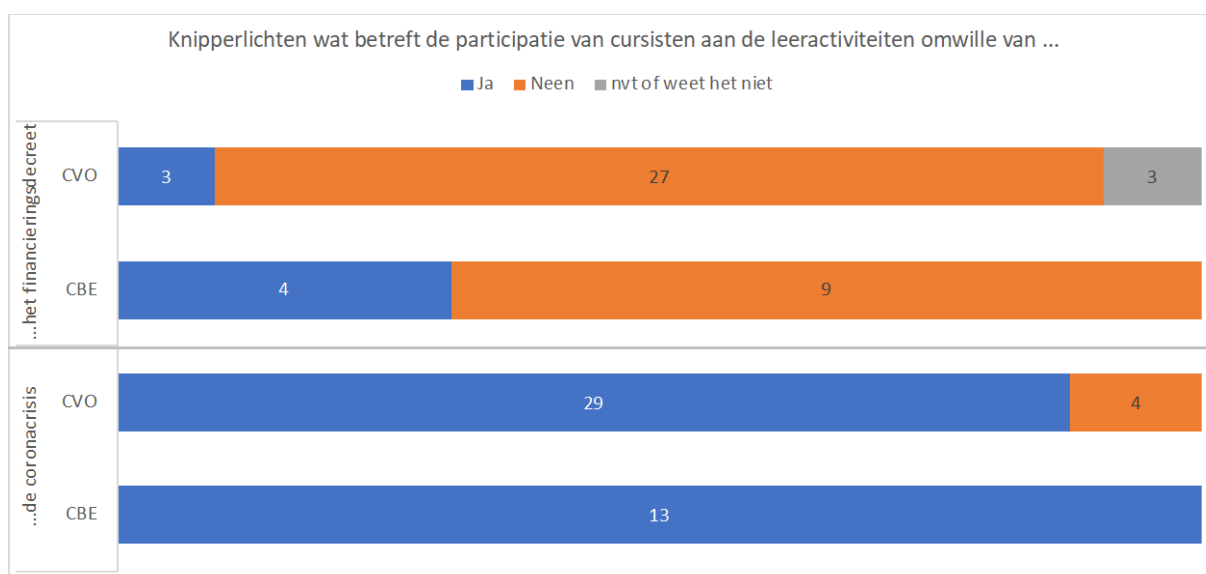
Einde schooljaar 2019-2020 certificeerden de CVO door **de coronacrisis** noodgedwongen op een andere manier. Het aantal contactmomenten met cursisten werd omwille van de richtlijnen vanuit de overheid beperkt tot specifieke doelgroepen voor een korte periode. Leraren werden uitgedaagd om in afstandsonderwijs te reflecteren over de essentiële leerplandoelen en om in overleg te bepalen welke criteria gehanteerd werden om een cursist al dan niet ‘geslaagd’ te noemen. Er werd bij de eindbeoordeling soms enige ‘mildheid’ aan de dag gelegd zoals in het leerplichtonderwijs. Cursisten die een jaaropleiding volgden of cursisten die een korte module in 100% afstandsonderwijs hadden gevolgd, kregen verschillende (soms vernieuwende) evaluatievormen. Occasioneel leidde dit tot reacties van een cursist in de open tekstvelden die niet begreep waarom hij gecertificeerd was omdat er geen indevaluatie was afgelegd.

In het schooljaar 2020-2021 bleek uit de documenten en uit de gesprekken dat de centra gaandeweg beter voorbereid waren op alle mogelijke scenario’s, ook inzake de evaluatiepraktijk in afstandsleren. Het blijft evenwel een uitdaging voor de centra om duidelijke richtlijnen en afspraken te maken voor alle betrokkenen.

De CBE kozen eerder al voor een vorm van permanente evaluatie die ze naar aanleiding van de coronacrisis in het schooljaar 2020-2021 niet fundamenteel veranderden. De meeste CBE gaven daarbij aan niet te certificeren als cursisten een aantal basiscompetenties niet bereikt hadden. Al gaven een aantal CBE te kennen dat ze worstelden met de vraag ‘wanneer is het goed genoeg binnen de huidige crisiscontext’, zeker ook naar aanleiding van het discours rond ‘mildheid’ dat binnen het leerplichtonderwijs op een bepaald moment gevoerd werd.

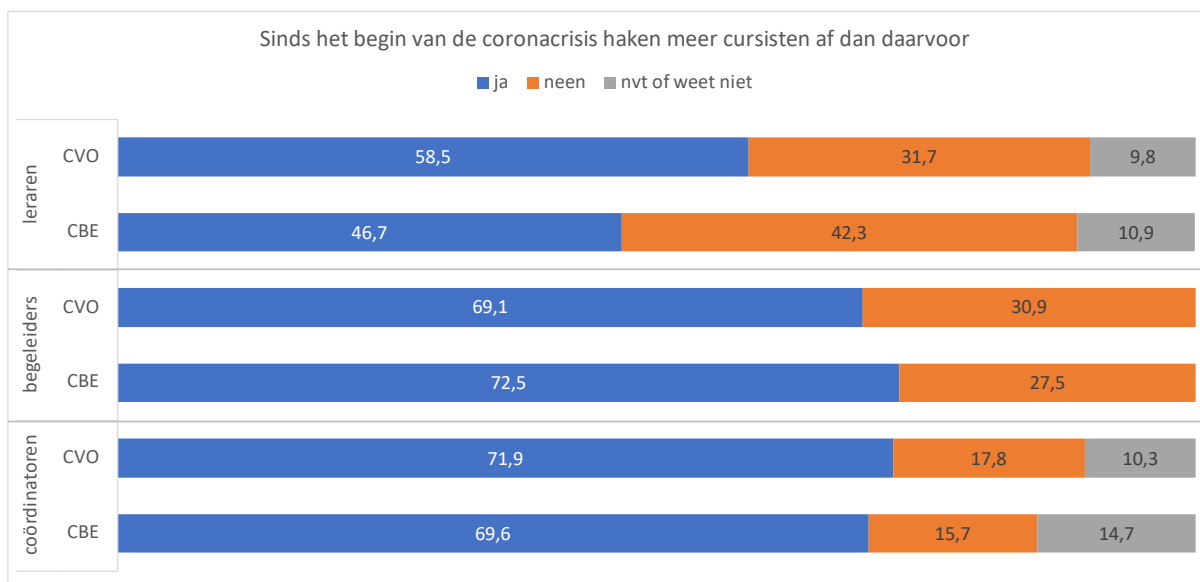
De participatie aan de leeractiviteiten en de evaluaties

Participatie van cursisten aan de leeractiviteiten



Figuur 10 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Het blijkt duidelijk uit figuur 10 dat vooral de **coronacrisis** een negatieve invloed heeft op de deelname van cursisten aan de leeractiviteiten. Uit de gesprekken met de CBE bleek dat voor een derde van de CBE ook het financieringsdecreet een rol speelt. We lichten dit verder toe bij ‘leertrajecten’.



Figuur 11 – bron: online bevragingen – weergave in procenten

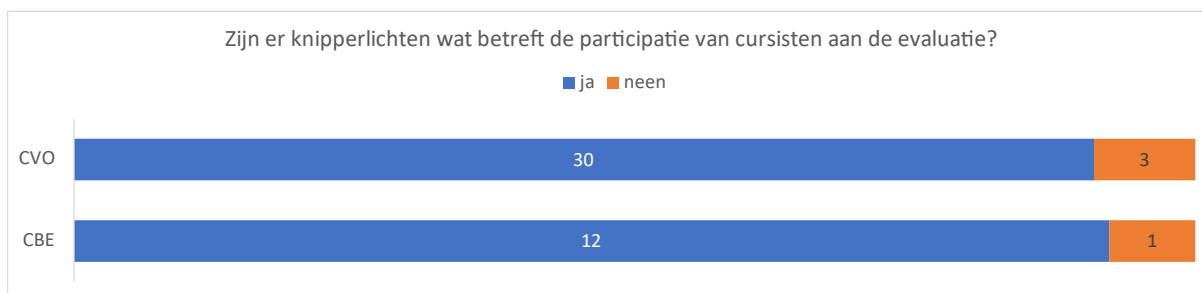
Uit figuur 11 blijkt dat zowel in de CVO als in CBE meer cursisten afhaken dan voor de coronacrisis. Zeker tijdens de lockdown in maart 2020 was de participatie aan leeractiviteiten zeer beperkt. Cursisten uit opleidingen die voorheen nooit in afstandsonderwijs gegeven waren, hadden gekozen voor contactonderwijs. De onduidelijkheid in het derde trimester van vorig schooljaar over wanneer en of contactonderwijs terug mogelijk zou zijn voor alle cursisten, had een grote impact op hun verdere participatie. Vooral in de praktijkgerichte modules hebben cursisten veel onderwijstijd gemist.

Dankzij de start in code geel in schooljaar 2020-2021 hebben de CVO kunnen inzetten op duidelijkere communicatie over gehanteerde leerplatformen en IT-ondersteuning van de afstandslessen. Cursisten geven aan dat zij digitaal veel vaardiger zijn geworden. Anderzijds zijn er ook cursisten die niet over het noodzakelijk IT-materiaal beschikken om afstandsonderwijs te kunnen volgen. Waar mogelijk hebben centra en leraren oplossingen aangereikt. Of cursisten al dan niet blijvend participeren, hangt sterk af van de kwaliteit van het aanbod in afstandsleren en van de individuele leraar, zoals de cursisten zelf aangeven in de open tekstvelden.

In tegenstelling tot de CVO kunnen de CBE sinds de herfstvakantie ook in code rood 50% van de capaciteit gebruiken, waardoor ze nog steeds meer cursisten via contactonderwijs kunnen bereiken. Dit heeft volgens de centra een positieve impact op hun participatie aan de leeractiviteiten in het schooljaar 2020-2021. Mede daardoor is er ondanks de extra kwetsbaarheid van de doelgroep van de CBE, op het vlak van uitval weinig verschil met de CVO. Niettegenstaande alle inspanningen van de centra en de medewerkers is afstandsleren voor de CBE-cursist echter allesbehalve evident. Uit de gesprekken en de open tekstvelden van leraren, coördinatoren en begeleiders blijkt dat bijna onmogelijk voor de zwakste

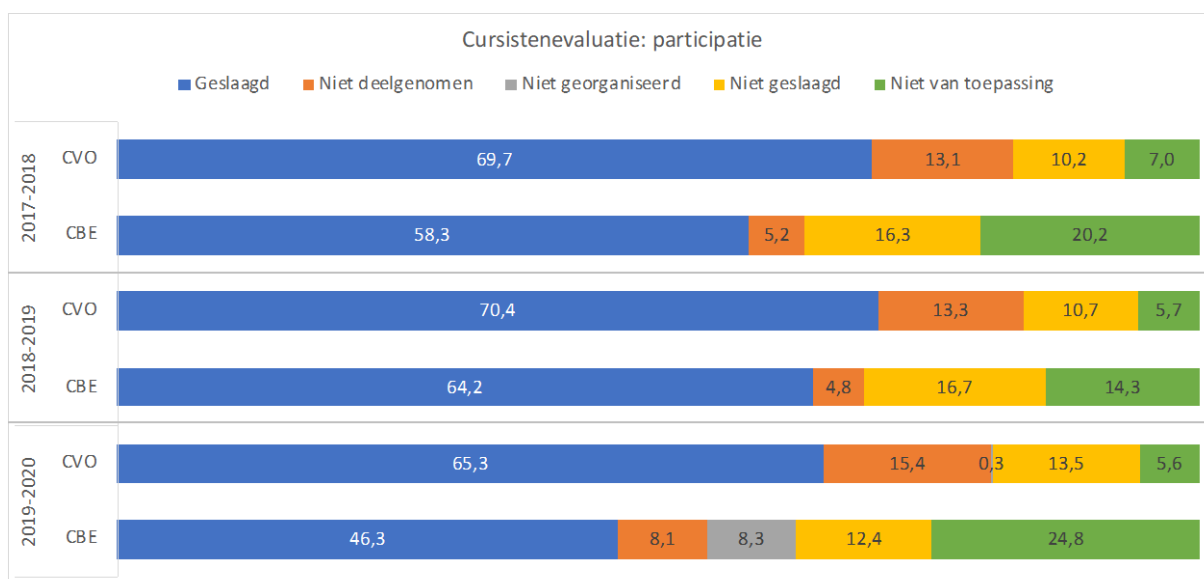
leerders en voor de startende cursisten, uiteraard ook die in ICT-modules. Toch vermeldden enkele CBE in de gesprekken en in de bevestigingen ook situaties die een zeer actieve en succesvolle participatie van sommige groepen aan het afstandsleren tonen. Iets wat de betrokken leraren, en hun cursisten zelf, blij verraste.

Participatie van cursisten aan de evaluaties



Figuur 12 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

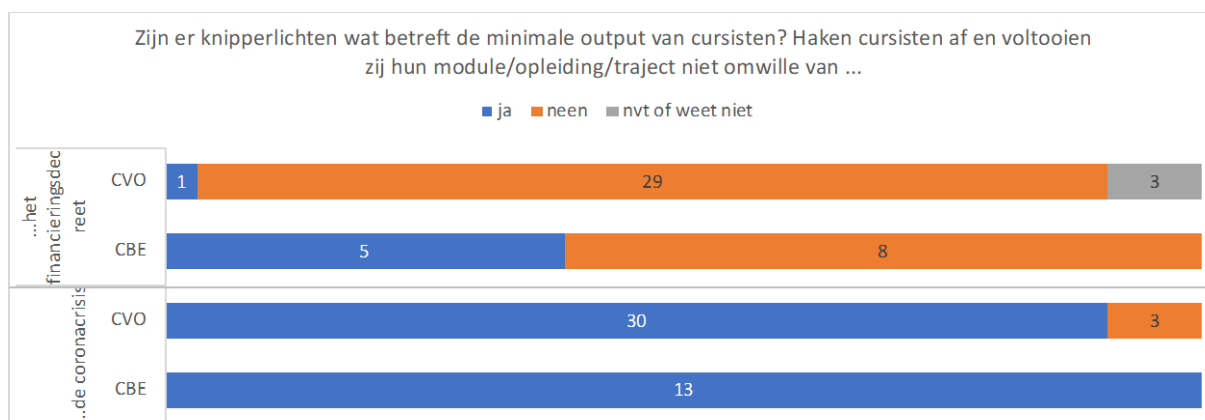
Figuur 12 toont een duidelijke impact van de coronacrisis op de evaluatie van de cursisten in de centra. Uiteraard is er een logische link met de deelname aan de leeractiviteiten en de organisatievorm afhankelijk van de pandemiefase, contact- en/of (digitaal)afstandsonderwijs. Tijdens het derde trimester van het schooljaar 2019-2020 was er in alle centra een aanzienlijke negatieve impact op de deelname van de cursisten aan de evaluatie. Tijdens het schooljaar 2020-2021 is die impact voor de CBE minder groot, aangezien er 50% bezetting mogelijk is en er voldoende contactmomenten zijn die ze voor de evaluatie kunnen gebruiken. Toch blijkt de permanente evaluatie waarin de observatie van de cursisten centraal staat, en die de meeste centra hanteren, tijdens code rood de leraren voor een uitdaging te stellen. De andere veranderde contexten hadden geen zichtbare impact op de participatie aan de evaluatie.



Figuur 13 – bron: data AHOVOKS – weergave in percenten – (niet van toepassing = niet geregistreerd door de centra)

Uit figuur 13 blijkt dat procentueel gezien er vooral in de CBE meer cursisten niet deelgenomen hebben aan de evaluatie en werd de evaluatie er opvallend vaker niet georganiseerd omwille van corona.

De leertrajecten van de cursisten



Figuur 14 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Figuur 14 toont aan dat vooral de **coronacrisis** een impact heeft op de leertrajecten van de cursisten.

In de meeste centra blijkt er sprake van een beduidende leertrajectvertraging.

Uit de gesprekken met de beleidsteams en de data van de centra blijkt dat voor de CVO de impact van de coronacrisis nefast was voor een aantal specifieke trajecten. Opvallend hierbij is dat het vaak gaat om trajecten gericht naar specifieke doelgroepen, zoals het nieuwe financieringsdecreet stimuleert. Vooral de intensieve trajecten, waarbij de cursisten meerdere lesmomenten per week les volgden, kwamen onder druk. Beroepsgerichte trajecten, vaak in samenwerking met derden, trajecten binnen het tweedekansonderwijs, gericht op het behalen van een diploma secundair onderwijs, al of niet in combinatie met een beroepsgerichte opleiding, trajecten met een stagecomponent, NT2-trajecten, trajecten voor gedetineerden werden geannuleerd of moesten plots volledig in afstandsonderwijs aangeboden worden. De CVO leverden grote inspanningen om die trajecten voortdurend te herplannen en bij te sturen, meestal in nauw overleg met interne en externe betrokkenen en met wisselend succes. Sommige cursisten ronden hun traject af, andere haakten alsnog af of gaven de voorkeur hun traject voorlopig stop te zetten. De impact op de diplomagerichte trajecten bleef beperkt, wellicht dankzij de voorrang die deze trajecten kregen bij de beperkte opstart in juni. De impact van de schaalvergroting op de leertrajecten is in het algemeen momenteel nog vrij beperkt. Toch stellen we in een aantal CVO al een verschraving van het aanbod vast, waardoor de cursisten hun traject op een andere lesplaats moeten verderzetten.

Ook de CBE geven aan dat door het feit dat trajecten werden opgeschort, meer cursisten afhaakten of niet slaagden voor een module, het aantal cursisten dat een module meer dan een keer zal moeten hernemen (en daarbij kans loopt inschrijvingsgeld te moeten betalen bij een vierde inschrijving), zal vermeerderen. Sommige cursisten hebben daarnaast zelf hun traject even 'on hold' gezet in afwachting van betere tijden. Uit de gesprekken met de beleidsteams bleek bovendien dat een aantal CBE ervoor koos om de cursisten standaard een ICT-module aan te bieden in combinatie met een andere module om ervoor te zorgen dat zij bij het schakelen naar afstandsonderwijs online bereikbaar zouden blijven. Ook van heel wat cursisten die dreigen de basiscompetenties niet te halen, worden de trajecten verlengd. Daarnaast zorgde het nieuwe **financieringsdecreet** ervoor dat in een aantal CBE de trajecten van cursisten uit niet-prioritaire doelgroepen worden afgebouwd. De meeste CBE hanteren gerichte uitdoofscenario's. Voor een aantal cursisten blijft een aangepast traject en/of de verderzetting van het leertraject zonder breuklijnen in een andere onderwijsinstelling echter een heikel punt.

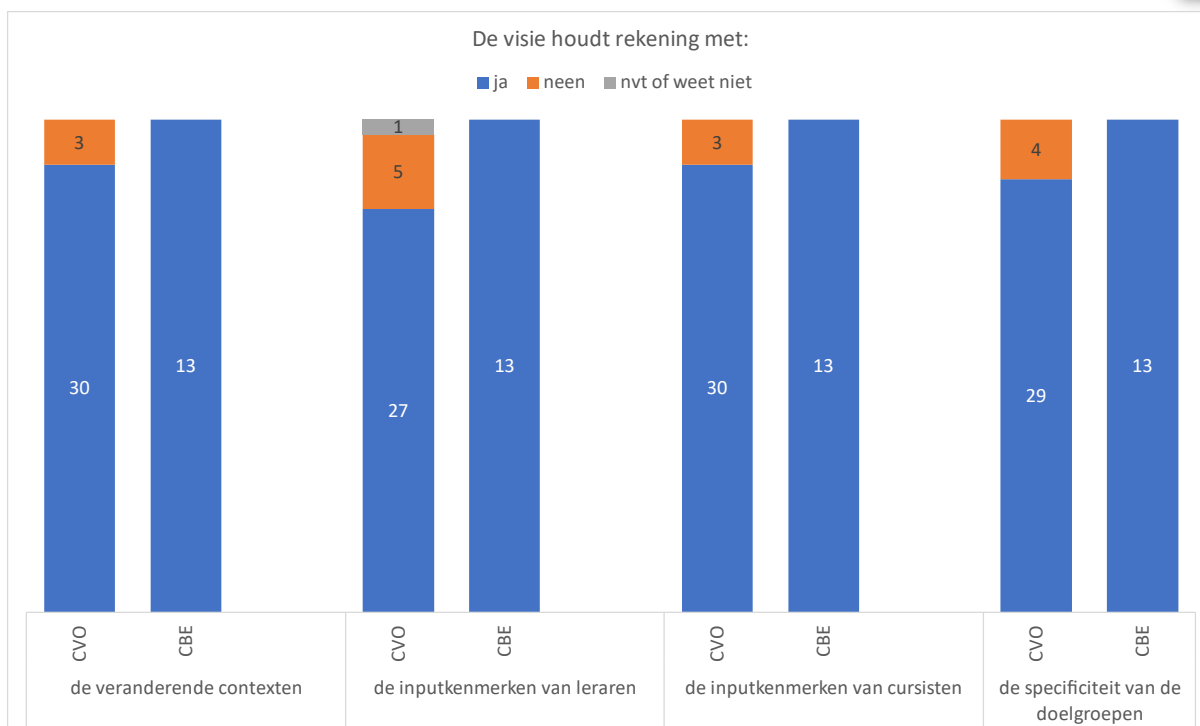
Door de **schaalvergroting** werken ook de CBE soms op kleine lesplaatsen met een beperkt aanbod. Het blijkt een uitdaging om daar een volledig traject aan te bieden.

Concluderend kunnen we stellen dat in de eerste plaats de coronacrisis een negatieve impact heeft op de resultaten en effecten bij de lerenden. De impact van de schaalvergroting in de CVO is sterk verschillend van centrum tot centrum. De financiering heeft in een aantal CBE een negatieve impact. Zowel in de CVO als de CBE zijn er door de coronacrisis duidelijke indicaties van negatief cursistenwelbevinden, hoewel cursisten in de meeste centra hun waardering uiten voor de inspanningen inzake veiligheid en in alle centra voor de ondersteuning en het persoonlijk contact met hun leraren. Minder (nieuwe) cursisten schreven zich in, al zijn daar grote verschillen tussen de centra. Cursisten participeerden beduidend minder aan de leeractiviteiten en de evaluaties tijdens de coronacrisis. Ook de minimaal gewenste output stond op dat moment onder druk. Er werden globaal gezien minder certificaten uitgereikt. Enkel de diplomagerichte trajecten bleven gevrijwaard. Zowel in de CBE als de CVO haakten meer cursisten af dan voor de coronacrisis. Er is ook een duidelijke negatieve invloed van de coronacrisis op de mate waarin cursisten hun module/opleiding/traject voltooien. Hierdoor kunnen we spreken van een beduidende leertrajectvertraging. Vooral de kwetsbare cursisten en de cursisten in praktijkgerichte opleidingen werden getroffen.

De impact op het beleid van de centra

De visie en het strategisch beleid

In dit hoofdstuk beschrijven we de impact van de schaalvergroting, het financieringsdecreet en de coronacrisis op **de visie en het strategisch beleid** van de centra. We onderzoeken in welke mate de veranderende contexten impact hebben op de visie die ze hebben op onderwijskwaliteit en in welke mate de veranderende contexten impact hebben op hun strategisch beleid. We vermelden ook in welke mate de veranderende contexten impact hebben op de **inputkenmerken van cursisten en leraren** en of dit invloed heeft op de visie en het strategisch beleid. Daarbij behandelen we ook in welke mate de veranderende contexten impact hebben op **de doelgroepen** die de centra beogen en of dit een invloed heeft op de visie en het strategisch beleid.



Figuur 15 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

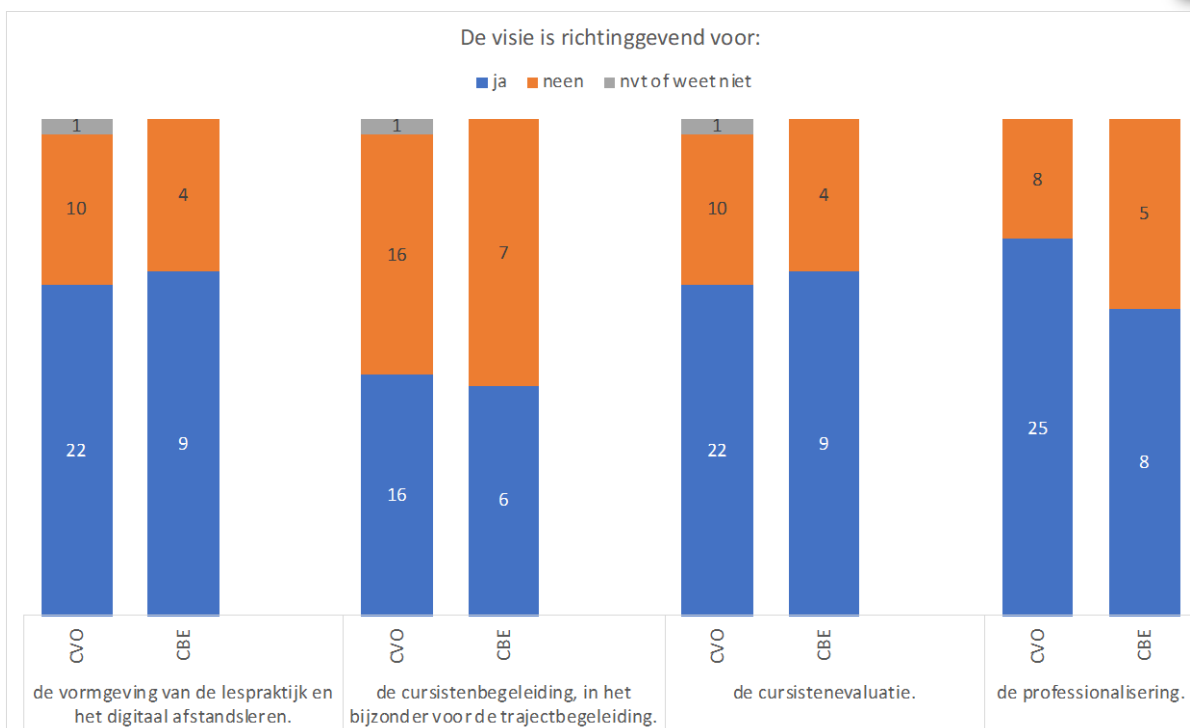
Tijdens de verkennende onderzoeken gingen we na in hoeverre de veranderende contexten invloed hebben op de visie op onderwijskwaliteit van het centrum. Uit figuur 15 blijkt dat de meeste CVO en zonder uitzondering alle CBE een centrumvisie hebben die rekening houdt met de inputkenmerken van cursisten en leraren, en met de specificiteit van de doelgroepen. Specifiek voor de CBE is het impactbeleid⁹ en de agogische visie van het Netwerk Basededucatie sterk ondersteunend voor de visieontwikkeling van de respectievelijke centra. Dat lazten we duidelijk in de documenten die de CBE bezorgden en kwam ook ter sprake.

Uit de tussentijdse data van Ahovoks en uit de informatie die de centra bezorgden, blijkt dat **de schaalvergroting** en **het financieringsdecreet** een (toenemende) impact hebben op de inputkenmerken van cursisten en de specifieke doelgroepen die de centra beogen, zowel in de CBE als in de CVO. Dit heeft een merkbare invloed op de visie en het strategisch beleid van de centra. Er blijkt een toename van de kwetsbare doelgroepen zowel in de CBE als in een aantal CVO. Gezien hun specifieke cursistenkenmerken, hadden net deze groepen tijdens de **coronacrisis** echter extra zorgnoden, waren ze moeilijker te bereiken en beschikten ze minder over digitale tools en vaardigheden. Centra kwamen hierdoor voor extra uitdagingen te staan. Ook de trajecten naar werk, in samenwerking met partners bleken in de coronacrisis vaak voor extra problemen te zorgen (zie ook Samenwerkingen). De toename van deze doelgroepen in een aantal centra maakte hen bovendien veel kwetsbaarder qua financiering in de coronacrisis, omdat ze de trajecten sneller stopzetten, minder geneigd waren om tijdens de crisis met een traject te starten en hun slaagkansen het meeste van al gehypothekeerd werden (zie ook Impact op de lerenden).

⁹ Netwerk Basededucatie. (2017). Basededucatie over morgen. Brussel: Netwerk Basededucatie.

Uit de tussentijdse data van AHOVOKS en gesprekken met beleidsteams en leraren blijkt dat het **financieringsdecreet** een impact heeft op het cursistenprofiel en de inputkenmerken van de cursisten in de CBE. Onder impuls van het financieringsdecreet bewaken de CBE veel meer dat ze de kwetsbare, kortgeschoolde en werkzoekende cursisten bedienen en werden de trajecten voor hoger opgeleide senioren afgebouwd. We stelden daar wel verschillen tussen CBE vast. Sommige CBE hadden deze keuzes eerder al gemaakt waardoor een doelgroepenshift zich niet opdrong, andere hadden de verandering ondertussen succesvol centrumbreed geïmplementeerd, in een enkel centrum zorgde dit op het moment van het onderzoek nog voor discussies en weerstand binnen het team. Sommige CVO zetten, zo blijkt uit de tussentijdse data van AHOVOKS en uit de gesprekken, ook al eerder pro-actief op nieuwe doelgroepen in.

Een aantal CVO passen hun visie naar aanleiding van de veranderende contexten aan of herformuleren die omwille van de **schaalvergroting** en het **financieringsdecreet**. Uit de gesprekken met het beleidsteam en met de leraren bleek dat de enkele CVO die geen recente fusie ondergingen, vaak meer stabiliteit en tijd hadden om de gevolgen van de **coronacrisis** aan te pakken. Bij andere CVO stelden we vast dat spanningen tussen de oorspronkelijke campussen/centra de gelijkgerichtheid in visieontwikkeling in de weg staan. Omwille van de coronacrisis werd de voorbereiding en de vormgeving van de fusie soms bemoeilijkt omdat face-to-facecontacten onmogelijk waren. In het algemeen konden we vaststellen dat gelijkaardige waarden en normen een stevige basis vormen voor de visie en de centrumwerking, ook na een grootschalige fusie. Op het terrein zien we vandaag vooral verschillende snelheden, zeker na 'gedwongen' fusies omwille van de schaalvergroting en de bijhorende personeelsproblematiek die een grote impact heeft op het volledige centrumteam. In CVO waar de fusie nog niet verwerkt is of zeer recent plaatsvond, benoemen de coördinatoren en de leraren in de open tekstvelden vaak de verschillende culturen en zien zij in mindere mate de opportuniteiten van een schaalvergroting. Daardoor vinden we niet altijd een centrumbrede visie op onderwijskwaliteit terug, maar (be)staan de visies van de fuserende centra soms nog naast elkaar.



Figuur 16 - bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Hoewel de meeste centra hebben ingezet op visieontwikkeling, blijkt uit figuur 16 dat de visie voor deze vier domeinen nog niet even richtinggevend is (zie ook Onderwijskundig beleid).

De visie op de vormgeving van de lespraktijk en het (digitaal) afstandsleren kreeg prioriteit tijdens de coronacrisis: alle leraren moesten plots schakelen naar afstandsonderwijs. Het financieringsdecreet legt het accent op nieuwe doelgroepen en brengt andere uitdagingen met zich mee. Dit was echter minder zichtbaar in de visie op cursistenbegeleiding en kreeg in de professionalisering minder aandacht.

De veranderende visie op het afstandsleren en de bijhorende digitale noden van de leraren hadden tevens een grote impact op de professionaliseringsinitiatieven (zie Professionalisering). Ondermeer uit de centrameigen documenten, de gesprekken met de centrumteams en de resultaten van de bevragingen konden we afleiden dat de meeste centra naar aanleiding van de coronacrisis hun visie op professionalisering bijstelden.

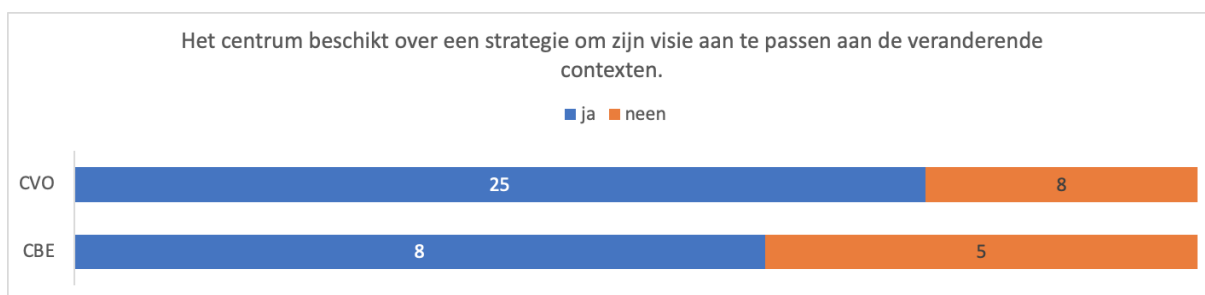
De CBE zagen zich door **de coronacrisis** voor een bijzondere uitdaging gesteld, gezien het kortgeschoolde, kwetsbare profiel van hun doelgroep. Zij hadden, op een uitzondering na, nog geen visie op of ervaring met (digitaal) afstandsleren. Bijgevolg startten zij hun visieontwikkeling meestal vanuit een experimentele fase en evolueerden zij met wisselende snelheden. Bij de start van de epidemie formuleerde de sector basiseducatie haar visie op afstandsleren in een nota aan het kabinet onderwijs¹⁰ om erop te wijzen dat afstandsonderwijs ter vervanging van contactonderwijs niet wenselijk en moeilijk haalbaar was. Op basis van de gesprekken met de teamleden en aan de hand van de

¹⁰ Afstandsleren voor cursisten Basiseducatie, 2 april 2020. Netwerk Basiseducatie.

documenten die we voorafgaand aan het onderzoek kregen, stelden we vast dat sommige CBE tijdens de lockdown conform de nota een afwachtende houding aannamen en pas als voorbereiding op het nieuwe schooljaar of toen een nieuwe pandemiefase zich aankondigde, een visie ontwikkelden. Een aantal CBE ging pro-actiever aan de slag. Zij werkten al snel aan een degelijke methodologische onderbouwing en hebben vanuit de visie keuzes gemaakt en lijnen uitgezet met het oog op gelijkgerichtheid voor leraren en cursisten. Andere CBE waren op het moment van het onderzoek nog niet zo ver. Alle CBE hebben grote stappen gezet en ook de visie van het netwerk van de centra voor basiseducatie met betrekking tot het (digitaal) afstandslernen evolueerde na de lockdown. Het was echter wel duidelijk dat de CBE met een voorsprong qua visie en expertise daarvan de vruchten tijdens de coronacrisis konden plukken. Dit geldt ook voor de CVO.

In twee derde van de CVO is de visie richtinggevend voor de cursistenevaluatie. Het digitaal afstandslernen betekende in **coronatijden** vooral een uitdaging inzake evaluatiepraktijk en de bijhorende certificering voor de opleidingen die hier minder ervaring in hadden. In de CBE drong zich volgens de beleidsteams niet onmiddellijk een aanpassing van de visie op omwille van de permanente evaluatie die gehanteerd wordt. Daarentegen signaleerden de leraren in de open tekstvelden en in de gesprekken in een aantal CBE wel de nood aan een aangepaste en duidelijke richtinggevende visie in deze crisistijd.

Wat de CVO betreft, is de visie in veranderende contexten minder richtinggevend voor de cursistenbegeleiding, in het bijzonder voor de trajectbegeleiding. Vaak geven de trajectbegeleiders in de open tekstvelden zelf aan dat er wel degelijk een visie is, maar leraren en cursisten van opleidingen waarbij decretaal geen trajectbegeleiding voorzien is, bleken hiervan weinig op de hoogte. In de CBE is cursisten- en trajectbegeleiding van groot belang gezien het algemene cursistenprofiel en de hernieuwde prioritering van de kwetsbare doelgroepen. CBE hebben, zo bleek uit de bevragingen van de begeleiders, naar aanleiding van het nieuwe **financieringsdecreet** ingezet op visieontwikkeling die richtinggevend is voor de trajectbegeleiding. De visieontwikkeling met betrekking tot de cursistenbegeleiding met het oog op het ondersteunen van het leerproces en het versnellen van het traject c.q. het vermijden van een vierde inschrijving, heeft in een aantal CBE nog groeimarge.



Figuur 17: bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit figuur 17 blijkt dat de meeste centra over een strategie beschikken om wanneer nodig de centrumvisie aan te passen aan de veranderende contexten. Waar de visieontwikkeling om tal van redenen nog in volle evolutie is of waar de visie voor bepaalde domeinen in beperkte mate

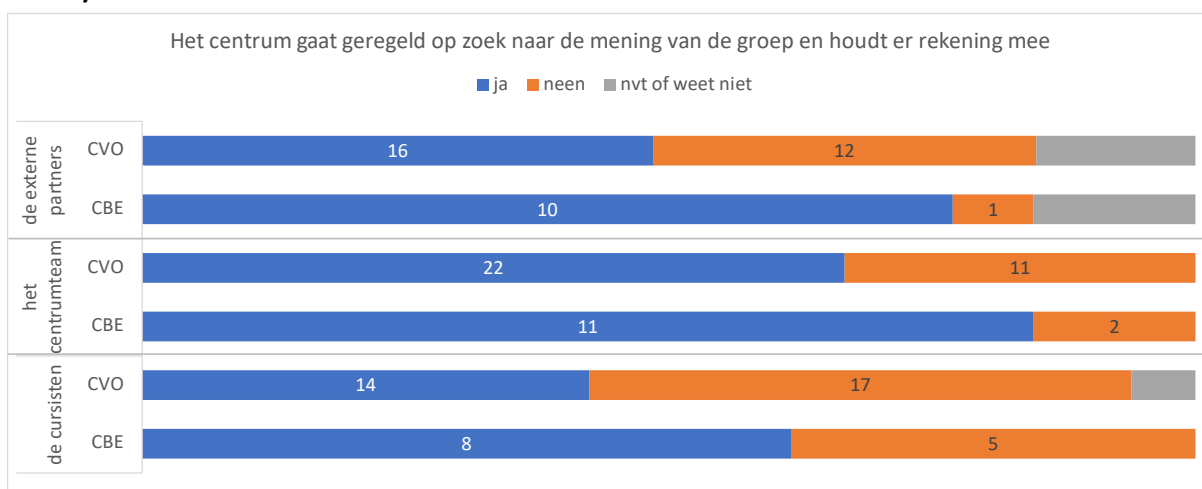
richtinggevend is, onder andere door de schaalvergroting, is er minder sprake van een efficiënt strategisch beleid.

Concluderend blijkt dat de veranderende contexten een grote impact hebben op de visie en het strategisch beleid van de centra. De coronacrisis en het financieringsdecreet sporen de centra duidelijk aan om hun visie op onderwijskwaliteit bij te sturen. De meeste CVO en zonder uitzondering alle CBE hebben dan ook een centrumvisie die rekening houdt met de inputkenmerken van cursisten en leraren, en met de specificiteit van de doelgroepen. De visie op onderwijskwaliteit is echter nog niet in alle centra afgestemd op de door het financieringsdecreet beoogde doelgroepen. Ze is maar in een beperkt aantal centra sterk uitgewerkt en richtinggevend voor alle domeinen (i.e. de vormgeving van de lespraktijk en het (digitaal) afstandsleren, de cursistenbegeleiding/trajectbegeleiding, de cursistenevaluatie en de professionalisering). De coronacrisis stelde de centra hier voor bijzondere en acute uitdagingen met betrekking tot het (digitaal) afstandsleren. Waar de visieontwikkeling nog in volle evolutie is, onder andere door de schaalvergroting, door een eerder afwachtende houding of een beperkte expertise, is er minder sprake van een efficiënt strategisch beleid.

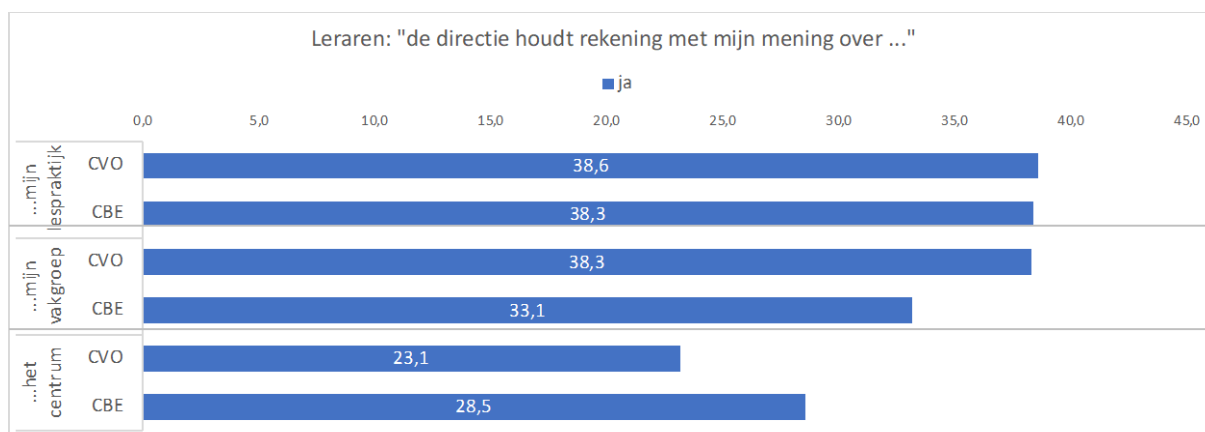
Het organisatiebeleid

In dit hoofdstuk beschrijven we welke impact de schaalvergroting, het financieringsdecreet en de coronacrisis hebben op **het organisatiebeleid** van de centra. We behandelen daarbij achtereenvolgens in welke mate de centra hierbij aandacht hebben voor een **participatief** beleid, welke **samenwerkingsverbanden** ze aangaan om de onderwijsleerpraktijk en de eigen werking te versterken; in hoeverre de centra het **personeelsbeleid** afstemmen op de veranderende contexten en in hoeverre ze erin slagen om transparant en doelgericht over de eigen werking te **communiceren naar teamleden en cursisten**.

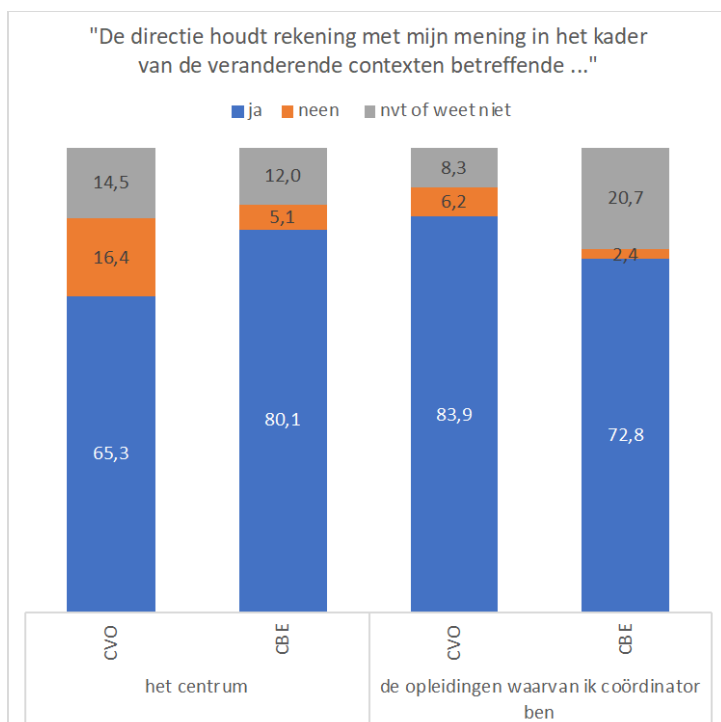
Participatief beleid



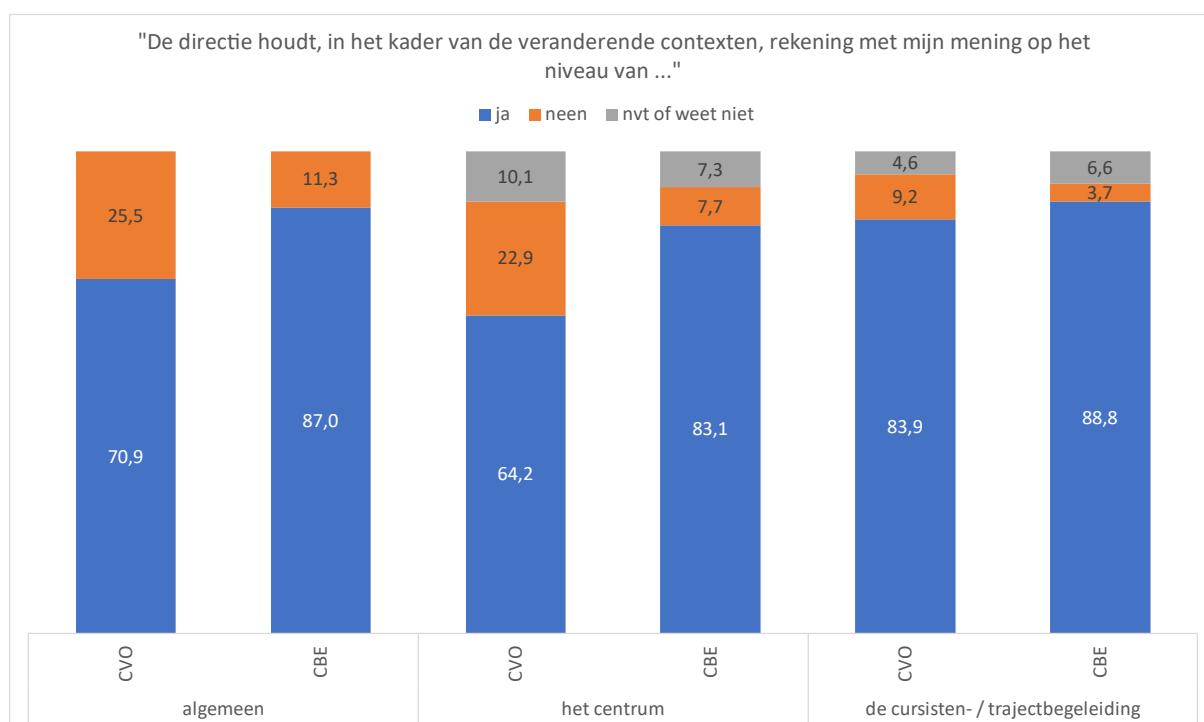
Figuur 18 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra



Figuur 19 – bron: online bevraging leraren – weergave in percenten – gewogen gemiddelde per centrum



Figuur 20 - bron: online bevraging coördinatoren – weergave in in percenten - gewogen gemiddelde per centrum



Figuur 21 – online bevraging cursisten- en trajectbegeleiders – weergave in percenten – gewogen gemiddelde per centrum

De beleidsteams stelden in de gesprekken bijna unaniem dat zij een groot belang hechten aan participatie, vooral aan inspraak van het centrumteam en dat zij hiermee rekening houden in de ontwikkeling van het centrumbeleid. Figuur 18 toont echter aan dat er nog een groeikans is op het vlak van participatie.

De respondenten gaven in de bevestigingen aan, zie figuren 19, 20 en 21, vooral inspraak te hebben op het niveau van de lespraktijk, de opleidingen, de cursisten- en trajectbegeleiding en in mindere mate het centrum, al scoorden de CBE hier beter dan de CVO. Allicht is in de CBE de centrumopdracht waarbij leraren alle opdrachten in het centrum binnen de werkuren van het arbeidscontract uitvoeren en zo meer mogelijkheid tot informeel overleg hebben, hiervoor een mogelijke verklaring. Het werken op afstand tijdens de coronacrisis was hier belemmerend alsook de schaalgrootte en de regionale afstanden die daarbij horen in een aantal CBE.

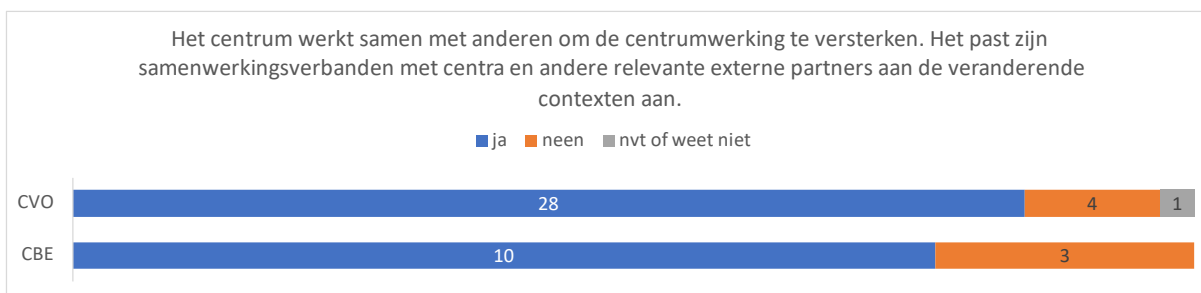
De leraren ervaren dat het beleidsteam wel rekening houdt met hun mening op niveau van de lespraktijk, maar in veel mindere mate op niveau van het centrum, zoals blijkt uit de bevestigingen en uit figuur 19. Een verklaring hiervoor ligt in de **schaalvergroting** van de afgelopen jaren, waarbij leraren aangeven het gevoel te hebben vaak niet meer gehoord of erkend te worden in het grote geheel. Vooral waar de nieuwe centrumleiding, volgens de leraren, onvoldoende rekening houdt met de historiek en de regionale eigenheid en met de sterk verschillende culturen van de fusierende CVO. Het welbevinden van de teamleden is meestal achteruitgegaan door de recente fusies, zoals leraren, coördinatoren en begeleiders frequent aangeven in de open tekstvelden. De afstand tussen de lesplaatsen en de hoofdvestiging (letterlijk en figuurlijk) wordt door de leraren vaak benoemd als 'geen betrokkenheid of geen interesse' van de centrumleiding. Dit leidde soms binnen eenzelfde CVO tot verschillende reacties op de vragenlijsten van dezelfde groep respondenten, afhankelijk van het oorspronkelijke centrum waar zij voor de fusie tewerkgesteld waren. Waar de ene collega stelde dat er veel inspraak is, noteerde een andere dat er enkel 'top-down' beslissingen genomen worden. Toch blijkt dat er CVO zijn die na een recente fusie op korte tijd een nieuwe manier van leidinggeven hebben ontwikkeld met aandacht voor participatie en inspraak en met respect voor de verschillende culturen.

De CBE hebben op dat vlak al een hele weg afgelegd, gezien hun fusies dateren van schooljaar 2007-2008. Toch vernamen we tijdens de gesprekken dat de fusie in een aantal gevallen een bijzonder moeizaam proces was, dat jaren tijd vergde en dat er in sommige centra zelfs nu nog naweeën zijn.

Ook de externe partners blijken een inbreng te hebben. In de CBE worden derden consequent geconsulteerd bij het opzetten en evalueren van de trajecten die in samenwerking georganiseerd worden en op basis waarvan samenwerkingen aangepast worden. In sommige CVO worden externe partners bevestigd onder meer naar aanleiding van het opmaken van een nieuw beleidsplan.

Wat de inspraak van de cursisten betreft, is er in de meeste centra een groei. In de CBE wordt met de mening van de cursisten wel al rekening gehouden bij de programmatie, en bij de evaluatie van de lessen. Toch blijkt uit de bevestiging van de cursisten CBE dat tijdens **de coronacrisis** slechts een beperkte groep over een beperkt aantal aspecten geconsulteerd werd. Ook begeleiders geven aan dat cursisten nog meer inspraak zouden kunnen krijgen bij het vormgeven van de cursisten- en trajectbegeleiding. In de meeste CVO stonden omwille van de coronacrisis de tevredenheidsbevestigingen van de cursisten op een laag pitje.

Samenwerkingsverbanden



Figuur 22 – bron macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit figuur 22 blijkt dat de meeste centra samenwerken met anderen om de centrumwerking in veranderende contexten te versterken. Naar aanleiding van het financieringsdecreet werden in de meeste centra nieuwe samenwerkingen opgestart of werden andere accenten in de bestaande samenwerkingen gelegd. De coronacrisis zette de samenwerkingen echter onder druk.

De CBE werken zonder uitzondering samen binnen het netwerk Basiseducatie. Alle onderzochte CBE gaven aan deel te nemen aan verschillende werkgroepen en waren bijzonder positief over de mogelijkheden tot expertisedeling, expertiseontwikkeling en ondersteuning die dit samenwerkingsverband naar aanleiding van het **financieringsdecreet** en de **coronacrisis** biedt. Zo bogen ze zich onder meer over de nieuwe richtlijnen van de overheid naar aanleiding van de pandemie met het oog op een gelijkgerichte toepassing ervan over de CBE heen.

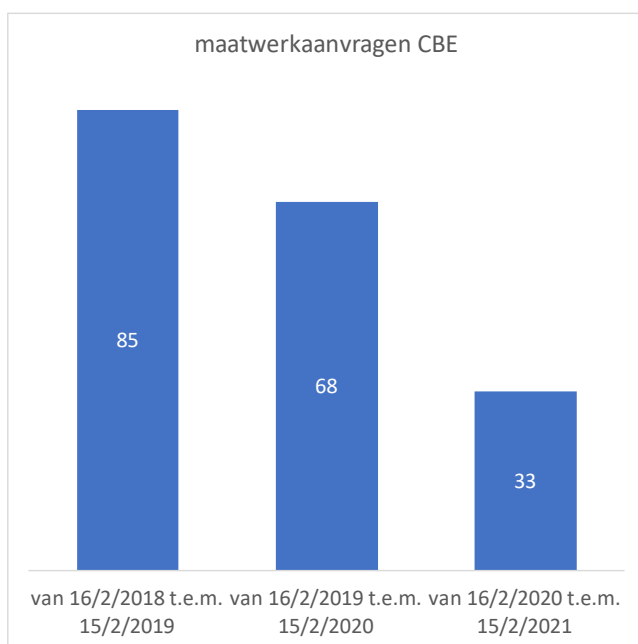
De samenwerking met de CVO verloopt op enkele plaatsen zeer goed, maar blijkt nog sterk afhankelijk van de goodwill van het centrum of soms van individuele leraren. Het aanbod van de CVO binnen hetzelfde werkingsgebied is volgens de CBE in vele regio's niet altijd passend met het oog op een optimale doorverwijzing van cursisten. Sommige modules worden door de CVO niet op het gewenste moment ingericht of zijn qua inhoud en didactiek minder afgestemd op het profiel van de traaglerende cursist. Onderlinge doorverwijzing (van CVO naar CBE en vice versa) gebeurt nog weinig, is voornamelijk beperkt tot NT2, en verloopt soms moeizaam.

Na de start van de **coronacrisis** hadden de CVO, van dezelfde koepel of net of netoverstijgend, regelmatig overleg met elkaar. Uit gesprekken met de beleidsteams en uit de documenten bleek dat zij elkaar ondersteunden, onder andere om de nieuwe richtlijnen van de overheid naar aanleiding van de pandemie op eenzelfde manier in de praktijk toe te passen of om bijvoorbeeld samen te beslissen de opleidingen over de zomervakantie van 2020 te tillen. Omwille van de **schaalvergroting** en de verschillende fusies die op 1 september 2020 officieel startten, was structureel overleg tussen de fusierende CVO tijdens het schooljaar 2019-2020 belangrijk. Niet alle fusies zijn omwille van de lockdown en het gebrek aan fysieke overlegmomenten even vlot gelopen als in de oorspronkelijke planning uitgetekend was. Verschillende centra gaven tijdens de gesprekken aan dat zij dat betreuen, omdat het de verwerking van de fusies voor alle betrokkenen bemoeilijkt heeft. De CVO kregen voor alle contexten

ook ondersteuning via lerende netwerken onder impuls van de pedagogische begeleidingsdiensten, in het bijzonder over de impact van het **financieringsdecreet**.

Uit figuur 22 en uit de gesprekken blijkt dat de centra geregeld op zoek gaan naar nieuwe partners en de samenwerkingen inhoudelijk aanpassen. De **coronacrisis** zorgde er echter voor dat – om tal van redenen – bestaande samenwerkingen met andere partners in een aantal centra onder druk kwamen te staan en dat het geen evidentie was om nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan. Gevangenissen, dienstencentra, secundaire en lagere scholen, locaties van VDAB of gemeenten, een aantal loketten van het agentschap I&I ... sloten vaak de deuren. Dit stelde sommige centra voor bijkomende uitdagingen van zodra de fysieke lessen terug mochten opstarten of voor de toeleiding van cursisten NT2. Bovendien waren de richtlijnen inzake veiligheid bij derden verschillend van de strenge veiligheidsvereisten uit de draaiboeken van onderwijs, waardoor de centra de minst wendbare en dus de minst betrouwbare partner werden. In de gesprekken uitten de beleidsverantwoordelijken vaak hun frustratie over het feit dat andere opleidingsverstrekkers cursisten fysiek op bepaalde locaties mochten ontvangen en het volwassenenonderwijs niet. Dit verklaart ook een aantal opmerkingen van cursisten uit praktijkgerichte opleidingen van CVO in de open tekstvelden. Een voorbeeld is de verplichte pauze in de week voor de paasvakantie 2021 die niet gold voor de andere opleidingsverstrekkers.

Verder maakt het grote aantal lesplaatsen en samenwerkingen een centrum kwetsbaar als partners beslissen om lesplaatsen te sluiten. Centra werken samen met verschillende steden en gemeenten met elk hun eigen te volgen maatregelen waardoor samenwerken een erg complex verhaal wordt. De vele inspanningen worden bovendien niet gehonoreerd in de financiering of zorgen voor problemen wanneer het heterogene groepen (een mix van CBE- en CVO-profielen) betreft.



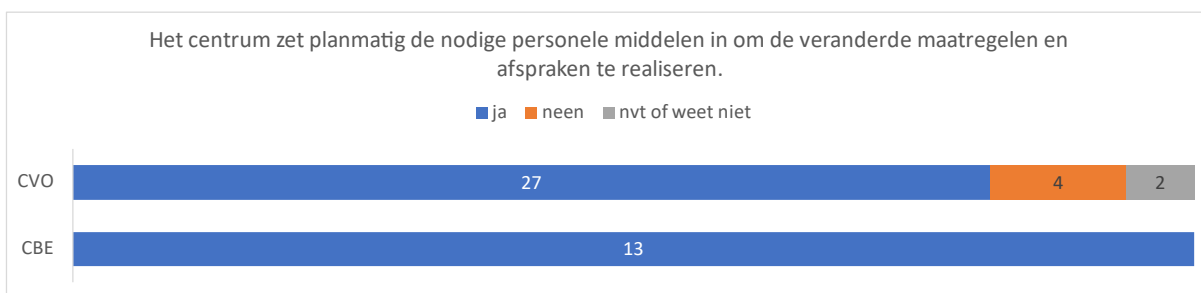
Figuur 23 – data AHOVOKS – weergave in aantallen

In de CBE is daarnaast ook het geringe aantal maatwerkaanvragen¹¹ in schooljaar 2020-2021, zie bovenstaande figuur, een indicator dat de samenwerkingsverbanden door de coronacrisis onder druk komen te staan. De CBE noemen de te lange tijd die verstrijkt tussen de aanvraag en de goedkeuring met het oog op de financiering, als een belemmerende factor. Onder andere hierdoor organiseren ze de meeste samenwerkingen buiten het maatwerk. De onzekerheid over de financiering voor het schooljaar 2021-2022 die ontstond door de fors dalende inschrijvingen, speelde de CBE echter duidelijk ook parten bij het afsluiten van nieuwe maatwerk-overeenkomsten.

Ook voor de trajecten voor ouders samen met basis- en secundaire scholen is de impact aanzienlijk. Door de veiligheidsregels van het leerplichtonderwijs, is het voor een aantal CBE quasi onmogelijk om kwetsbare ouders, die zich door de coronacrisis geconfronteerd zien met uitgesproken digitale verwachtingen vanuit de school, adequaat te begeleiden. De schoolwerking werd in de meeste CBE dan ook stopgezet.

Personeelsbeleid: taken, verantwoordelijkheden en personele middelen

Uit het onderzoek blijkt een duidelijke impact van de veranderende contexten op een aantal aspecten van het personeelsbeleid in de centra. Personele middelen werden anders ingezet. Taken en verantwoordelijkheden werden bijgestuurd en afgestemd op de actuele noden.



Figuur 24– bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit figuur 24 blijkt dat de centra de nodige personele middelen planmatig inzetten om de veranderde maatregelen en afspraken te realiseren.

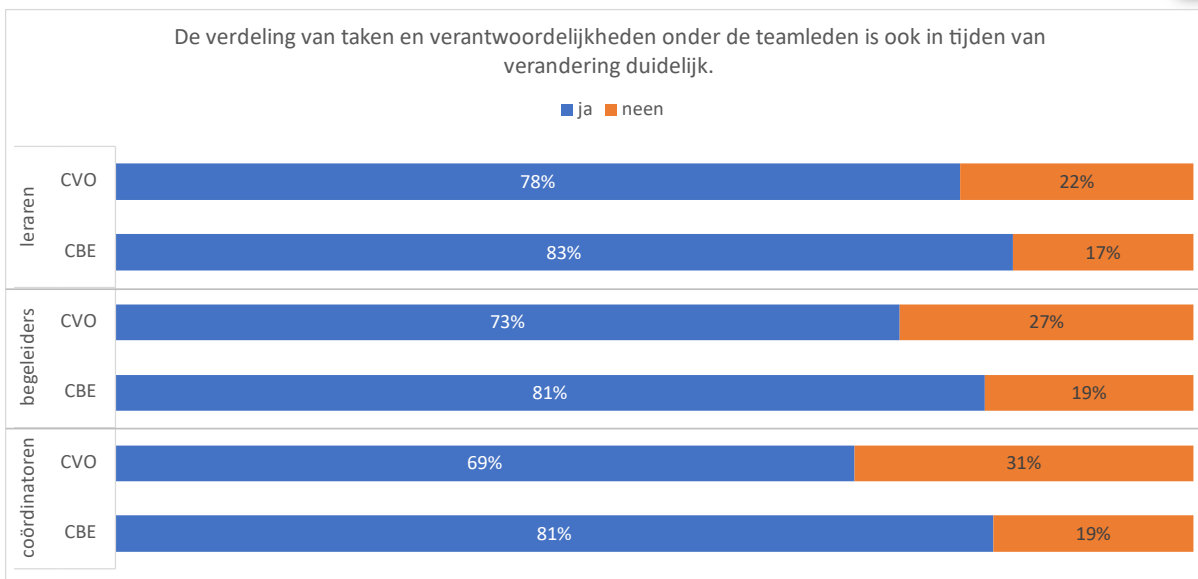
Uit de documenten die de CVO aanreikten en uit de gesprekken, bleek dat vele CVO nog volop bezig zijn hun organogram te reorganiseren naar aanleiding van de veranderende contexten. Door de recente schaalvergroting zijn de beleidsteams nog zoekende naar de meest efficiënte manier om (nieuwe) personeelsleden van de fuserende centra in het nieuwe centrum kwaliteitsvol in te zetten. Gezien de complexiteit van bepaalde **fusies** worden centra hierin occasioneel bijgestaan door experts. Opvallend is dat bij het overgrote deel van de CVO het **financieringsdecreet** centra noodzaakt extra personele

¹¹ De Centra voor Basiseducatie kunnen modules in maatwerk aanbieden. Modules in maatwerk zijn niet vervat in een goedgekeurd opleidingsprofiel maar bevatten een combinatie van doelen uit goedgekeurde opleidingsprofielen van de basiseducatie. Deze vorm van niet-erkend gesubsidieerd onderwijs laat de Centra voor Basiseducatie toe om op vraag van derden een opleidingsaanbod op maat voor hun cliënten in te richten.

middelen in te zetten voor het opvolgen en monitoren van de data, vaak ten koste van inzet van middelen op onderwijskundig beleid. De **coronacrisis** belemmert echter een aantal CVO in de verdere uitwerking van het personeelsbeleid. Sommige CVO zetten de gesprekken met de fusiepartners on hold en lieten de werking van de fuserende CVO aanvankelijk verder lopen. Ze werden plots geconfronteerd met andere actuele noden en speelden daar noodgedwongen eerst op in.

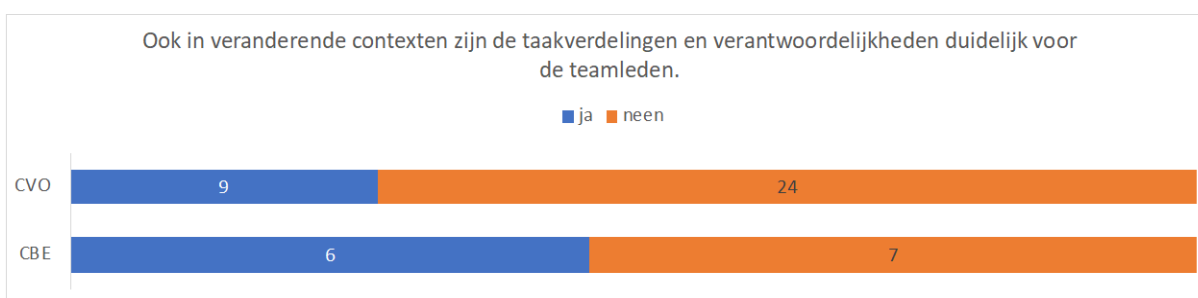
Bij de meeste CBE bleek uit de gesprekken en de documenten dat zij sterk inzetten op de onderzochte aspecten van het personeelsbeleid. Een aantal CBE hertekenden geregeld hun organogram naar aanleiding van de veranderende contexten. Functies zoals verantwoordelijken samenwerking, individuele begeleiders, mediacoaches voor leraren en cursisten, veiligheidsstewards ... worden gecreëerd om in te spelen op actuele en soms acute noden. De CBE geven in dit verband aan dat een aantal noodzakelijke functies niet voorzien worden in de financiering en dit niet bevorderlijk is voor een kwaliteitsvolle andragogische werking afgestemd op hun preciaire doelgroep. Ze lichtten in de gesprekken toe dat het een moeilijke evenwichtsoefening is. Enerzijds willen ze kwaliteitsvolle trajecten aanbieden met optimale ondersteuning, al levert dit geen bijkomende luc op. Anderzijds streven de centra ernaar om zoveel mogelijk luc te genereren met het oog op een optimale financiering.

Door de **coronacrisis** stonden de beleidsteams in alle centra onder druk; zeker in centra die zich daarbij nog geconfronteerd zagen met directiewissels. Het wachten op beslissingen vanuit de overheid, het voortdurend schakelen, het plannen en herplannen van het aanbod, het organiseren van de veiligheidsmaatregelen, de coronagerelateerde activiteiten, de organisatie van extra professionalisering, maar ook het ondersteunen van teamleden met het oog op mentaal welbevinden zijn hier voorbeelden van. Door de impact van de coronacrisis op de inschrijvingen uitten de centra tijdens de gesprekken met het beleidsteam en de leraren bovendien hun zorgen over de onzekerheid die is ontstaan over de financiering voor het schooljaar 2021-2022 en daarna. De centra vrezen dat zij in de toekomst onvoldoende middelen ter beschikking zullen hebben om een planmatig, duurzaam en degelijk personeelsbeleid uit te bouwen. Zij vrezen dat zij een aantal competente teamleden niet kunnen behouden en dat een personeelsverloop dreigt.



Figuur 25 – online bevragingen leraren, cursisten- en trajectbegeleiders en coördinatoren – weergave in percenten – gewogen gemiddelden per centrum

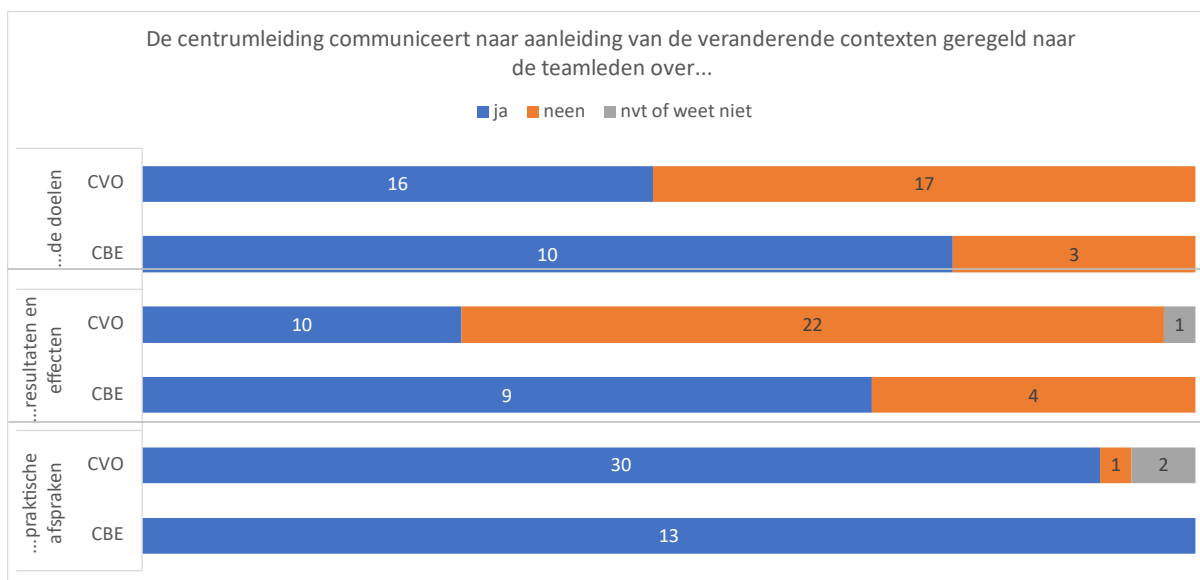
De herstructureringen naar aanleiding van de schaalvergroting in een aantal CVO en de bijkomende functies die in de CBE en de CVO ontstonden naar aanleiding van het financieringsdecreet en de coronacrisis, maakten dat de verdeling van de taken en verantwoordelijkheden voor de teamleden niet altijd even duidelijk was. Daarnaast kregen begeleiders, coördinatoren en leraren extra opdrachten (onder meer door ontstentenis van een CLB in het volwassenenonderwijs) zonder dat hiervoor bijkomende middelen voorzien werden. In sommige centra bleek uit de gesprekken en de open tekstvelden dat hierdoor de taakafbakening van coördinatoren en cursistenbegeleiders onder druk kwam te staan en was taakverduidelijking en verantwoordelijkheidsafbakening nodig. Toch toont figuur 25 aan dat globaal gezien de taken en verantwoordelijkheden ook in de veranderende contexten voor meer dan 80% van de leraren, begeleiders en coördinatoren in de CBE duidelijk zijn. Voor de CVO blijkt dat voor ruim een kwart van de teamleden niet zo te zijn. In de open tekstvelden geven teamleden van de CVO aan dat dit voornamelijk te wijten is aan het samenvallen van de **schaalvergroting** en de **coronacrisis**. Opdrachten zoals IT-ondersteuning, beheer van leerplatformen, professionalisering, coördinatie binnen bepaalde opleidingen werden centrumbreed ingevuld, terwijl vele teamleden elkaar nog niet of enkel digitaal ontmoet hadden.



Figuur 26 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit figuur 26 blijkt dat er hier echter grote verschillen tussen de centra zijn. Sommige centra slaagden erin om duidelijkheid te creëren over taken en verantwoordelijkheden ondanks de veranderende contexten. In andere centra was dat veel minder het geval.

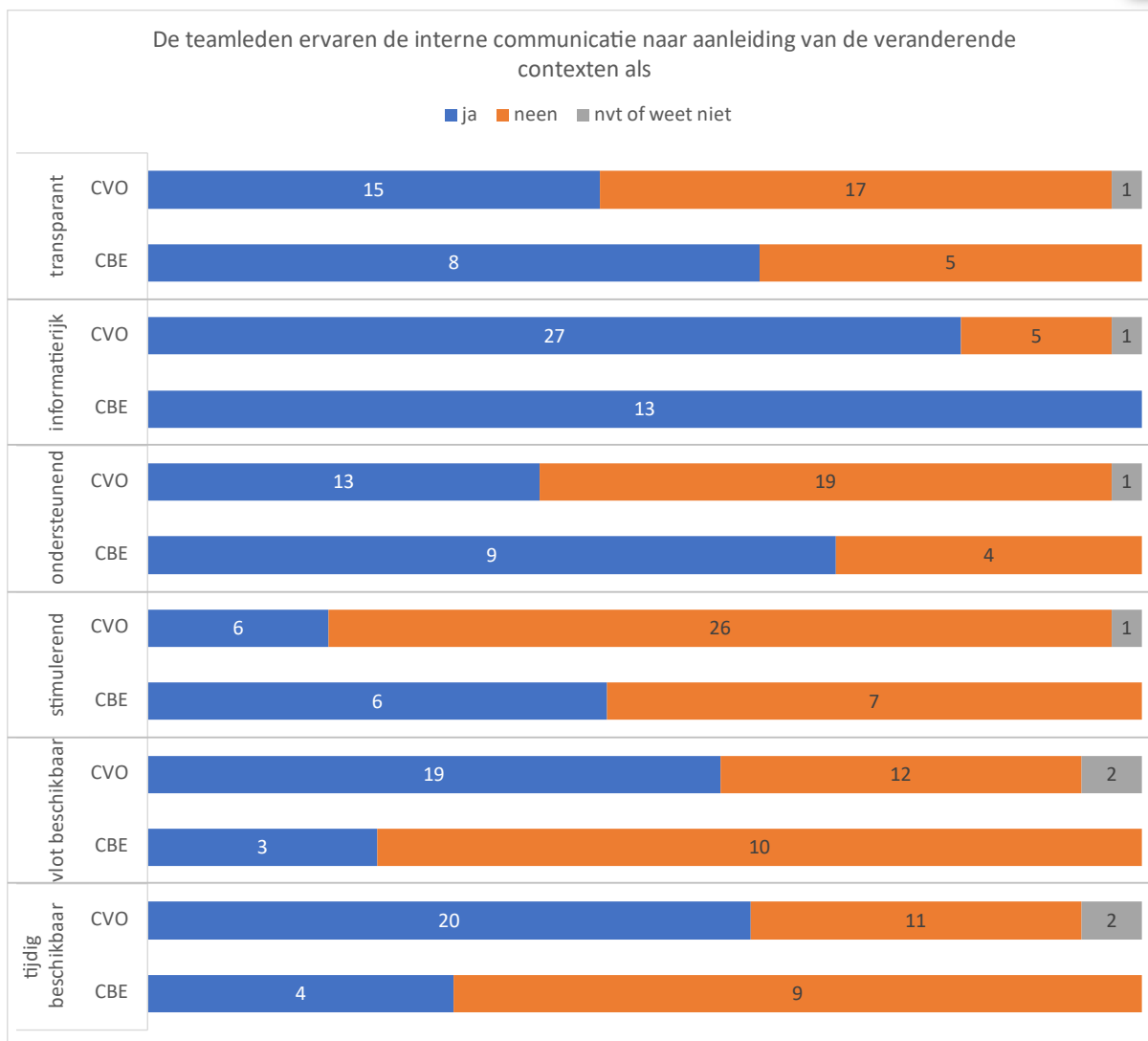
Communicatie met het team



Figuur 27 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Zoals uit bovenstaande figuur 27 blijkt, communiceerde de centrumleiding naar aanleiding van de **coronacrisis** in de centra geregeld en uitgebreid over praktische afspraken naar de teamleden. De centra deden er alles aan om iedereen op de hoogte te houden over de voortdurend wijzigende maatregelen en afspraken naar aanleiding van de kleurencodes van de pandemie en het afstandslernen. In de open tekstvelden leidde dit tot een aantal opmerkingen over een overdaad aan informatie, soms via (nieuwe) digitale communicatieplatformen.

De doelen, resultaten en effecten van het gevoerde beleid komen in de meeste CBE in de communicatie aan bod. Voor de CVO zijn de meningen hierover verdeeld (zie ook figuur 27). Teamleden bleken in de CBE ook bijzonder goed geïnformeerd over het **financieringsdecreet**.



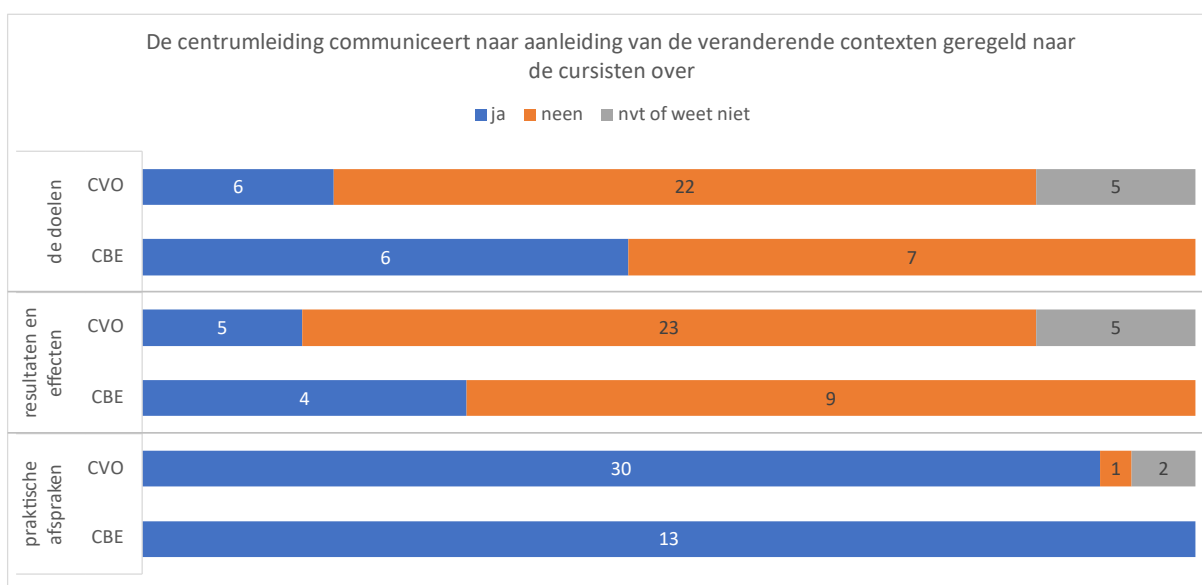
Figuur 28 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

De meeste teamleden ervaren de communicatie in de eerste plaats als informatierijk en ondersteunend, maar in mindere mate stimulerend (figuur 28). Toch stelden we zelf in de gesprekken vast dat heel wat centra bijzondere inspanningen deden op dat vlak en lazen we in de documenten tal van voorbeelden die getuigden van een hartverwarmende communicatiestijl om het team in moeilijke tijden een hart onder de riem te steken. De laattijdige en weinig transparante communicatie van de overheid over de werking van het volwassenenonderwijs in deze crisis, hinderde in alle centra een adequate communicatie binnen het centrum, met de teamleden en met de cursisten, maar ook met externe partners, zo wordt duidelijk uit talrijke open tekstvelden. Het centrumbeleid kon daardoor niet voldoende tijdig en vlot communiceren, zoals blijkt uit de antwoorden van de teamleden in figuur 28, meer nog in de CVO dan in de CBE. Vooral over de timing van een mogelijke heropstart van het contactonderwijs na de lockdown en het onmiddellijk schakelen van code geel naar code rood na de herfstvakantie 2020, kwamen er opmerkingen tijdens de gesprekken.

Occasioneel gaven leraren in de CVO aan zich ‘aan hun lot overgelaten’ te voelen, maar dat was meer uitzondering dan regel. Omwille van de **schaalvergroting** waren er vaak nieuwe communicatielijnen,

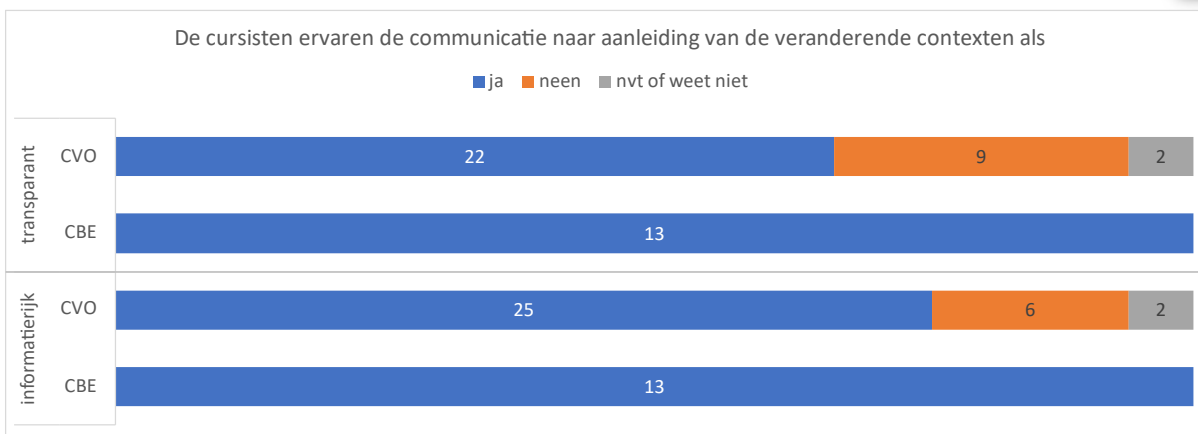
kanalen en gezichten, waardoor teamleden hun vertrouwde ankerpunten misten. Over het algemeen kunnen we echter stellen dat sommige directies er alles aan gedaan hebben om de communicatie zo efficiënt mogelijk te laten verlopen waarbij het welbevinden van de leraren vooropstond. Ook de beleidsteams zelf moesten constant hun beleid bijsturen en waren nog niet vertrouwd met elkaars leiderschapsstijl ingeval van een recente fusie. Mede daarom hebben een aantal CVO bewust beslist de teamleden minder te informeren over de mogelijke gevolgen van het **financieringsdecreet** op het toekomstige aanbod om de al bestaande onrust niet nog meer te verhogen. Tegelijkertijd werd dat soms door de teamleden tijdens de gesprekken of in de open tekstvelden net als een gemis ervaren.

Communicatie met de cursisten

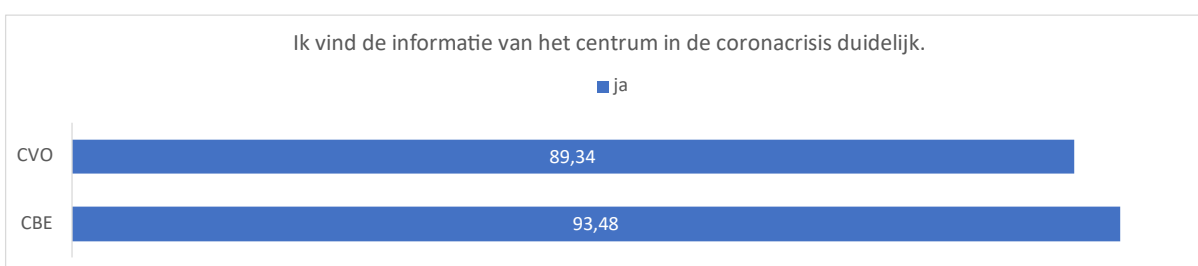


Figuur 29 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

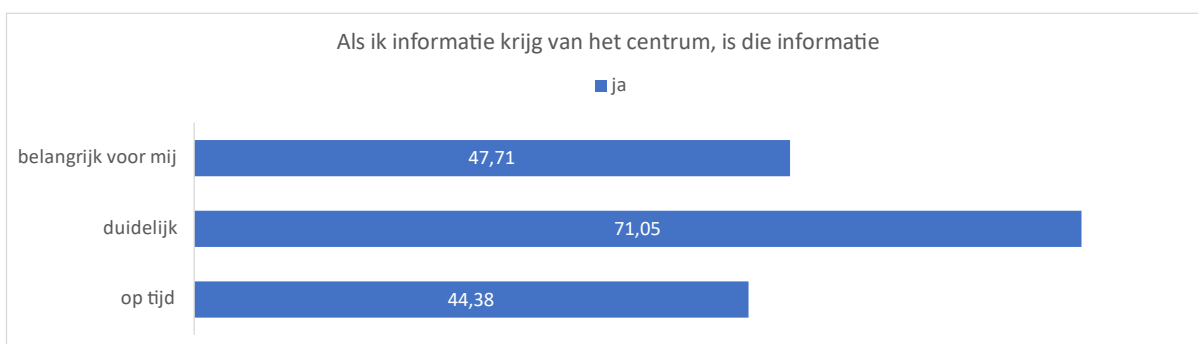
Uit figuur 29 blijkt dat de centrumleiding naar aanleiding van de veranderende contexten geregeld communiceert over de praktische afspraken naar de cursisten, maar in mindere mate over de doelen en de resultaten en effecten.



Figuur 30 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra



Figuur 31 – bron: online bevraging cursisten CBE en CVO NT2 – weergave in percenten



Figuur 32 – bron: online bevraging cursisten CVO niet-NT2 – weergave in percenten

De cursisten ervaren de communicatie (volgens figuren 30, 31 en 32) zelfs tijdens **de coronacrisis** meestal als transparant, informatief en vlot beschikbaar. Vooral de communicatie van de eigen leraar krijgt over het algemeen veel waardering in de open tekstvelden. In het bijzonder tijdens het derde trimester van het schooljaar 2019-2020 hebben centra bewust de communicatie vooral via de leraren laten lopen om het contact met hun cursisten te behouden. In de CVO zorgde de centrumleiding ervoor dat via de website of de eigen digitale kanalen de informatie over de praktische afspraken, over de pandemiecodes en de daarbij geldende veiligheidsvoorschriften voor alle cursisten helder was. Ook al leidde dat soms in de open tekstvelden tot negatieve reacties van cursisten die niet begrepen waarom zij, afhankelijk van de leslocatie, de gevolgde opleiding en het onderwijsaanbod ter plaatse, al dan niet contactonderwijs kregen. De hele problematiek over wie al dan niet recht had op ‘vrijstelling’ van inschrijvingsgeld bij het herhalen van een cursus waarvoor je het vorige trimester ingeschreven was, kwam zeer vaak terug in de open tekstvelden. Verder blijven ook een aantal cursisten van mening dat

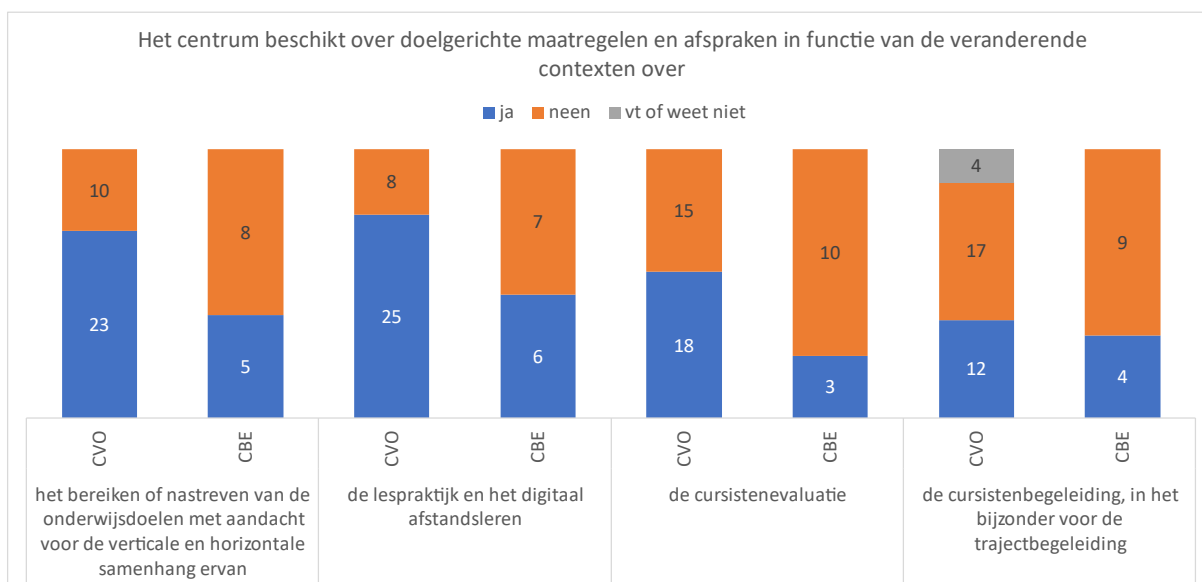
er te veel onderwijstijd verloren ging, zowel in het laatste trimester van het schooljaar 2019-2020 als na het verplicht schakelen naar code rood na de herfstvakantie 2020 en de verplichte extra week paasvakantie in 2021. Het is een continue uitdaging voor de CVO om hierover op een heldere en eenduidige manier te communiceren.

Al stelde de communicatie met de preciaire doelgroepen in de CVO en het kwetsbare publiek van de CBE, de centra voor extra uitdagingen, toch zijn ook die cursisten bijzonder positief over de communicatie. De leraren en cursistenbegeleiders bleven tijdens de lockdown met de cursisten in contact onder meer via whatsapp, telefoon, mail ... en deden talrijke stoepbezoeken. Vele centra deden ook bijzonder lovenswaardige inspanningen om deze cursisten in de aanloop naar het schooljaar 2020-2021 van de noodzakelijke tools te voorzien en hun digitale competenties te versterken. Ze ontwikkelden daarnaast vaak prachtige, aan de doelgroep aangepaste, communicatiehulpmiddelen (flyers/affiches/filmpjes) om de voor de cursisten niet altijd even duidelijke en logische veiligheidsmaatregelen zo transparant en ondubbelzinnig mogelijk uit te leggen. Dat heeft op een heel aantal plaatsen duidelijk zijn vruchten afgeworpen, zo blijkt uit de bevraging van de cursisten. Voor nieuwe cursisten blijft de drempel in de communicatie volgens de centra echter hoog. Ook in de CBE stelt de snelheid waarmee de centra voor de herfstvakantie moesten schakelen via code oranje naar rood en de plotse beslissing tot een paaspauze hen opnieuw voor extra uitdagingen qua communicatie.

Concluderend blijkt dat de drie contexten een forse impact hebben op het organisatiebeleid van de centra. De centra streven een participatief beleid na, maar slagen daar niet volledig in. Cursistenparticipatie is quasi overal een uitdaging, zeker tijdens de coronacrisis. De inbreng van teamleden situeert zich in hoofdzaak op vak- en opleidingsniveau en is op centrumniveau eerder beperkt, vooral bij centra in fusie. Externe partners worden vooral in de CBE geconsulteerd. Centra blijken, onder meer onder impuls van het financieringsdecreet, steeds meer samenwerkingsverbanden aan te gaan met andere centra en externe partners om de onderwijsleerpraktijk en de eigen werking te versterken. De samenwerking tussen de CVO en de CBE verloopt nog niet optimaal. Botsende richtlijnen en regelgeving van partners binnen en buiten onderwijs bemoeilijken de samenwerkingen, zeker tijdens de coronacrisis. De meeste centra stemmen het personeelsbeleid af op de veranderende contexten. Ze hertekenen hun organogram en creëren noodzakelijke functies zonder dat daar extra financiële compensaties tegenover staan. De coronacrisis leidde tot extra taken en verantwoordelijkheden, waardoor de taakafbakening niet altijd voldoende duidelijk was. Er blijken hier weliswaar grote verschillen tussen de centra. De veranderende contexten bemoeilijken de communicatie over de eigen werking naar teamleden en cursisten. Centra slaagden er tijdens de coronacrisis meestal wel in met leraren over de praktische afspraken te communiceren. De leraren speelden een cruciale rol in de communicatie met de cursisten. De communicatie over doelen, resultaten en effecten is een groeikans. Voor centra die zich midden in een schaalvergroting bevinden of pas recent met dit proces gestart zijn, stellen de uitdagingen qua organisatiebeleid zich het scherpst.

Het onderwijskundig beleid

In dit hoofdstuk behandelen we de impact van de schaalvergroting, het financieringsdecreet en de coronacrisis op **het onderwijskundig beleid** van de centra. We onderzochten hiervoor in welke mate ze over (al dan niet geactualiseerde) doelgerichte maatregelen en afspraken beschikken om het onderwijskundig beleid vorm te geven vanuit de visie. We behandelen achtereenvolgens in hoeverre die afspraken en maatregelen toegespitst zijn op het bereiken of nastreven van **de onderwijsdoelen**, met aandacht voor de verticale en horizontale samenhang ervan, in hoeverre ze richtinggevend zijn voor **de lespraktijk en het digitaal afstandleren**, en **de cursistenevaluatie**. We beschrijven daarnaast ook in hoeverre de maatregelen zijn toegespitst op **cursistenbegeleiding**, waarbij we ook aandacht besteden aan maatregelen omtrent de trajectbegeleiding.



Figuur 33 -bron macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit het onderzoek blijkt dat de veranderende contexten een duidelijke impact hebben op de vormgeving van het onderwijskundig beleid. Voor de CBE en de CVO zijn het echter niet altijd dezelfde factoren die bepalen in welke mate een centrum al dan niet reeds over doelgerichte maatregelen en afspraken beschikt, vertrekkende vanuit een visie, voor de onderzochte domeinen (zie figuur 33). Het beleidsvoerend vermogen speelt hier een rol.

Sommige centra bevonden zich op het moment van het onderzoek nog in de fase van het experiment, hadden nog geen visie ontwikkeld van waaruit doelgerichte maatregelen en afspraken konden geformuleerd worden, kozen bewust niet voor een centrale aansturing tijdens de crisis of opteerden ervoor de zaken zoveel mogelijk te laten zoals ze waren. Andere centra stonden dan weer veel verder: zij hadden vanuit hun visie keuzes gemaakt die ze met het oog op **de coronacrisis** vertaalden in doelgerichte maatregelen en afspraken voor de verschillende onderwijskundige processen, binnen

leergebieden/opleidingen en soms over leergebieden/opleidingen heen. Zij deden dat met het oog op gelijkgerichtheid in het belang van de lerenden, een optimale ontwikkeling van didactisch materiaal, efficiënte ondersteuning van de leraren en om mentale rust en stabiliteit voor het team te brengen.

Voor de meeste CVO zijn er centrumbrede maatregelen en afspraken als het gaat over de lespraktijk en het digitaal afstandsleren, en over het bereiken van de doelen. Voor de cursistenevaluatie en vooral voor de cursisten- en trajectbegeleiding zijn de afspraken minder uitgewerkt op centrumniveau.

Tijdens de **coronacrisis** ging in de CVO de aandacht in de eerste plaats naar de gevolgen van het afstandsleren; bijgevolg kwamen afspraken die vakgroepen maakten over het bereiken van de doelen en ook over de cursistenevaluatie het meest aan bod in de beschikbaar gestelde documenten. Uit de vragenlijsten van de coördinatoren en leraren en uit de gesprekken met de leraren bleek dat zij tijdens het derde trimester van 2019-2020 regelmatig overlegden met collega's binnen hun vakgroep over de manier waarop de lespraktijk in het afstandsleren vorm kon krijgen en hoe zij de evaluaties zouden uitwerken. Op dat moment waren het meestal de coördinatoren die verantwoordelijk waren voor de afspraken binnen hun opleiding en die de gelijkgerichtheid binnen hun team bewaakten.

In de CVO werden na de start van het schooljaar 2020-2021 bepaalde afspraken op centrumniveau verder geformaliseerd. Daarbij speelde de **schaalvergroting** een grote rol, vooral waar de reeds gemaakte afspraken en genomen maatregelen in de fuserende centra niet gelijkgericht waren. Was een centrumbrede visie nog work in progress, onder andere over de invulling van de cursisten- en de trajectbegeleiding, dan bleken ook de maatregelen en afspraken inzake het onderwijskundig beleid bewust nog niet centrumbreed uitgerold te zijn. In de gesprekken gaven de beleidsverantwoordelijken aan dat te beseffen en daarbij vooral te rekenen op de expertise van de coördinatoren om het onderwijskundig beleid voor elk betrokken domein centrumbreed uit te werken.

Voor de CBE is het verhaal genuanceerder en zijn er grote verschillen tussen de centra. Niet in alle CBE werden doelgerichte maatregelen en afspraken met betrekking tot de onderwijsdoelen geformuleerd. Voor modules met een beperkt aantal basiscompetenties, kozen centra ervoor alle doelen te behouden. We zagen nog niet in alle CBE de brede introductie van gelijktijdig geïntegreerd onderwijs, combinaties met ICT-modules en een verhoogd gebruik van open modules die kunnen ingezet worden met het oog op het optimale leertraject van de cursist. Dit nam toe naarmate het onderzoek vorderde en droeg bij tot de wendbaarheid van de CBE.

Naar aanleiding van het **financieringsdecreet** ontwikkelden de meeste CBE aangepaste en doelgerichte maatregelen voor de trajectbegeleiding, maar de bijsturing die nodig bleek tijdens de **coronacrisis**, vertaalde zich volgens begeleiders nog niet overal in bevestigde dan wel aangepaste concrete maatregelen en afspraken. Voor wat de cursistenbegeleiding betreft, gaven de meeste CBE aan hier nog een uitdaging te zien omwille van diverse redenen. Enerzijds hadden ze alle energie nodig om het aanbod continu te herplannen; anderzijds moesten zij het (digitaal) afstandsleren vormgeven, met inbegrip van de nodige ondersteuning, binnen een crisiscontext waarin het centrumbeleid zich

geconfronteerd zag met allerlei extra taken. Bovendien spelen hier ook de fase van de ontwikkeling waarin de CBE stonden op het moment van het onderzoek of keuzes in het centrumbeleid mee.

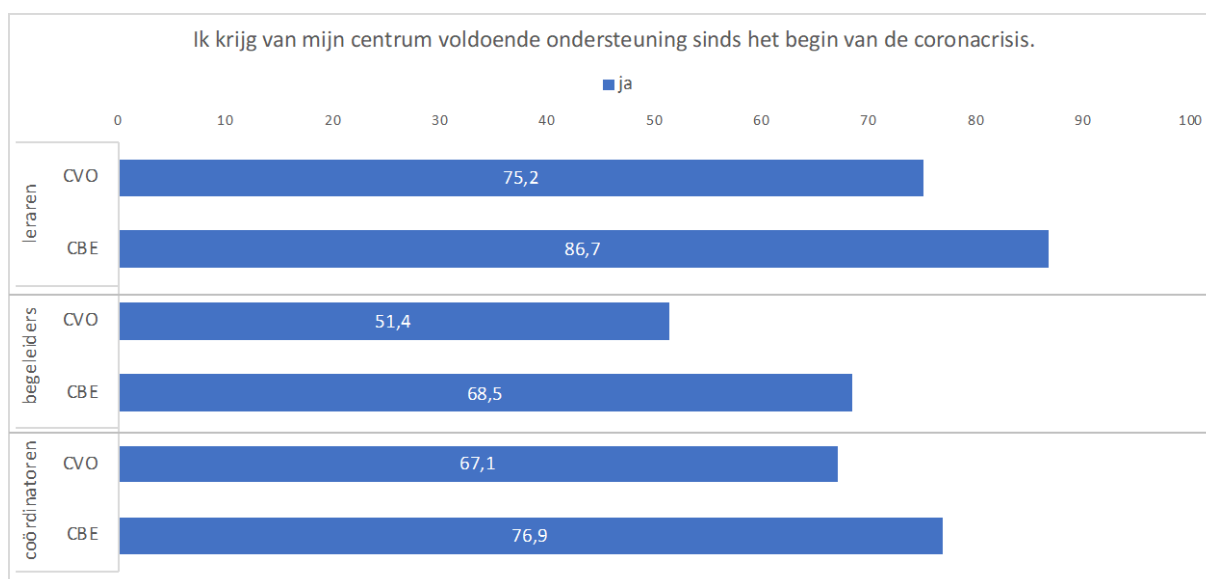
De maatregelen en afspraken voor cursistenevaluatie bleken minder aangepast te zijn omdat de meeste CBE ervoor kozen om de bestaande evaluatiepraktijk grotendeels te behouden. In de open tekstvelden en tijdens de gesprekken met de leraren kwam de nood aan aangepaste maatregelen en afspraken omwille van de permanente evaluatie en het spanningsveld met het afstandsleren dat in de loop van de modules ontstond, echter regelmatig aan bod.

Het is in dit verband ook interessant om te vermelden dat enkele CBE aangaven dat ze bij de uitwerking van gelijkgerichte en doelgerichte maatregelen en afspraken toch nog met de naweeën van de reeds lang doorgevoerde **fusies** geconfronteerd werden.

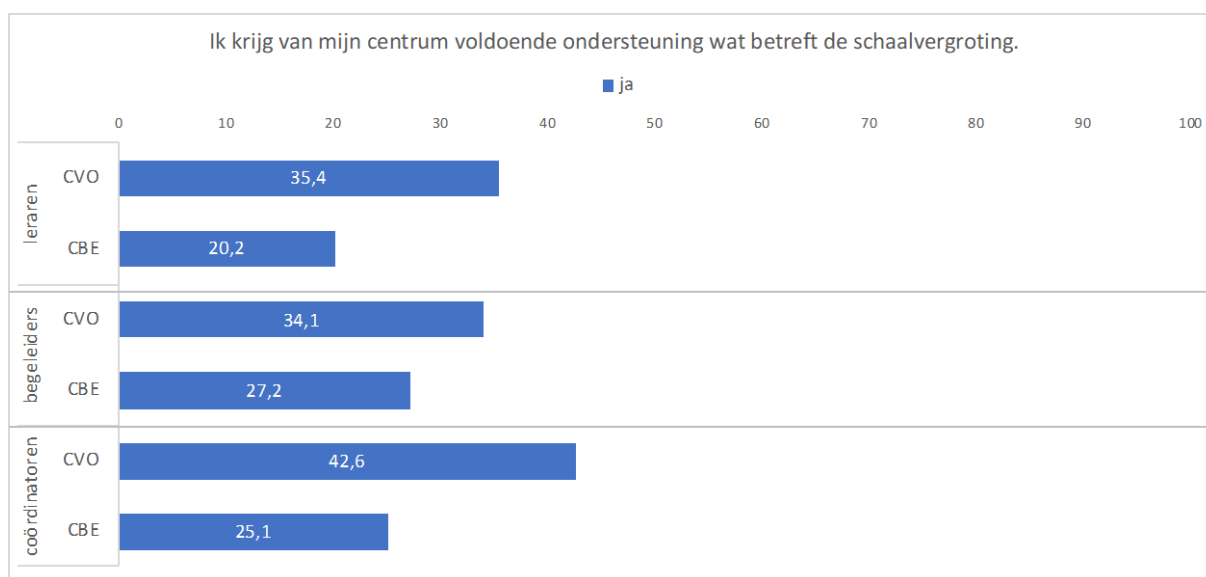
Concluderend kunnen we stellen dat de impact van de veranderende contexten op het onderwijskundig beleid zeer groot is en duidelijke verschillen tussen de centra aan het licht brengt. Centra beschikken in beperkte mate over (al dan niet geactualiseerde) doelgerichte maatregelen en afspraken om het onderwijskundig beleid in veranderende contexten vorm te geven vanuit een visie. Centra ontwikkelden hun onderwijskundig beleid voor de onderzochte domeinen (i.e. bereiken of nastreven van de onderwijsdoelen, de lespraktijk en het digitaal afstandsleren, de cursistenevaluatie en de cursistenbegeleiding/trajectbegeleiding) volgens verschillende snelheden afhankelijk van hun beginsituatie. Sommige centra opteerden voor een minimale aansturing, rekenden op de expertise van het team of voerden tijdens de coronacrisis eerder een ad-hoc-beleid. Andere centra gaven hun onderwijskundig beleid doelgericht en centrumbreed vorm. Afhankelijk van het beleidsvoerend vermogen slaagden centra er tijdens de coronacrisis meer of minder in gelijkgerichtheid in het aanbod te brengen, een optimale ontwikkeling van didactisch materiaal te realiseren, de leraren efficiënt te ondersteunen en mentale rust en stabiliteit bij het team en de cursisten te brengen.

De professionalisering en de ondersteuning van de leraren

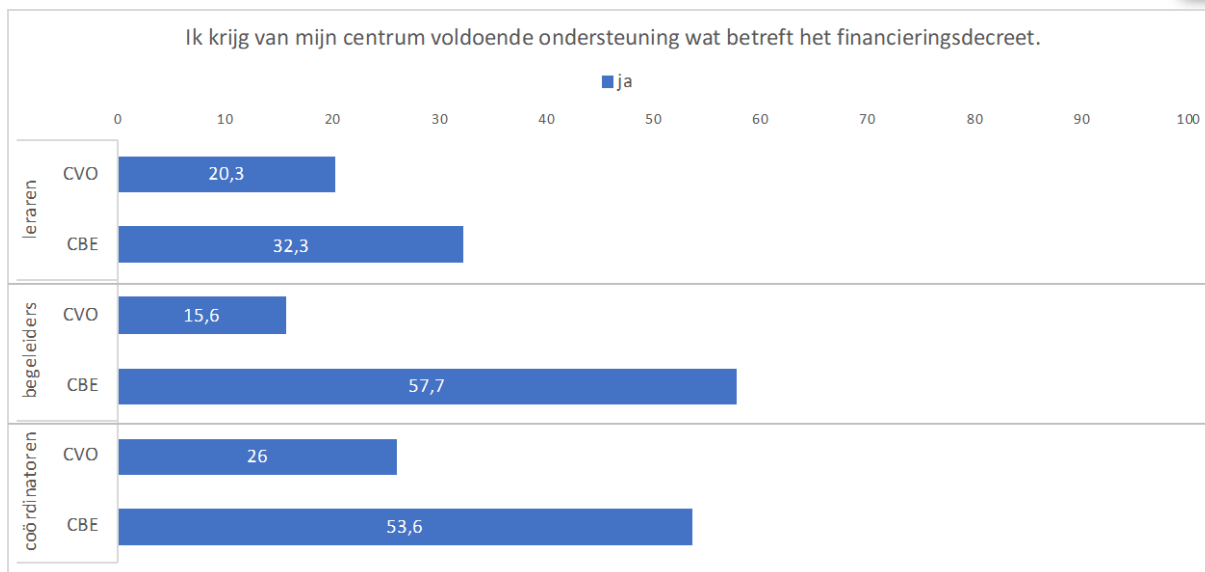
In dit hoofdstuk beschrijven we via welke doelgerichte maatregelen en afspraken de centra de **professionalisering en de ondersteuning** van leraren aansturen. We bespreken enerzijds in welke mate de centra professionalisering, expertisedeling en teamwork gericht op de veranderende contexten stimuleren en anderzijds in welke mate ze het professionaliseringsbeleid vormgeven vanuit een analyse van de veranderende contexten en van de daaruit voortvloeiende behoeften van leraren. We geven aan of de **leraren** zich **ondersteund voelden** bij het inspelen op veranderende contexten en in welke mate hun **behoeften en noden** de basis vormden voor de professionalisering.



Figuur 34 – bron: online bevragingen leraren, cursisten- en trajectbegeleiders en coördinatoren – weergave in percenten – gewogen gemiddelde per centrum



Figuur 35 – bron: online bevragingen leraren, cursisten- en trajectbegeleiders en coördinatoren – weergave in percenten – gewogen gemiddelde per centrum



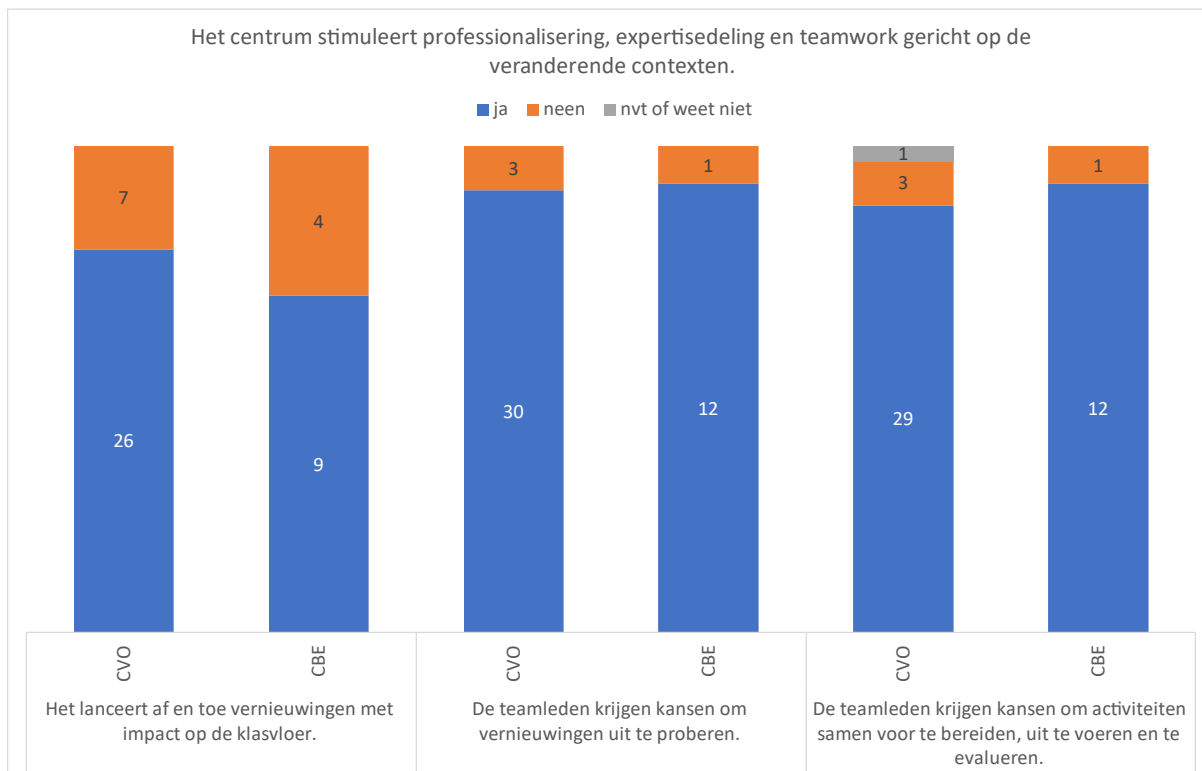
Figuur 36 – bron: online bevragingen leraren, cursisten- en trajectbegeleiders en coördinatoren – weergave in procenten – gewogen gemiddelde per centrum

Als we de drie veranderende contexten naast elkaar bekijken, dan blijkt uit figuren 34, 35 en 36 dat het overgrote deel van de leraren in het volwassenenonderwijs zich vooral ondersteund voelt tijdens de **coronacrisis**. Wat de andere veranderende contexten betreft voelt het personeel van de CBE zich meer ondersteund inzake het financieringsdecreet; het personeel van de CVO meer inzake de schaalvergroting.

Tijdens de periode van het verkennend onderzoek geven de centra de professionalisering van de leraren vooral vorm vanuit de veranderende visie op het afstandslernen en de bijhorende digitale noden die ontstonden vanuit de **coronacrisis**. Professionaliseringsplannen werden dan ook in de meeste centra aangepast qua thema's en werkvormen. Uiteraard hadden sommige CVO met veel voorkennis rond e-lernen een voorsprong op centra die soms omwille van het profiel van de doelgroep dat niet hadden. In de CBE waren de verschillen tussen de centra nog groter. De meeste CBE en de leraren hadden voor de start van de coronacrisis nauwelijks ervaring met afstandsonderwijs. Uit centrum-eigen informatie blijkt dat de leraren veel externe bijscholingen volgden, maar ook veel leerden van elkaar, materiaal uitwisselden en vooral expertise deelden binnen de eigen teams. Uit de open tekstvelden van de leraren uit de CVO lezen we dat er op het vlak van expertise delen met elkaar nog talrijke kansen liggen. Vele leraren zien hier mogelijkheden door de **schaalvergroting**. Een aantal CVO hebben al stappen gezet om vakgroepen en themagroepen over de fuserende centra heen samen te brengen en expertise te delen. Andere hebben de oorspronkelijke groepen verder laten werken en plannen gezamenlijke professionalisering in een latere fase. Soms is het water tussen de teamleden van de fusionerende centra nog te diep om expertisedeling mogelijk te maken. Het feit elkaar niet fysiek te kunnen ontmoeten omwille van de pandemie, belemmert de samenwerking. De CVO hebben nog minder oog voor de professionaliseringsnoden die ontstaan naar aanleiding van de implementatie van het **financieringsdecreet** zoals omgaan met nieuwe doelgroepen, specifieke noden in samenwerking met partners, vormgeving van trajectbegeleiding ...

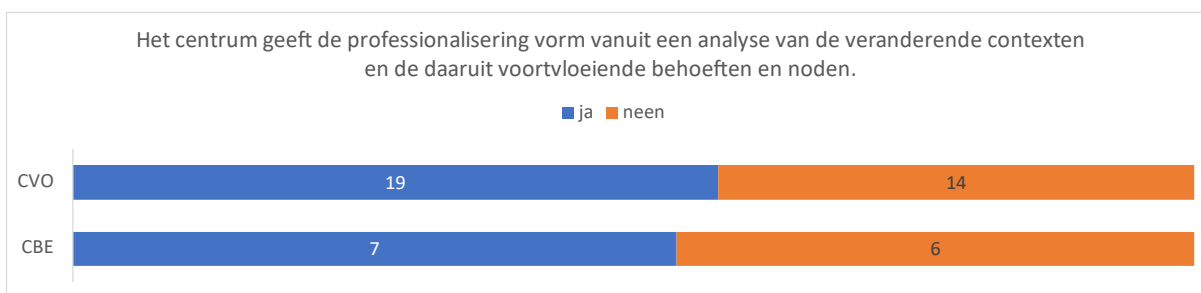
Sinds de lockdown zijn de centra een versnelling hoger geschakeld in de ondersteuning van de digitale competenties van de leraren. In de CVO kreeg met de aanstelling van e-coaches, digicoaches, mediacoaches, IT-ondersteuners ..., vooral bij de start van het schooljaar 2020-2021, de professionalisering vaak op individueel niveau en in verschillende snelheden vorm. Mediacoaches, die in de CBE vaak al voor de crisis aangesteld werden, namen hierin van bij het begin van de coronacrisis een groot deel van de ondersteuning op. Zowel in de CBE als de CVO organiseerden de coaches onder meer nascholingen, ontwikkelden in sommige centra opleidingswebsites met bijhorende ondersteuningstools, formuleerden faqs, boden ondersteuning tijdens de lessen in de vorm van co-teaching ... en waren quasi 24/24 beschikbaar voor vragen van het personeel. In alle centra bleek uit de bevestigingen van de teamleden dat de langdurige extra inspanningen een negatieve impact hadden op hun draagkracht.

De kracht van de centrumopdracht die typerend is voor de CBE, en de daaruit voortvloeiende samenwerking en uitwisseling tussen leraren, kwam onder druk, maar door in te zetten op online toepassingen werd deze zo goed mogelijk in stand gehouden. De CBE gaven in de gesprekken ook aan dat er veel onderlinge ondersteuning en uitwisseling was binnen het netwerk van de Basiseducatie, wat de centra erg waardeerden. Ze gaven wel aan dat er weinig ondersteuning was vanuit de begeleiding aangezien het Vocvo (Vlaams ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs) recent gedecimeerd werd.



Figuur 37- bron macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit figuur 37 en de input van de leraren blijkt dat de meeste centra professionalisering, expertisedeling en teamwork stimuleren gericht op de veranderende contexten. Af en toe lanceerden de centra zelf vernieuwingen. Sommige centra lieten het initiatief aan leraren. In bijna alle centra krijgen de teamleden voldoende kansen om vernieuwingen uit te proberen. Al bleken hier uit de gesprekken grote verschillen tussen centra en leraren. De voorbeelden van vernieuwingen die leraren, begeleiders en coördinatoren geven, zijn hoofdzakelijk gelinkt aan de ontwikkeling van digitale competenties en gelinkt aan de **coronacrisis**. Vele leraren hebben een enorme digitale sprong gemaakt en digitaal materiaal ontwikkeld, ook zij die in het begin de meerwaarde ervan niet inzagen. Ondanks deze forse vooruitgang blijven er nog individuele verschillen tussen de leraren en tussen de verschillende teams.



Figuur 38 - bron macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit figuur 38 blijkt dat een groot aantal centra de professionalisering nog niet vormgeven vanuit een analyse van de veranderende contexten en daaruit voortvloeiende behoeften en noden, maar eerder vanuit een globale en intuïtieve inschatting ervan. De centra staan dan ook voor de uitdaging om een goed zicht te krijgen op de recent verworven competenties van alle teamleden, deze te stroomlijnen en verder af te stemmen op de noden en behoeften van het toekomstig aanbod.

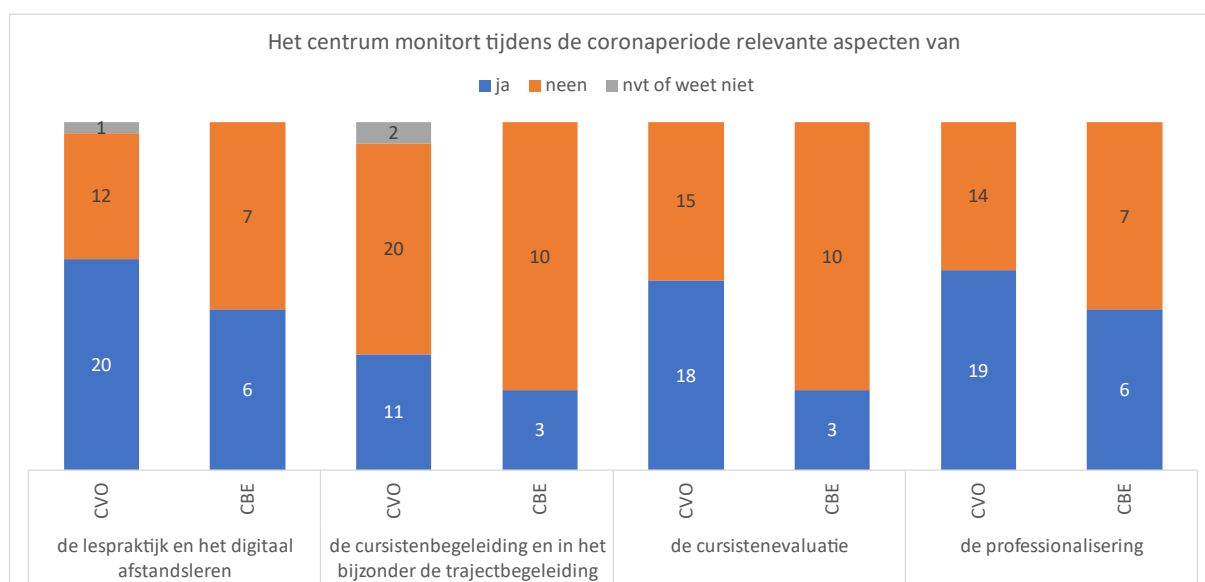
Concluderend kunnen we stellen dat de centra tijdens de coronacrisis de professionalisering en de ondersteuning van leraren doelgericht aanstuurden met het oog op het vormgeven van het (digitaal) afstandsonderwijs. De meeste centra stimuleerden professionalisering, expertisedeling en teamwork gericht op de veranderende contexten. Het merendeel van de leraren voelde zich ondersteund tijdens de coronacrisis, maar in de CVO minder bij de professionaliseringsnoden die ontstaan naar aanleiding van de implementatie van het financieringsdecreet. Digitale behoeften en noden vormden de basis voor de professionalisering en tijdens de coronacrisis maakten de leraren duidelijk een digitale sprong, al blijven er onderling soms grote verschillen. Het toekomstige professionaliseringsbeleid krijgt nog in mindere mate vorm vanuit een analyse van de veranderende contexten en van de daaruit voortvloeiende behoeften bij het team.

De kwaliteitszorg door centrum en leraren

In dit hoofdstuk beschrijven we in welke mate de centra **kwaliteitszorg** inzetten om het onderwijskundig beleid relevant te houden en te versterken in veranderende contexten. We gaan daarbij in op de mate waarin de centra de onderwijsleerpraktijk tijdens de coronaperiode hebben **gemonitord** en of ze aandacht hebben voor de **effectiviteit** van de (aangepaste) maatregelen en afspraken. We bespreken ook in hoeverre de centra de **evaluatie** van de centrumwerking **onderbouwen** in veranderende contexten en in welke mate ze daarbij aandacht hebben voor de resultaten en (leer)effecten bij de cursisten. We gaan daarnaast na in hoeverre de centra **bewaren en verspreiden** wat kwaliteitsvol is en of ze de werking op het vlak van visie, strategisch beleid, organisatiebeleid, onderwijskundig beleid, onderwijsleerpraktijk, cursistenbegeleiding, personeelsbeleid, professionalisering ...) **bijsturen** waar nodig. We zoomen ook in op de mate waarin de leraren de **kwaliteit** van hun onderwijsleerpraktijk **bewaken** en in hoeverre ze dat doen vanuit de **resultaten en effecten** bij de cursisten.

Monitoring en evaluatie

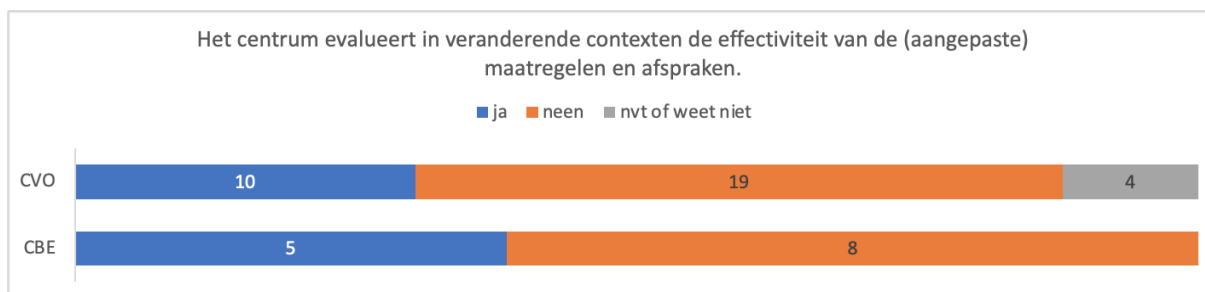
Tijdens de coronacrisis rekenden de centra vooral op de spontane en informele input van de leraren en vakgroepen voor het monitoren van de kwaliteit van de didactische processen. Ze gaven daarbij weinig sturing, zo blijkt uit de bevestigingen en de gesprekken met de teams. Ook het monitoren van de impact van de vernieuwingen op het welbevinden van de cursisten en het verwerven van de beoogde competenties gebeurde tijdens deze periode weinig volgens een systematiek. De impact van de uitzonderlijke omstandigheden biedt hier een logische verklaring: het snelle schakelen van code geel naar rood, de hectische waan van de dag tijdens de pandemie en de bijhorende extra opdrachten inzake sanitaire veiligheid, personeelszaken, (her)planning en de bijzonder grote inspanningen die moesten geleverd worden om materiaal te ontwikkelen en personeel bij te scholen, slopten de meeste tijd op.



Figuur 39 - bron macroregistratie – weergave in aantal centra

Figuur 39 toont aan dat als centra er al in slagen om tijdens de coronacrisis doelgericht te monitoren, dat in de meeste gevallen gaat over relevante aspecten van de lespraktijk en het (digitaal) afstandleren

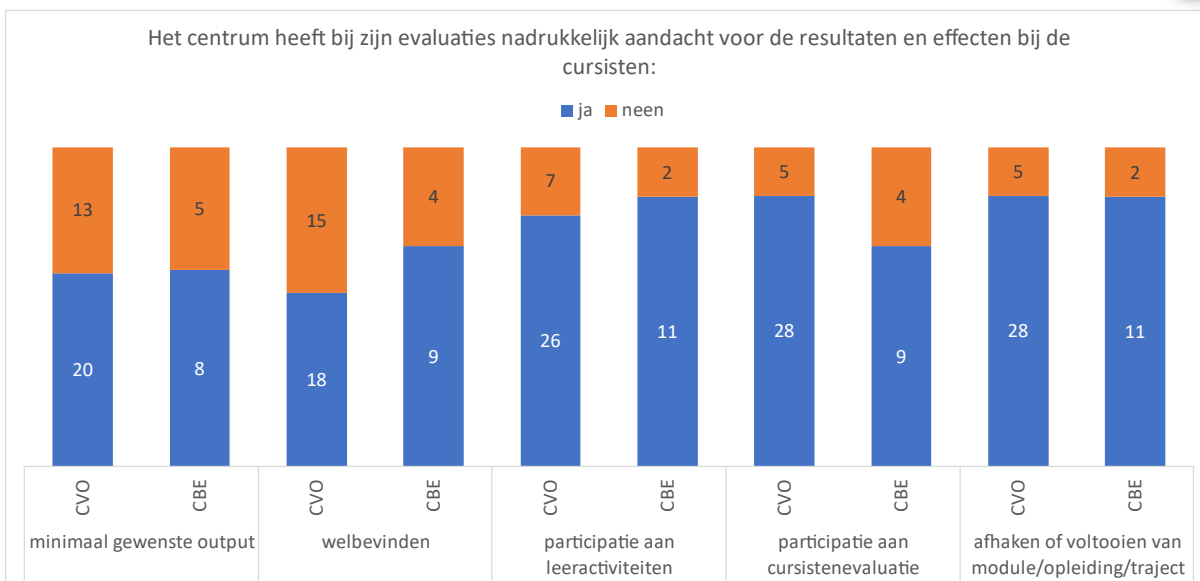
en van de professionalisering. Een beperkt aantal CBE monitort de cursistenevaluatie en de cursisten- en trajectbegeleiding. Ook in de CVO gebeurt dat in mindere mate.



Figuur 40 – bron: macroregistratie – weergave in aantal centra

Wanneer een aantal CVO het afstandsleren monitoren, dan doen zij dat omdat ze er zeker van willen zijn dat de teamleden de aangereikte afspraken en maatregelen inzake e-leren optimaal toepassen. De CVO zetten personele middelen in om de leraren te ondersteunen in het e-leren, maar niet alle CVO volgen de effecten ervan systematisch op (zie figuur 40). Vooral na de lockdown kwamen er dan ook opmerkingen van cursisten over het gebrek aan digitaal lesmateriaal en aan een degelijk aanbod in afstandsonderwijs (leraar- en opleidingsafhankelijk).

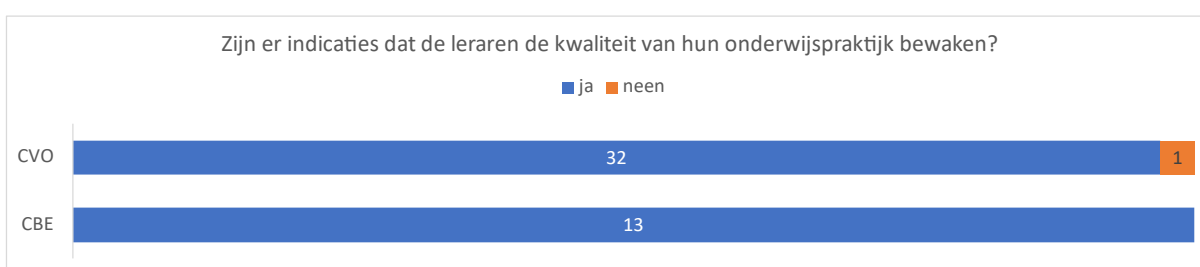
Ook voor de CBE is het geen evidentie om de effectiviteit van de aangepaste maatregelen en afspraken te evalueren (zie figuur 40). Zij vertrekken voor de evaluatie nog weinig van vooropgestelde resultaten en effecten en daarvan afgeleide aandachtspunten of vragen. Zij brengen de positieve dan wel negatieve impact van vernieuwingen die tijdens de coronacrisis voor het eerst werden toegepast, daardoor nog beperkt en weinig objectief in kaart. Een diepgaande analyse van objectieve gegevens over resultaten en effecten, op het niveau van vakgroepen en centrum gebeurt nog zelden. Toch bieden steeds meer beleidsplannen met duidelijke indicatoren hier mogelijk houvast voor de toekomst.



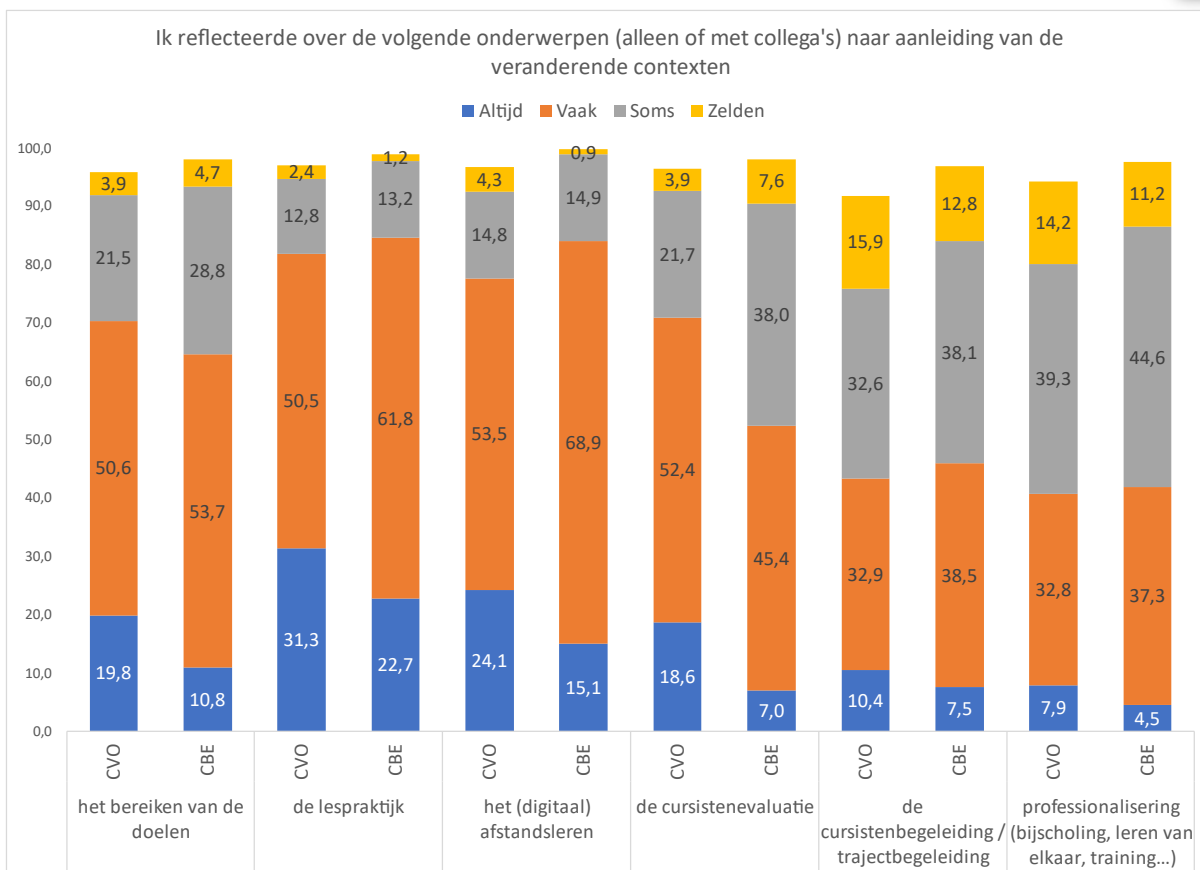
Figuur 41 - bron macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit figuur 41 kunnen we afleiden dat de CVO vooral relevante aspecten van de participatie aan leeractiviteiten en aan de cursistenevaluatie monitoren en dat zij evalueren of de cursist de opleiding/het traject voltooit. Dat is logisch omdat deze kwantitatieve analyse van groot belang is voor het **financieringsdecreet**, waarbij voortaan ook de output een (zij het nog geringe) rol speelt in de berekening van het toekomstige lestijdenpakket. Gelet op de daling van het aantal inschrijvingen zijn deze gegevens cruciaal voor de CVO. Ze evalueren in mindere mate de effecten van de cursisten- en de trajectbegeleiding. Daar waar een centrumbrede visie en doelgerichte afspraken soms nog ontbreken, is de evaluatie ervan minder evident. Iets meer dan de helft van de CVO hebben oog voor het welbevinden van de cursisten.

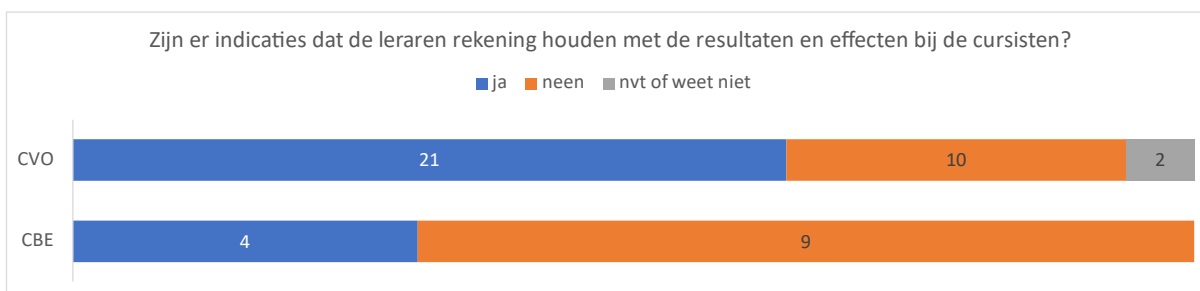
Uit de door de centra aangereikte documenten, uit de gesprekken met de beleidsteams en uit figuur 41 blijkt dat de CBE bij hun evaluaties ook nadrukkelijk rekening houden met de kwantitatieve gegevens over de participatie aan de leeractiviteiten, de cursistenevaluatie en met signalen over het welbevinden van de cursisten. Ook voor hen is dat logisch omdat ze op die manier zicht krijgen op de **financiering** van het centrum. Daarnaast blijkt het gegeven van de nieuwe diplomabeperkingen, de 4^{de} inschrijving en het effect daarvan op het inschrijvingsgeld voor de cursisten, voor de CBE een stimulus om de cursistenprofielen en het al dan niet voltooien van modules, alsook de trajecten op te volgen.



Figuur 42 - bron macroregistratie – weergave in aantal centra



Figuur 43 – bron: online bevraging leraren – weergave in percenten – gewogen gemiddelde per centrum

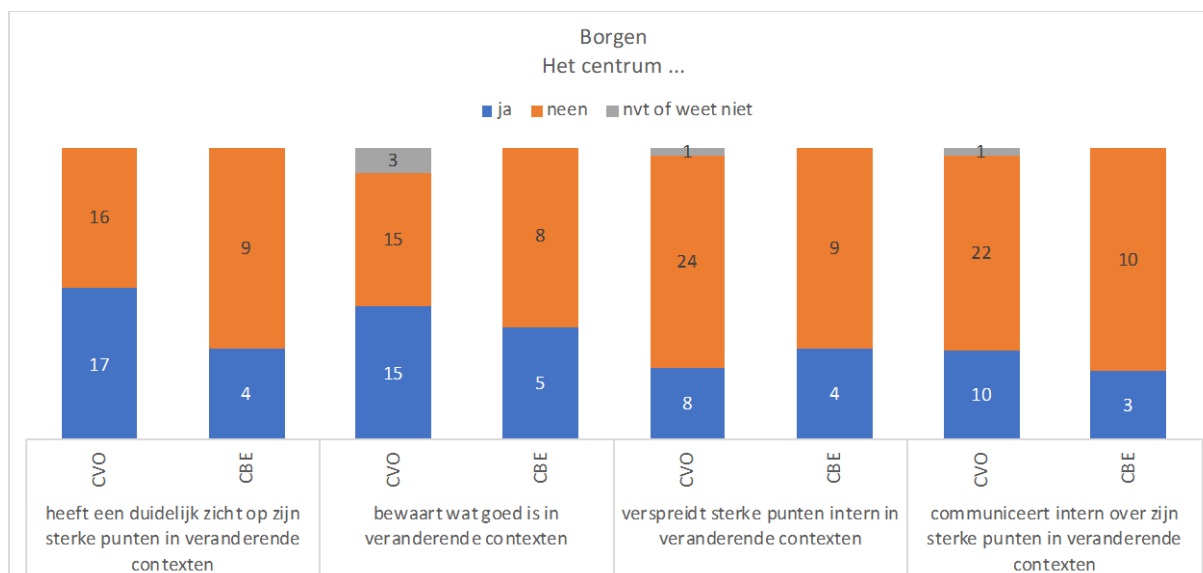


Figuur 44 - bron macroregistratie – weergave in aantal centra

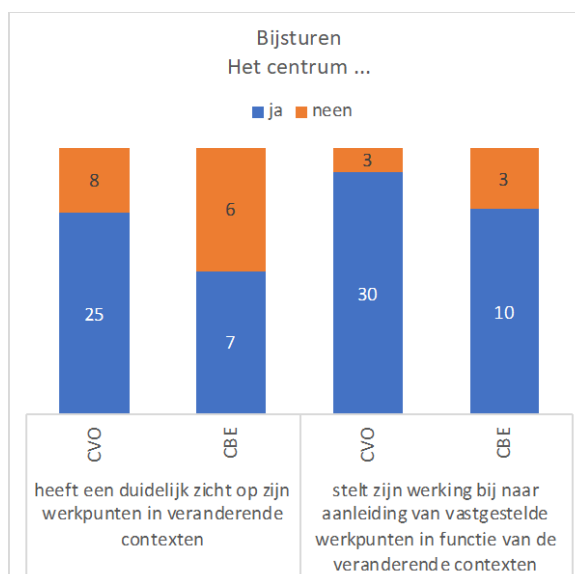
Uit figuren 42, 43 en 44 blijkt in welke mate leraren de kwaliteit van het onderwijs bewaken, erover reflecteren en desgevallend rekening houden met de resultaten en effecten bij de cursisten. Alle leraren bewaken de kwaliteit van het geleverde onderwijs, zowel in CVO als in CBE (figuur 42). Zij reflecteren omwille van de veranderende contexten - alleen of samen met hun collega's binnen de vakgroep - vooral over de vormgeving van de lespraktijk en het digitaal afstandsleren en over het bereiken van doelen (figuur 43). Voor het reflecteren over de cursistenevaluatie zien we in figuur 43 een verschil tussen CVO en CBE. Uiteraard stelden we tijdens het onderzoek op basis van de aangeleverde documenten en van de gesprekken met de leraren, verschillen vast tussen de opleidingen/leergebieden en de vakgroepen in het reflecteren over de geleverde onderwijskwaliteit. Afhankelijk van de specifieke centrumcontext, de impact van de vakgroep, de pandemiefase ... worden leraren al dan niet uitgedaagd om te reflecteren

en bij te sturen of te leren van elkaar. De leraren gaan nog weinig uit van objectieve effectmetingen, al houden in meer CVO leraren rekening met de resultaten en effecten bij de cursisten dan in de CBE (figuur 44).

Borgen en bijsturen



Figuur 45 - bron macroregistratie – weergave in aantal centra



Figuur 46 - bron macroregistratie – weergave in aantal centra

Uit de figuren 45 en 46 blijkt dat centra in het algemeen veel beter hun werkpunten kennen en kunnen benoemen dan hun sterke punten. De teamleden van de meeste centra zijn voldoende kritisch ten aanzien van de eigen werking, de ontwikkelde materialen, het afstandsleren, de evaluatie, de cursistenbegeleiding, de professionalisering ... Acute werkpunten worden in de centra onverwijd

aangepakt. De sterke punten worden in mindere mate centrumbreed verspreid en er wordt minder intern en extern over gecommuniceerd.

De impact van de **schaalvergroting** stelt een groot aantal CVO voor nieuwe uitdagingen op het vlak van kwaliteitsontwikkeling. Tijdens de gesprekken gaven de beleidsteams aan dat zij bij het begin van de coronacrisis volop bezig waren met de vormgeving van het nieuwe centrum. Een aantal gewoontes en verworvenheden werden in vraag gesteld met het oog op optimalisatie van de centrumwerking. De gefuseerde CVO herbekijken hun waarden en normen, hun gezamenlijke visie op kwaliteitsontwikkeling, het personeelsbeleid, de organisatiestructuur Dit proces verliep met verschillende snelheden, waardoor de vaststellingen over de kwaliteitsontwikkeling van de CVO ook verschillen bloot leggen. Daarbij werden deze ontwikkelingen volledig doorkruist door de **coronacrisis** waardoor snelle beslissingen en bijsturingen noodzakelijk zijn en ook effectief al gebeuren. Deze centra proberen in deze veranderende contexten een houvast te bieden voor hun teamleden en de minimaal noodzakelijke maatregelen en afspraken te maken, vooral in functie van het afstandsleren, de lespraktijk en de professionalisering. Uit de gesprekken met de beleidsteams blijkt dat slechts een aantal CVO erin slaagden tijdens coronacrisis de kwaliteit van het (digitaal) lesgeven en de professionalisering te evalueren en bij te sturen. Daarnaast gaven de CVO veel vertrouwen aan de lerarenteams om de kwaliteit van de lespraktijk en het (digitaal) lesgeven te bewaken. Dit leidde geregeld tot bijsturingen van de lespraktijk, vaak over de vakgroepen heen, soms over de lesplaatsen heen. Tijdens het onderzoek maakten we dan ook kennis met kwaliteitsvolle materialen en tools die leraren en vakgroepen ontwikkelden. Het is een uitdaging voor de CVO deze in een latere fase na verdere evaluatie ervan centrumbreed te verspreiden.

Wat de kwaliteitsontwikkeling in de CBE betreft geven de beleidsteams aan dat zij tijdens de **coronacrisis** vooral rekenden op de eigen inschattingen van de leraren, begeleiders en coördinatoren en hun spontane bijsturingen. Uit de gesprekken met de leraren bleek inderdaad dat de leraren de kwaliteit van het eigen aanbod uit eigen beweging bewaken en individueel of in overleg met collega's of de vakgroepen aspecten bijsturen, indien nodig. Bijsturingen gebeurden nog beperkt op basis van objectieve effectmetingen. Materialen worden quasi overal gedeeld, maar slechts enkele CBE bouwden daarvoor een kwaliteitstoets in. Dit is jammer, want tijdens het onderzoek zagen we talrijke prachtige projecten, initiatieven en materialen die disseminatie binnen en buiten het centrum verdienden. Door de coronacrisis bleek het voor de CBE op het moment van het onderzoek niet mogelijk om dit onderbouwd, vanuit doelgericht onderzochte en objectief vastgestelde effecten op het leren van de cursisten, gefaseerd en gestructureerd te doen. De CBE erkennen dat het een uitdaging is om dit in de toekomst aan te pakken met het oog op het borgen van goede praktijken en het maken van onderbouwde beleidskeuzes.

Mede door het kader dat het impactbeleid van het netwerk voor de centra basiseducatie biedt en de activiteiten die de verschillende werkgroepen binnen het netwerk ontplooiën, zijn de CBE duidelijk in volle ontwikkeling. Ze sturen vanuit het samenwerkingsverband werkpunten bij en zijn op zoek naar sterke punten om te delen, al verloopt dit proces voor de onderzochte domeinen in de verschillende CBE volgens wisselende snelheden.

Naarmate de impact van de **coronacrisis** op de inschrijvingen duidelijker werd, uitten de centra steeds uitgesprokener hun bezorgdheid over hun toekomstige **financiering** en de gevolgen ervan. Centra staan op dit moment voor verschillende uitdagingen en vrezen voor hun verdere toekomst. In een aantal centra weegt dit op het beleid en op de kwaliteitsontwikkeling in het algemeen.

Concluderend kunnen we stellen dat het in tijden van crisis voor de centra niet eenvoudig is om kwaliteitszorg in te zetten om het onderwijskundig beleid relevant te houden en te versterken. Het doelgericht en gestructureerd monitoren van de onderwijsleerpraktijk door het centrum schiet er duidelijk bij in. Ook het opvolgen van de effectiviteit van de (aangepaste) maatregelen en afspraken blijkt moeilijk. Centra rekenen voor het bewaken van de kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk tijdens de coronacrisis vooral op de leraren en de vakgroepen, die dit spontaan en informeel doen. De leraren vertrekken daarbij echter minder vanuit de resultaten en effecten bij de cursisten. Dit leidt in mindere mate tot een objectieve en onderbouwde effectmeting van zowel de lespraktijk, de cursistenevaluatie, als de cursistenbegeleiding/trajectbegeleiding. De centra houden bij hun evaluaties wel nadrukkelijk rekening met kwantitatieve data over participatie aan leeractiviteiten en cursistenevaluatie, en over het trajectverloop om zicht te krijgen op de (toekomstige) financiering. De meeste centra sturen hun gekende werkpunten bij en communiceren daar ook over. Sterke punten zijn minder gekend en worden in mindere mate verspreid.

BELEIDSAANBEVELINGEN VAN DE CENTRA VOOR DE OVERHEID

Tijdens de onderzoeken verzamelden we de beleidsaanbevelingen van elk CVO en elk CBE en clusterden die vervolgens onder een aantal thema's. Het resultaat is een lijst van beleidsaanbevelingen. Het gaat om individuele aanbevelingen die niet in consensus geformuleerd zijn omdat dit ons in het kader van dit onderzoek te ver zou leiden. Tijdens de focusgesprekken in mei 2021 kregen de betrokken centra de kans om te prioriteren. De centra die niet deelnamen aan het focusgesprek, konden dat op hetzelfde moment online doen. 70% van de CVO en 84,5% van de CBE maakten gebruik van deze mogelijkheid.

De resultaten van de prioritering in onderstaande overzichten geven de mening van de centra weer op het moment van de focusgesprekken op 10 mei 2021. Centra maakten soms andere keuzes qua belangrijkheid en urgentie dan zij aanvankelijk deden op het moment van het onderzoek. De evolutie van de coronacrisis in de loop van het schooljaar 2020-2021 en de recente beslissingen in het kader van het relanceplan zorgen voor een andere kijk op de actuele situatie in het volwassenenonderwijs en wijzigen het prioriteitsniveau.

Beleidsaanbevelingen van de CVO

Duidelijkheid over de financiële middelen

Neutraliseer de referteperiodes 2020 en 2021 naar omkadering, werkingsmiddelen en lesurencursist (rationalisatienorm) zodat de centra vanuit een duidelijk kader de nodige tijd en ruimte krijgen om de gevolgen van de coronacrisis te verwerken. De centra vragen een duidelijk engagement van de overheid om de macro-enveloppe aan middelen voor de sector volwassenenonderwijs te garanderen. Sta een hoger groeipercentage toe dan de huidige 0,8 procent en zet een rem op de daling.

Erkenning van het volwassenenonderwijs en meer bepaald van de centra voor volwassenenonderwijs

Erken het volwassenenonderwijs als een bevoorrechte, essentiële en volwaardige partner binnen de volwasseneneducatie. Ontwikkel een participatief beleid tussen de overheid en de centra vanuit een visie met een toekomstperspectief en binnen een kader met duidelijke structuren en termijnen.

Decreet rechtspositie

Het decreet rechtspositie is incompatibel met de huidige noden van het volwassenenonderwijs. Werk een apart en flexibel personeelsstatuut uit voor het volwassenenonderwijs dat tegemoetkomt aan de specifieke vereisten van de sector (modulaire structuur, vervangingsopdrachten, zomeraanbod, vaste benoemingen ...).

Personele middelen en noodzakelijke functies

Voorzie in extra personele middelen in het kader van de opgelegde schaalvergroting, vooral omwille van de impact op de directieambten (adjunct-directeur fusie ten persoonlijke titel) en omwille van de noodzaak aan een ondersteunend middenkader. Heb aandacht voor de impact die zowel de fusiebeweging, het financieringsdecreet als de coronacrisis hebben op het welbevinden en de werkdruk van ALLE medewerkers.

Erkenning van de missie en visie van het volwassenenonderwijs

Blijf inzetten op de drie functies van het volwassenenonderwijs conform het decreet volwassenenonderwijs: focus niet enkel op opleidingen voor kansengroepen, toeleiding naar knelpuntberoepen, het behalen van diploma's, maar behoud het levensLANG en levensBREED leren in functie van de persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid in de maatschappij (talen, ICT ...).

Regelgeving in functie van een flexibel aanbod

Verkort de complexe, administratieve procedure voor de toekenning onderwijsbevoegdheden. Verbind die aan transparante en objectieve criteria of laat vrije programmatie toe om flexibel te kunnen inspelen op regionale opleidingsbehoeften en op vragen van externe partners. Verruim de mogelijkheid tot flexibiliteit en maatwerk, zoals de open modules, in functie van een optimale doorstroom van cursisten doorheen hun traject en als antwoord op vragen van derden.

Samenwerking met partners binnen onderwijs en binnen andere beleidsdomeinen

Geef elke opleidingsverstrekker een duidelijke plaats en positie in het landschap. Stimuleer en optimaliseer structurele samenwerkingen met partners (secundaire scholen, VDAB, Syntra, sectoren ...).

Herbekijk en verduidelijk de afbakening van taken en verantwoordelijkheden tussen de centra en het Agentschap voor Integratie en Inburgering (decentrale intake, inburgeringscursussen ...).

Aanwending van de relancemiddelen

Betrek de centra bij het aanwenden van de 60 miljoen relancemiddelen. Verdeel deze middelen niet enkel op basis van nieuwe projecten, maar kijk ook naar de huidige financiële noden (op basis van de bestaande opleidingen en werking, ICT- en infrastructurele investeringen ...).

<p>Adequaate datagestuurde beleid</p> <p>Stel verzamelde data zoals de gewogen financieringskenmerken tijdig ter beschikking van de centra. Ontwikkel instrumenten die een datagestuurde en toekomstgericht beleid ondersteunen.</p>
<p>Materiële middelen in het kader van de coronacrisis</p> <p>Voorzie in het kader van de coronapandemie in bijkomende middelen voor veiligheid, fundamentele uitbouw van het afstandsonderwijs, materiaal (laptops conform het leerplichtonderwijs ...), ICT-nascholingsmiddelen ...</p>
<p>Administratieve planlast</p> <p>Vereenvoudig de administratieve planlast voor tal van documenten (vrijstellingsattesten, verplichte handtekening op de inschrijvingsbewijzen ...). Bijkomende administratie voor derden (VDAB, Agentschap voor Integratie en Inburgering ...) verzwakt het takenpakket van de administratief medewerkers.</p>
<p>Tijdige en duidelijke communicatie</p> <p>Het volwassenenonderwijs wordt in het algemeen systematisch onderbelicht in de communicatie van de overheid. Communiceer transparant, tijdig en correct. Vergeet zeker in tijden van crisis het volwassenenonderwijs niet expliciet te vermelden. Maak promotie voor het volwassenenonderwijs in een grootschalige informatiecampagne (relance).</p>

Beleidsaanbevelingen van de CBE

<p>Financiering in functie van een flexibel aanbod</p> <p>Pas de financiering aan met als doel meer flexibiliteit in het aanbod en voorzie ook in de mogelijkheid tot financiering van individuele begeleiding van de cursist. Versnel de maatwerkprocedure en hef de verplichting tot partnerschap op, behoud de open modules ICT, maak open modules mogelijk in andere leergebieden, creëer meer mogelijkheden tot gelijktijdig geïntegreerd onderwijs, en voorzie in een vorm van open leercentrum in de context van de gevangenis/het arresthuis.</p>
<p>Personele middelen en noodzakelijke functies</p> <p>Zorg dat de centra voor basiseducatie een aantal noodzakelijke functies kunnen voorzien om hun specifieke onderwijsopdracht ten aanzien van iedere kortgeschoolde cursist kwaliteitsvol te realiseren, bijvoorbeeld Interne preventiemedewerker, ICT-coördinator, olc/leer- en traject/individuele-begeleider, verantwoordelijke voor samenwerkingen, verantwoordelijke communicatie en promotie, mediacoaches, coronadetectie- en -contacttracers ... Definieer de noodzakelijke functies en honoreer ze in de financiering. Laat de centra toe de puntenenveloppe flexibel in te zetten in de loop van een schooljaar. Maak daarnaast ook werk van de erkenning van elders verworven anciënniteit/competenties voor de optimale invulling van een aantal niet-educatieve functies binnen de basiseducatie.</p>
<p>Bijsturing van het nieuwe inschrijvingsbeleid</p> <p>Zorg ervoor dat niemand voor levenslang leren uit de boot valt. Monitor daarom het effect van de introductie van de diplomaverensten en het inschrijvingsgeld op de deelname van kwetsbare doelgroepen aan opleidingen in het volwassenenonderwijs. Schaf indien nodig het inschrijvingsgeld af en herbekijk de regel met betrekking tot de vierde inschrijving, zeker voor de modules met een generieke invulling.</p>
<p>Samenwerkingen met partners binnen onderwijs en binnen andere beleidsdomeinen</p> <p>Honoreer in de financiering de inspanningen die centra met het oog op relevante samenwerkingen leveren. Werk botsende (veiligheids)regelgeving tussen partners van verschillende beleidsdomeinen (inburgering, werk</p>

<p>...) weg. Ondersteun een optimale cursistendoorstroom (vanuit VDAB, de Agll ...) en de onderlinge gegevensuitwisseling.</p>
<p>Duidelijkheid over de financiële middelen</p> <p>Geef de centra snel duidelijkheid over hun middelen op langere termijn. Dit met het oog op een minimaal personeelsverloop, optimale communicatie met cursisten en partners en het kunnen voeren van een meerjarenbeleid met daarbinnen een blijvende voorrang voor de prioritaire, meer dan ooit kwetsbare, maar qua financiering 'minder interessante', doelgroepen.</p>
<p>Basisfinanciering en beperking van de extra middelenstromen</p> <p>Voorzie in voldoende basisfinanciering voor de basiseducatie. Beperk andere middelenstromen en projectmatig werken met het oog op planlastvermindering, transparante financiering, een optimale pedagogisch didactische werking en een eenvoudiger personeelsbeleid. Integreer waar mogelijk verschillende middelenstromen (bijv. extra middelen Nederlands tweede taal naar aanleiding van de vluchtelingen crisis, relanceplan 'Vlaamse veerkracht', edusprong, digi-banken, initiatieven van lokale besturen ...).</p>
<p>Een uitdrukkelijke opdracht voor de CBE in het kader van digitale geletterdheid en e-inclusie</p> <p>Geef de CBE een duidelijke rol in het kader van digitale geletterdheid en e-inclusie. Pas het aanbod en de leerplannen daarvoor aan, doe dit steeds met oog voor de specificiteit van de doelgroep. Zorg voor (toegankelijkheid van) de nodige infrastructuur voor de cursisten en de gepaste logistieke uitrusting voor de centra.</p>
<p>Erkenning van het volwassenenonderwijs en meer bepaald van de centra voor basiseducatie</p> <p>Erken het volwassenenonderwijs en meer bepaald de basiseducatie als een volwaardige onderwijspartner met een zeer specifieke doelgroep, een unieke werkwijze en organisatievorm en een, door de coronacrisis meer dan ooit, belangrijke breed maatschappelijke opdracht. Waardeer de inspanningen van de sector tijdens de coronacrisis ten aanzien van de kwetsbare, moeilijk bereikbare cursisten.</p>
<p>Pedagogische begeleiding en het borgen van nieuwe inzichten</p> <p>Versterk de pedagogische begeleiding van (toekomstige) leraren basiseducatie en centra om de uitdagingen van de toekomst in de basiseducatie aan te gaan. Voer ook onderzoek naar de effecten van de nieuwe werkvormen (die de centra in het kader van het afstandslernen hebben toegepast) op het leren van de basiseducatiecursist. Ondersteun vervolgens de centra bij de implementatie van de nieuw verworven inzichten. Voorzie hiervoor in de nodige middelen.</p>
<p>Uitvoering van het plan geletterdheid</p> <p>Maak werk van de uitvoering van het plan geletterdheid in alle beleidsdomeinen. Werk hiervoor binnen onderwijs samen over alle onderwijsniveaus heen. Voorzie in middelen hiervoor vanuit elk beleidsdomein om problemen in kaart te brengen en acties uit te rollen. Voer in alle beleidsdomeinen een 'geletterdheidstoets' in bij het nemen van beslissingen. Voorzie in middelen voor de noodzakelijke coördinatie.</p>
<p>Tijdige en heldere communicatie</p> <p>Behandel, met het oog op het welbevinden van personeel en cursisten en de zichtbaarheid van het volwassenonderwijs, in alle overheidscommunicatie het volwassenenonderwijs als een volwaardig onderdeel van het onderwijs. Communiceer tijdig en helder naar de centra en de cursisten. Infomeer eerst de centra, daarna de pers.</p>
<p>Adequate registratie en een optimale monitoring</p> <p>Zorg voor een eenduidige en eenvoudige dataregistratie. Zorg dat centra de eigen data beter kunnen</p>

monitoren, interpreteren en vergelijken met derden aan de hand van een gebruiksvriendelijk monitorrapport dat tijdig aan de centra bezorgd wordt.

Administratieve planlast

Beperk de administratieve planlast die gepaard gaat met de inschrijvingen en de trajectbegeleiding, in het bijzonder in samenwerking met partners.

Schaalvergroting is geen evidentie

Beschouw fusie en schaalvergroting niet als een evidentie. Zorg voor begeleiding en deskundige ondersteuning van de centra tijdens dit proces en geef hen voldoende tijd om dit tot een goed einde te brengen.

Concluderend kunnen we stellen dat, hoewel de CVO en de CBE eigen accenten en prioriteiten leggen bij de formulering van beleidsaanbevelingen voor de overheid in veranderende contexten, een aantal gelijklopende aandachtspunten opvallen. De centra pleiten ervoor erkend te worden als bevoorrechte partner in levenslang en levensbreed leren. Ze vragen aan de beleidsmakers om voldoende aandacht te hebben voor het volwassenenonderwijs. De centra geven aan dat tijdens de coronacrisis de overheidscommunicatie vooral gericht was op het leerplichtonderwijs en dat het volwassenonderwijs regelmatig over het hoofd gezien werd. Meerdere centra maken zich grote zorgen over hun toekomst, over hun maatschappelijke opdracht in het bijzonder voor kansengroepen, en over hun financiële omkadering.

VI. CONCLUSIES

Vanuit de vaststellingen van het onderzoek concluderen we dat het volwassenenonderwijs voor grote uitdagingen stond en nog steeds staat. Dankzij de collectieve inspanningen konden de centra onderwijs blijven organiseren. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar was het niet. Die prestatie verdient alle waardering. Toch hebben de drie veranderende contexten (schaalvergroting, financieringsdecreet en coronacrisis) onmiskenbaar een grote impact op de cursisten en op het beleid van de centra.

Vooraf de coronacrisis heeft een duidelijk negatieve impact op **de resultaten en effecten bij de cursisten**. Dit is goed zichtbaar in het welbevinden van de cursisten. Zowel de vele praktische veiligheidsrichtlijnen ingevolge de pandemiefase als het verplichte afstandsonderwijs zorgen ervoor dat cursisten soms hun opleiding of hun traject onderbreken of wachten om zich in te schrijven. Dit geldt voor alle cursisten, maar vooral voor specifieke doelgroepen in de CVO en CBE. We stellen een substantiële daling vast in het aantal uitgereikte certificaten aan het einde van het schooljaar 2019-2020. De impact van het financieringsdecreet en van de schaalvergroting is minder groot en verschilt sterk van centrum tot centrum. In de meeste centra zijn de cursisten tevreden over de geleverde inspanningen inzake veiligheid. In alle centra spreken de cursisten hun waardering uit ten aanzien van de inzet van de leraren om contact te houden en hen te ondersteunen bij het (digitaal) afstandslernen. Cursisten die konden participeren aan digitale leeractiviteiten, geven aan dat hun digitale vaardigheden sterk toegenomen zijn.

Uit het onderzoek blijkt dat de onvoorspelbare coronacrisis een grote impact heeft op **de visie en het strategisch beleid** van alle centra, naast het financieringsdecreet en desgevallend de schaalvergroting. Op niveau van het **organisatiebeleid** stellen we vast dat vooral centra in een proces van schaalvergroting hierbij hinder ondervinden. Participatie van cursisten, teamleden en partners vormt voor de meeste centra een uitdaging. De coronacrisis zet de samenwerkingsverbanden onder druk, onder andere door botsende richtlijnen en regelgeving bij de verschillende betrokken partners. De veranderende contexten leiden tot een hertekening van het organogram en nieuwe functies en taken in alle centra. Daardoor waren op het moment van het onderzoek de taakafbakening en de verantwoordelijkheden niet in alle centra even duidelijk. Tijdens de coronacrisis waren de centra sterk afhankelijk van de communicatie van de overheid om zich optimaal te organiseren. Ondanks de inspanningen van de centra bleef communicatie een uitdaging.

Op het moment van het onderzoek beschikten niet alle centra over een **onderwijskundig beleid** voor de onderzochte domeinen. Omwille van de coronacrisis focusten de centra zich op de vormgeving van de lespraktijk en het (digitaal) afstandslernen. Dit leidde echter niet altijd tot doelgerichte maatregelen en afspraken. De snelheid waarmee dit gebeurde, hing af van de centrumspecifieke context. Daar waar de schaalvergroting nog recenter was of het beleidsteam zich afwachtend opstelde, blijft het een uitdaging om afspraken te formuleren en centrumbreed te verankeren. De lerarenteams zetten een grote stap vooruit inzake digitale competenties. De centra leverden maximale inspanningen om de leraren te

ondersteunen in hun acute **professionaliserings**noden. Dit gebeurde nog weinig op basis van een onderbouwde analyse en was beperkt gericht op toekomstige noden.

In veranderende contexten blijkt **kwaliteitszorg** voor de meeste centra niet evident. De centra monitoren vooral de participatie en de leertrajecten van de cursisten in het kader van het financieringsdecreet. Ze sturen hun gekende werkpunten bij. Er liggen echter nog tal van opportuniteiten in het borgen, benoemen en verspreiden van hun sterke punten.

Opvallend is het grote verschil tussen de centra in beginsituatie, in de mate waarin ze al pro-actief op veranderende contexten hebben geanticipeerd en in de snelheid waarmee ze zich ontwikkelen. De veranderende contexten spelen op elkaar in en versterken elkaar. Daarbij heeft de coronacrisis een uitzonderlijke en ongeziene impact. De crisis bevestigt weliswaar het belang van een krachtig beleidsvoerend vermogen om een antwoord te kunnen bieden op de uitdagingen waarmee de centra voortdurend geconfronteerd worden.

In **de beleidsaanbevelingen van de centra aan de overheid** geven de centra aan wat ze menen nodig te hebben om de coronacrisis het hoofd te bieden en hoe de overheid volgens hen de implementatie van de recente regelgeving kan faciliteren.

Uit het impactonderzoek blijkt dat niet alleen de overheid, maar ook de centra zelf een aantal stappen kunnen zetten om in veranderende contexten kwaliteitsvol onderwijs te blijven aanbieden. We hebben daarom vanuit de vaststellingen aanbevelingen voor de centra en beleidsaanbevelingen voor de overheid geformuleerd. Zowel de overheid als de centra kunnen dit momentum bovendien aangrijpen om het volwassenenonderwijs sterker en wendbaarder te maken om klaar te staan voor de uitdagingen van de toekomst.

De rijke informatie uit het impactonderzoek biedt de onderwijsinspectie handvatten om het kwaliteitstoezicht van het volwassenenonderwijs in de toekomst gedifferentieerd vorm te geven.

VII. AANBEVELINGEN VAN DE ONDERWIJSINSPECTIE

De vaststellingen tijdens het onderzoek en voorgaande conclusies leiden ons tot volgende aanbevelingen. We kozen ervoor om zowel aanbevelingen ten aanzien van de centra als beleidsaanbevelingen voor de overheid te formuleren. Sommige aspecten kunnen immers door de centra opgenomen worden, ze hoeven de acties van de overheid niet af te wachten.

AANBEVELINGEN VOOR DE CENTRA

- Breng op het niveau van het centrum verder in kaart welke cursisten moeilijk bereikbaar zijn, en welke opleidingen en cursisten in hun traject het sterkst getroffen zijn. Organiseer extra toeleidings- en wervingsactiviteiten voor deze cursisten. Besteed extra aandacht aan de cursistenbegeleiding met het oog op het wegwerken van leertrajectvertraging.
- Blijf de centrumvisie op onderwijskwaliteit ontwikkelen, ook in veranderende contexten. Zorg dat deze visie richting blijft geven aan de verschillende domeinen (de vormgeving van de lespraktijk en het (digitaal) afstandsleren, de cursistenbegeleiding in het bijzonder de trajectbegeleiding, de cursistenevaluatie en de professionalisering). Hou hierbij rekening met de veranderende inputkenmerken van de cursisten en stem het bereik van en de zorg voor specifieke doelgroepen hierop af.
- Maak je organisatie ook in veranderende contexten transparant. Zorg voor een duidelijke afbakening van de taken en verantwoordelijkheden. Streef naar een breed participatief beleid waarbij je zowel internen als externe partners betreft. Heb nadrukkelijk aandacht voor de stem van cursisten en leraren, vooral op centrumniveau.
- Investeer blijvend in samenwerkingsverbanden om de centrumwerking te versterken. Borg de hieruit ontstane expertise. Versterk de samenwerking tussen CVO en CBE en bouw ze verder uit.
- Koester de digitale sprong van leraren en cursisten, ontstaan tijdens de coronacrisis, en werk verder op de opgedane expertise. Onderzoek de doeltreffendheid van het (digitaal) afstandsleren. Evalueer kritisch het materiaal dat ontwikkeld is en deel wat kwaliteitsvol is intern en extern. Geef de professionalisering van de teamleden vorm vanuit een beginsituatieanalyse en stem deze af op de noden en behoeften van een toekomstig aanbod. Heb voldoende oog voor de inputkenmerken van de teamleden. Zorg dat ze tijd en ruimte krijgen om opleiding te volgen. Blijf hen kansen geven om vernieuwingen uit te proberen, samen activiteiten voor te bereiden, uit te voeren en te evalueren.
- Garandeer ook in veranderende contexten kwaliteitszorg door centrum en leraren. Monitor centrubreed vanuit een systematiek de implementatie en de impact van nieuwe maatregelen en

afspraken, in alle domeinen. Heb hierbij steeds aandacht voor de impact op het welbevinden van cursisten ook tijdens crisissituaties. Evalueer de resultaten en effecten, zowel kwantitatief als kwalitatief.

- Ga naast de werkpunten actief op zoek naar de sterke punten in het centrum. Maak toekomstgerichte keuzes aan de hand van een objectieve en onderbouwde effectmeting van de didactische vernieuwingen. Borg de sterke punten, communiceer en verspreid ze intern en extern. Gebruik ze als hefboom om de onderwijskwaliteit te versterken.

BELEIDSAANBEVELINGEN VOOR DE OVERHEID

- Geef de centra de ruimte om zich, in het belang van de lerenden, opnieuw te focussen op visie en strategisch beleid en op organisatorische en agogisch didactische kernprocessen.
- Stimuleer een betere onderlinge doorverwijzing tussen de CBE en de CVO. Realiseer daarbij een betere afstemming in afstand en in aanbod, opdat er geen breuken in de leertrajecten optreden.
- Vermijd concurrerende acties en initiatieven tussen verschillende beleidsdomeinen (Werk, Onderwijs en Inburgering). Zorg voor een betere onderlinge afstemming ook wat betreft de regelgeving.
- Voorzie ook in het volwassenenonderwijs in voldoende digitale leermiddelen.
- Zorg voor accurate data zodat alle betrokken partijen een evidence informed beleid kunnen voeren (in casu onderzoekers, de overheid, de pedagogische begeleidingsdiensten, de onderwijsinspectie en de centra zelf). Voorzie hierbij de mogelijkheid tot meetmomenten over de jaren heen zodat longitudinaal onderzoek kan gevoerd worden en tendensen sneller zichtbaar gemaakt kunnen worden.

VIII. REFERENTIES

- Edulex. (2020, mei 20). *Dringende en tijdelijke maatregelen voor de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie naar aanleiding van de coronacrisis*. Opgehaald van <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=15649>
- Netwerk Basiseducatie. (2017). *Basiseducatie over morgen*. Brussel: Netwerk Basiseducatie.
- Netwerk Basiseducatie. (2020, juni). *Afstandleren voor cursisten Basiseducatie*. Brussel: Netwerk Basiseducatie.
- Onderwijs Vlaanderen. (2016, maart 25). *Volwassenenonderwijs als kansonderwijs. Kansen op leren, integreren en kwalificeren, een leven lang*. Opgehaald van Conceptnota volwassenenonderwijs: <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Conceptnota%20volwassenenonderwijs%20-%20definitief.pdf>
- Onderwijs Vlaanderen. (2020, mei 15). *Verduidelijkingen maximaal toegestane heropstart*. Opgehaald van Archief nieuwsbrieven volwassenenonderwijs: <https://us9.campaign-archive.com/?u=de1c317b69a2bdc33383cea86&id=f876f1bb56>
- Onderwijs Vlaanderen. (2020, 11 12). *Visienota "Digisprong"*. Opgehaald van Digisprong: https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/VR%202020%201112%20DOC.1424_1QUATER.pdf
- Onderwijs Vlaanderen. (sd). *Infosessies nieuwe financieringssysteem voor het volwassenenonderwijs*. Opgehaald van <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/infosessies-nieuwe-financieringssysteem-voor-het-volwassenenonderwijs>
- Onderwijs Vlaanderen. (sd). *Nieuwe regelgeving corona*. Opgehaald van <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nl/coronavirus/nieuwe-regelgeving-corona>
- Vlaams Parlement. (2018, maart 15). *Decreet tot wijziging van de rechtspositie van het personeel van de centra voor volwassenenonderwijs en tot wijziging van het financieringsluik van het decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs*. Opgehaald van https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=2018031610
- Vlaams Parlement. (2020, december 18). *Decreet tot het nemen van dringende tijdelijke maatregelen in het onderwijs naar aanleiding van de coronacrisis (V)*. Opgehaald van <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=15803>
- Vlaams Parlement. (2021, april 23). *Decreet betreffende het volwassenenonderwijs*. Opgehaald van <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13914>
- Vlaams Parlement. (2021, februari 15). *Visienota Edusprong. Van achterstand naar voorsprong. Plan voor een kwalitatief versterkt volwassenenonderwijs in uitvoering van het relanceplan Vlaamse Veerkracht*. Opgehaald van Vlaams Parlement: <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1659449>
- Vlaamse onderwijsinspectie. (2020, mei 6). *Rapport belronde volwassenenonderwijs*. Opgehaald van <https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/200506%20RAPPORT%20BELRONDE%20VWO.pdf>

- Vlaamse Onderwijsraad. (2017, oktober 3). *Advies over het financieringsdecreet Volwassenenonderwijs*. Opgehaald van Advies over het financieringsdecreet Volwassenenonderwijs: https://assets.vlor.be/www.vlor.be/import/rlll-rlll-adv-1718-001_0.pdf
- Vlaamse Onderwijsraad. (2019, november 28). *Beleidsnota Onderwijs*. Opgehaald van <https://www.vlor.be/adviezen/beleidsnota-onderwijs>
- Vlaamse Onderwijsraad. (2019, juni 11). *Het volwassenenonderwijs als partner in levenslang en levensbreed leren*. Opgehaald van <https://www.vlor.be/adviezen/het-volwassenenonderwijs-als-partner-levenslang-en-levensbreed-leren>
- Vlaamse Onderwijsraad. (2020, september 8). *Leercultuur in de volwasseneneducatie*. Opgehaald van <https://www.vlor.be/adviezen/leercultuur-de-volwasseneneducatie>
- Vlaamse Onderwijsraad. (2020, november 26). *Voluit voor weerbaar onderwijs*. Opgehaald van <https://www.vlor.be/adviezen/voluit-voor-weerbaar-onderwijs>
- Vlaamse Onderwijsraad. (2021, maart 30). *Kiem voor een sterke relance van het volwassenenonderwijs. Advies over de visienota Edusprong*. Opgehaald van Kiem voor een sterke relance van het volwassenenonderwijs : <https://www.vlor.be/adviezen/kiem-voor-een-sterke-relance-van-het-volwassenenonderwijs>
- Vlaamse Onderwijsraad. (2021, januari 12). *Screening regelgeving levenslang en levensbreed leren in het volwassenenonderwijs*. Opgehaald van <https://www.vlor.be/adviezen/screening-regelgeving-levenslang-en-levensbreed-leren-het-volwassenenonderwijs>
- Vlaamse regering. (2018, december 1). *Memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet tot wijziging van de rechtspositie van het personeel van de centra voor volwassenenonderwijs en tot wijziging van het financieringsluik van het decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenond.* Opgehaald van Regelgeving nieuwe financieringssysteem voor het volwassenenonderwijs: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/regelgeving-nieuwe-financieringssysteem-voor-het-volwassenenonderwijs>